

- História doktor Johann Faustusról (Részletek) 3
Márton László: Az első Faust-könyv és benne az ördög 9
„Azért elsősorban író vagyok”
(Márton Lászlóval beszélget Szűcs Balázs Péter) 11
Makai Máté: Kis magyar utópia (Márton László: *A mi kis köztársaságunk*) 14
Reichert Gábor: Gagarin magányossága (Bartis Attila: *A vége*) 19
Bartis Attila: A vége (részlet) 23
Kinyik Anita: A napkék, a holdezüst és a zöldsötét
(Keszthelyi Rezső: *Emlék Kert*) 30
Kurdi Imre versek 33
Herczeg Ákos: A felforgatás ma elmarad (Németh Zoltán: *Kunstkamera*) 35
- Tokai Tamás: Párák (vers) 39
Antal Balázs: Engedni mindig (próza) 40
Szita Szilvia: Variációk egy estére (vers) 48
László Liza: Emlékek a hegyről, a házról, a némaságról (versciklus) 49
Hajós Eszter: Köszönjük meg értésüket (próza) 52
Kisgyörgy Ilka: csöndtakaró (vers) 54
Papp Máté: Madáridő (Szabó Imola Julianna: *Varratok*) 55
Mechiat Zina: Makramé (próza) 57
Balaskó Ákos versei 62
Skobrák Máté versei 64
Purosz Leonidasz: Kész a leltár (vers) 66
Cserenkó Gábor: Hat feljegyzés 68
Török Sándor Mátyás versei 71
Kontra Attila versei 73
Alkonyi Vilmos: Káinom (próza) 75
Radnóti Ádám: Én, a hitehagyott – avagy Tulp doktor anatómiája 82
Angyal Gyula: Vérmonszun – Haibunok Pol Pot diktatúrájáról 86
Csikós Attila: Lemegy a vas (próza) 93

A borítón és a lapzárókon Varga Benedek munkái

E számunk szerzői:

Alkonyi Vilmos író (Bp.), Angyal Gyula költő (Bp.), Antal Balázs író (Nyíregyháza), Balaskó Ákos költő (Bp.), Bartis Attila író (Bp.), Cserenkó Gábor író (Bp.), Csikós Attila író (Bp.), Hajós Eszter író (Bp.), Herczeg Ákos kritikus (Debrecen), Kinyik Anita kritikus (Bp.), Kisgyörgy Ilka énekes, költő (Bp.), Kurdi Imre költő (Bp.), László Liza költő (Bp.), Makai Máté kritikus (Bp.), Márton László író, fordító (Bp.), Mechiat Zina író (Bp.), Papp Máté kritikus, fordító (Kecskemét), Purosz Leonidasz költő (Bp.), Radnóti Ádám költő (Kömlőd), Reichert Gábor kritikus (Tatabánya), Skobrák Máté költő (Bp.), Szávai Attila író (Bp.), Szita Szilvia költő (Delft), Szűcs Balázs Péter író, szerkesztő (Bp.), Tokai Tamás költő (Szeged), Török Sándor Mátyás költő (Bp.)

Doktor Faustus előtt megjelennek valóságos alakjukban mindenféle pokolbeli szellemek, köztük a hét legrangosabb meg is van nevezve

Doktor Faustust, látogatásképpen, fölkereste az ő fejedelme és valódi gazdája. A doktor nem kevéssé megrémült látogatója irtózatosságától. Annak ellenére, hogy nyá-

HISTÓRIA DOKTOR 3 JOHANN FAUSTUSRÓL

(Részletek)

ron történt az eset, az ördög olyan hideg levegőt árasztott, hogy doktor Faustus úgy érezte, mindjárt megfagy. Az ördög, aki Beliál néven mutatkozott be, így szólt: „Éjfélkor, doktor Faustusom, amikor álmodból felriadtál, beleolvastam a gondolataidba, és úgy vettem észre, hogy látni szeretnéd a legrangosabb pokolbeli szellemeket. Így tehát eljöttem hozzád a legrangosabb tanácsosaimmal és szolgálóimmal, hogy kívánságod szerint megszemlélhesd őket.” Doktor Faustus így szólt: „Nosza, rajta, de hol vannak?” Felelte Beliál: „Odakint!”

Beliál pedig bozontos és szénfekete medve alakjában jelent meg doktor Faustus előtt, ám a fülei olyan hosszúak voltak, hogy összeértek a feje fölött. A füle meg a hosszú, hegyes orra izzó vörös volt. Fölfelé kunkorodó, hófehér agyari voltak, és hosszú farka volt, mintegy három könyöknyi. A nyaka tájékán három pár verdeső szárnya volt.

Majd pedig jöttek a szellemek sorban egymás után doktor Faustushoz, a szobájába, minthogy egyszerre mindegyiküknek nem jutott volna ülőhely. Beliál pedig sorban egymás után bemutatta őket doktor Faustusnak, megmondva a rangjukat és a nevüket.

Elsőként lépett be hét előkelő szellem. Jött Lucifer, doktor Faustus voltaképpen gazdája, akivel a doktor a szerződést kötötte. Ő embernagyságú alakot öltött, és sűrű szőrzet borította, olyan színű, mint a vörös mókusé. A farka ugyanúgy a feje fölül kanyarodott, mint a mókusoknak.

Utána jött Belzebub, neki testszínű szőrzete és ökörfeje volt, két ijeszítően nagy füllel. Ő is egészen bozontos és loboncos volt, két nagy szárny állt ki belőle, amelyek annyira tüskések voltak, mint a bogáncs a mezőn. Színe félig zöld, félig sárga, ráadásul a szárnyai fölött lángnyelvek libegtek, azonkívül tehénfarka is volt.

Astaroth sárkánykígyó alakjában jött, és a farkára támaszkodva, fölgyenesedve járt. Lába nem volt neki, a farka meg olyan színű volt, mint a törékeny kuszmagyírnak. Kövér hasa volt, fölötte két rövidke mancsa, amelyek élénksárgák voltak. A hasán látszott némi fehérség is, de az is inkább sárgás, a háta viszont gesztenyebarna volt. Ujjnyi hosszú, hegyes fullánk állt ki belőle, és azon olyan tövisek voltak, mint a sündiszónak.

Utána jött Satanas, egész teste fehér és szürke, és szamarfeje volt neki, de a farka, mint a macskáé, és a karmai könyöknyi hosszúak voltak.

Anubisnak kutyafeje volt, fekete-fehér szőre, a fekete részeken fehér pöttyökkel, a fehéréken pedig feketékkel. Amúgy meg olyan lábai és le-
4 lógó fülei voltak, mint egy kutyanak, és négy könyök volt a hosszúsága.

Őt követte Dythicanus, aki nagyjából egy könyöknyi hosszú volt, és úgy nézett ki, mint egy madár, vagyis mint egy fácánkakas, csak éppen a nyaka zöld volt, és be volt vonalkázva.

Utolsónak jött Drachus, négy kurta lábon, amelyek sárgák és zöldek voltak, a teste felül barna volt, és mintha kék tűz lobogott volna rajta, a farka pedig vöröses.

Ezek heten, valamint Beliál, aki a falkavezérük és a nyolcadik volt, a fönt leírt jelmezeket viselték.

A többiek is hasonló alakban jelentek meg, vagyis megannyi oktalan állat képében, úgymint disznók, őzek, szarvasok, medvék, farkasok, majmok, hódok, bivalyok, bakkecskék, zergék, vadkanok, szamarak és más effélék. Ilyen alakban és formában jelentek meg doktor Faustus előtt, méghozzá olyan sokan, hogy nagy részüknek ki kellett menniük a szobából.

Doktor Faustus szerfölött elcsodálkozott mindezen, és kérdezte a körülötte álló hét főszellemtől: miért ebben és nem más alakban jelentek meg? Felelték neki: azért, mert ez az igazi alakjuk, és a pokolban nem is tudnak más alakot ölteni. Ők tudniillik pokolbeli barmok és csúszómaszó, vagyis jóval förtelme-
sebbek és ocsmányabbak, mint amikor itt átváltoznak másmilyen alakba. Itt per-
sze emberformát is ölthetnek, akár férfit, akár nőt, ahogyan jönnek látják.

Mire doktor Faustus azt mondta: elég lesz, ha ők heten itt maradnak, és kérte, hogy a többieket bocsássák el, ami meg is történt. Ezek után Faustus azt kívánta, hogy tartsanak neki bemutatót, ők pedig erre igent mondtak. Át is változott egyik a másik után, ahogyan előzőleg már sokszor tették, mindenféle állatalakba, továbbá nagy madarakká, kígyókká és egyéb csúszómaszókká, négy lábúakká és kétlábúakká.

Ez megtetszett doktor Faustusnak, és kérdezte, hogy ő is átváltozhatna-e. Ők azt mondták: hogyne, és odalöktek neki egy varázskönyvecskét, hogy próbálkozzék csak. Meg is próbálkozott.

Végül nem állhatta meg, hogy meg ne kérdezze tőlük, mielőtt elbúcsúznának tőle: ugyan már, ki teremtette a férgeket? Ők azt

*Vajon ki
teremtette
a férgeket?*

mondták, hogy az ember bűnbeesése után jöttek létre a férgek is, hogy az embernek kellemetlenséget és kárt okozzanak. „Mi magunk is ugyanúgy át tudunk változni bármiféle kártékony féreggá, ahogyan másmilyen állattá is.”

Doktor Faustus felkacagott, és látni kívánta ezt a dolgot. Kívánsága teljesült. Mihelyt a szellemek eltűntek a szeme elől, a kamrájában vagy dolgozószobájában megjelent egy csomó féreg, úgymint hangyák, piócák, bögyölyök, tücskök, sáskák és a többi. Most már az egész házban hemzsegték a férgek, ő pedig haragudott, bosszankodott és dühöngött emiatt, mert a férgek egy része őt gyötörte. A hangyák megmárták, a méhek megszúrták, a szúnyogok megcsípték, méghozzá a szeme alatt, a bolhák megharapták, a dongók a feje körül röpködtek, úgyhogy nem győzte hessegetni őket, a tetvek a hajában meg az inge alatt garázdálkodtak, a pókok leereszkedtek rá, a hernyók felmászta rá, a darazsak beledöfték a fullánkjukat.

Egyszóval, mindenféle módon annyit szenvedett a féregektől, hogy joggal mondhatta: „Most már elhiszem, hogy ti mindnyájan kölyök ördögök vagytok!” Nem is volt maradása a szobájában. Mihelyt aztán kilépett a szobából, azon nyomban megszűntek a gyötrelmek és a férgek, egyik féreg abban a szempillantásban eltűnt a másikával együtt.

Arról az időszakról, amikor doktor Faustusnak már csak egy hónapja volt hátra, és csüggedés fogta el, folyton jajveszékelt és sóhajtozott ördögi mivolta miatt

Faustusnak úgy pergett le az ideje, mint a homokóra. Vége felé közeledett a 24. év, miután, ahogy fentebb le van írva, testestül-lelkesül eladta magát az ördögnek, és már csak egy hónapja volt hátra. Ekkor aztán meghunyászkodott; úgy érezte magát, mint egy elfogott gyilkos vagy rabló, akire kimondták az ítéletet a börtönben, és most várja a halálbüntetést. Félelem fogja el, sírdogál, magában beszél, és úgy kalimpál a kezével, mint aki rémeket lát. Nyög és sóhajtozik, lesoványodott, és attól kezdve csak ritkán mutatkozott vagy egyáltalán nem, és még a szellemet sem kívánta látni vagy túrta meg a közelében többé.

Doktor Faustus siralmas panasza, amiért ereje teljében és fiatalságában kell meghalnia

Ez a szomorúság arra ösztökélte doktor Faustust, hogy följegyezze siralmas panaszat, nehogy elfelejtse, és egyik ilyen följegyzett panasza itt következik.

„Jaj, Faustus, te elvetemült és haszontalalan szívű, aki testrészeidet is magaddal rántod a tűzhalált kimondó ítéletbe, holott az üdvösséget is elnyerhetted volna, de azt most elveszítet! Jaj, ész és szabad akarat, minek mozgatójátok a tagjaimat, ha ebből nem lesz más eredmény, mint életük vége?

Jaj, ti testrészek és tagok, jaj, te most még ép és egészséges test! Az ész és a lélek vádol engem, mert rajtam múlt, hogy jól vagy rosszul bánok-e veled, és ha megjavultam volna, veled is, testem, kibékülhettem volna. Jaj, szeretet és gyűlölet, miért költöztetek egyszerre belém, ha együttes társaságotok miatt ekkora gyötrelmet szenvedek? Jaj, irgalmasság és bosszú, milyen okból mértetek rám ilyen cudar jutalmat és ennyi gyalázatot? Ó, jaj, könyörtelenség és együttérzés, hát azért lettem-e emberré teremtve, hogy a büntetést, amelyet előre látok, magam szabjam ki önmagamra? Jaj, jaj, én nyomorult, van-e bármi ebben a világban, amely nem a vesztémre tör? Jaj, jaj, mit is használ az én panaszom?”

Másik panasz doktor Faustustól

„Jaj, jaj, jaj, én balsors tiporta ember! Jaj, te siralmas, te kárhozatra szánt Faustus, te bizony a kárhozottak seregébe tartozol, mert hiszen a halál mértéktelen fájdalmait kell fogadnom, és hát sokkal siralmasabb halált, mint ami valaha is lesújtott fájdalomtól kínlódó teremtményre! Jaj, jaj, ész, vakmerőség, elvetemültség és szabad akarat, ó, jaj, te elátkozott és tévelygő életem! Ó, jaj, te vak és felelőtlen ember, te, aki a testrészeidet, a testedet és a lelkedet ugyanúgy elvakítottad, amilyen vak vagy te magad! Ó, jaj, mulandó gyönyör, milyen veszedelembé taszítottál, amikor szemeimet elvakítottad és elhomályosítottad! Jaj, gyenge jellemem, jaj, gyászba borult lelkem, hová lett az ítélőerőd? Ó, jaj, siralmas szorongattatás, ó, jaj, kétségbeeséstől agyonsújtott remény, soha többé nem kapaszkodhatom beléd! Jaj, kínra kín, siralomra siralom, vinnogás és nyöszörgés! Jaj, ki fog megmenteni engem? Jaj, hogyan rejtőzhetnék el? Jaj, hová bújjak, merre meneküljek? Hát bizony, mehetek bárhová, így is, úgy is foglyul estem.”

Ezután a nyomorult Faustus olyan mély búskomorságba esett, hogy meg sem tudott szólalni többé.

Miképpen szegényítette meg a gonosz szellem a búskomorságba esett Faustust különleges, csúfondáros, tréfás példabeszédekkel és közmondásokkal

A főntebb olvasható panaszok hallatán megjelent Faustusnak a szelleme, Mephostophiles, odalépett hozzá, és így szólt:

„Ugye, pontosan tudtad a Szentírásból, hogy kizárólag Istent szabad imádnod, neki kell szolgálnod, és nem lehetnek rajta kívül idegen isteneid sem bal, sem jobb kéz felől? Mégsem így cselekedtél, hanem megkísértetted

a te Istenedet, és elpártoltál tőle, és megtagadtad, és hozzánk szerződteél testestül-lelkestül. Ha pedig így van, akkor be kell tartanod a szerződést. Figyelj csak az én verses életszabályaimra!

*Ha tudsz valamit, hallgass,
Ha jó dolgod van, nyughass.
Ha van valamid, légy gondos őre,
A balsors megjön egykettőre.*

*Hát hallgass, tűrj, vigyázz, és jól kapaszkodj,
Balsorsodról senkinek se panaszkodj.
Már késő: Istentől jót ne remélj!
Balsorsodat meghozza nappal, éj.*

Így tehát, Faustusom, nem jó nagyurakkal és az ördöggel egy tából cseresznyézni, mert az arcodba köpik a magját, amint most magad is láthatod.

Szintűgy, ha jó messzire elmentél volna innét, most nem lenne sáros a ruhád szegélye.

Felültél a magas lóra, és az ledobott.

Megvetted azt a tudományt, amelyet Istentől kaptál, mert az nem volt elég neked, hanem az ördögöt hívtad vendégségbe, és 24 éven át azt hitted, hogy minden arany, ami fénylik, vagyis amit a szellem feltár előtted. Ezáltal az ördög rád kötötte a csengettyűjét, akár egy nyavalyás macskára.

Látod-e: Istentől alkotott szépséges teremtmény voltál, csak-hogy a rózsá, amelyet sokáig a kezében tart és szagolgat az ember, nem marad meg örökké.

Akinek a kenyerét etted, annak a dalocskáját énekeld.

Ha Nagypéntekig türelmesen vártál, Húsvétig már guggolva is kibírod.

Ha ígértél valamit, annak biztosan megvan az oka.

A botnak és a sült kolbásznak két vége van.

Nem jó rámenni az ördög jegére.

Gonosz vér folyik az ereidben, márpedig a Gonosz a gonoszt nem ereszti el, ahogy a macska sem az egeret.

Éles szándék léket vág.

Amíg új a nagykanál, használja a szakács, de aztán, ha elhasználta, beleszarik, és a kanálnak annyi. Nahát, nem így áll-e a dolog veled is? Azelőtt az ördög új főzőkanala voltál, de most már nem veszi hasznodat.

Piacon kellett volna adásvételt tanulnod. Azonkívül kevesellted azt a csekély árukészletet, amelyet Isten rád ruházott. Mi több, Faustusom,

micsoda elbizakodottságot engedték meg magadnak, amikor összes tetteidben és döntéseidben az ördög sógorának vallottad magadat! Úgyhogy most kössed jól fel a gatyádat, mert Isten az Úr, az ördög pedig csak apát vagy szerzetes.

8 Az elbizakodottság sohasem vezet jóra. Ha te akartál minden utcában Nagy Jani lenni, akkor tudd meg, hogy a bolondról furkósbottal verik le a tetveket.

Aki sokat markol, keveset fog.

Ahogy gurítasz, úgy kell bábut állítanod.

Szívleld hát meg az én tanításomat és útmutatásomat, habár eső után köpönyeg: nem kellett volna annyira megbíznod az ördögben, mert az ördög Isten majma, továbbá hazug és gyilkos, úgyhogy okosabbnak kellett volna lenned. A gyalázat pusztulásba visz: lám csak, ezúttal is a végromlás vár egy emberi lényre. Pedig milyen sokba került fölnevelni!

Legyen észnél az a fogadós, aki szállást ad az ördögnek.

Több is kell a tánchoz, mint egy pár piros cipellő.

Ha Istenhez igazodtál volna, és beéred azokkal az adományokkal, amelyeket ő juttatott neked, akkor most nem kellene beállnod ebbe a körtáncba. Nem kellett volna olyan készségesen az ördög rendelkezésére állnod, és gyanútlanul hinni neki, mert aki hiszékeny, azt be is csapják. Most aztán megtörli a száját az ördög, és odábbáll.

Kezességet vállaltál a tulajdon véreddel: kezes, fizess! Hallottad a javulásra intő figyelmeztetést, csakhogy az egyik füleden bement, a másikon kijött.”

Miután a szellem ily módon hosszasan énekelte Faustusnak a nyomorult Júdásról szóló gúnydalt, egyszerre csak eltűnt, magára hagyva Faustust a legmélyebb melankóliában és zavarodottságban.

(Fordította: Márton László)



A Faust-mondakör csaknem ötszáz éves múltra tekinthet vissza, kialakulása már doktor Faustus életében, a 16. század első felében elkezdődött. A mondanakör napjainkig több száz irodalmi és képzőművészeti alkotás, színházi rendezés és film forrása volt, nem beszélve az előbbieket tárgyaló szakirodalmi feldolgozások, kritikák és esszék sokaságáról. Érdeemes egy pillantást vetnünk arra a régi Faust-könyvre, amely először tárta doktor Faustus históriáját a nyilvánosság elé, és amelynek olyan világirodalmi rangú utódai lettek, mint Marlowe Faustus-drámája, Goethe főműve és Thomas Mann *Doktor Faustus*, de akár Bulgakov ördögregényét is beilleszthetjük a sorba.

Márton László 9

AZ ELSŐ FAUST-KÖNYV ÉS BENNE AZ ÖRDÖG

Maga doktor Faustus létező személy volt, Lutherrel egy időben élt, 1540-ben halt meg. Életéről kevés biztos adatot és tényt derítettek fel a kutatók, de nyilvánvaló, hogy az eredeti életrajzból szinte semmit nem őrzött meg a Faust-könyv, amelynek megjelenésekor már kihalóban volt az a nemzedék, amelynek személyes emlékei lehettek a doktorról. Így kerülhetett be a könyvbe egy sor olyan vándoranekdota, pletyka, rémtörténet és spekuláció, amelyeknek eredetileg semmi köze sem volt doktor Faustushoz, mégis az ő alakja körül álltak össze azzá a különös keverccsé, amelyből a korlátlan tudásra vágyó, nagyratörő modern ember mítosza kifejlődhetett.

A művet a szakirodalom a közreadó, Johan Spies nyomán Spies-féle népkönyvnek nevezi, noha tárgya és szemlélete miatt némileg eltér a többi korabeli népkönyvtől, amelyek többnyire lovagregények és széphistóriák átdolgozásai. A *História...* először 1587-ben jelent meg, ezt gyorsan követte két bővített kiadás, amelyeknek számos variációját és utánnymását ismeri a könyvészet. Ez a könyv tette Faust alakját Németország határain túl is közzismertté, és ezzel kezdődött a Faust-mondakör világirodalmi karrierje.

A *História...* szerzőjét nem ismerjük. A könyv felépítése és heterogén jellege miatt elképzelhető, hogy nem egy szerzője volt, hanem több. A teológiai töltésű, moralizáló szövegtömb mellett van ismeretterjesztő szövegrész, démonológiai oknyomozás és sok mulatságosnak szánt anekdota. Ezek stilisztikailag is markánsan eltérő szövegrétegek.

Az alább olvasható szemelvények közül az első, az ördögrevű a könyv ijesztgetve-szórakoztatónak szánt részei közé tartozik, afféle középkor végi riport, helyszíni tudósítás. Elképzelhető, hogy az ismeretlen szerző nem a saját képzelete alapján dolgozott, hanem valamilyen ördögismertetőt vagy más hasonló forrásmunkát használt, ezt azonban a kutatók (akik sok más

szövegrész eredetét kiderítették) nem tudták azonosítani. Az epizód rikító grotesksége és anekdotikus lezárása már-már humorossá teszi az eredetileg komornak és elborzasztónak gondolt jelenetet.

A másik, több rövid fejezetből álló szövegrész a könyv végén 10 olvasható, és a moralizáló réteghez tartozik. Ez a legfeszültebb, legdrámaibb (és a szó mai értelmében: leginkább eredeti) része a munkának. Faustus kétségbeesésében a magára hagyott, modern individuum vergődését, az ördög viselkedésében a modern hatalmi cinizmus korai, kezdetleges előzményét vehetjük észre. A mi korszakunk felől nézve az ördög olyannek rémlik, mint a kommunista diktatúrában egy tartótiszt, aki fölényes biztonsággal bánik el a tőle szabadulni próbáló beszervezett ügynökkel. Ebben a részletben az ördög intertextualitását maradéktalanul felderítették a kutatók. Az ismeretlen szerző az ördög szájába adott gúnyos mondatokat részint Johannes Agricola közmondásgyűjteményéből, részint Sebastian Brant *A Bolondok Hajója* című satírájából másolta ki, a verses gnóma pedig éppenséggel Luther szerzeménye.

Itt mondom el: szándékosan választottam olyan szövegrészeket, amelyeket Goethe nem használt fel, mert nem tudott velük mit kezdeni. Goethe ördöge a felvilágosodás szülötte; nem győzi hangoztatni Faustnak, hogy nem visel se szarvat, se lópatát. Az ő ördögi volta a lényeglátásban és a véleménynyilvánításban mutatkozik meg. Ami pedig doktor Faustus sirámaival illeti: Goethe koncepciója szerint Faust kiszabadul Mephistopheles markából, és az ördög szégyenül meg a mű végén. Annál fontosabb volt ez a jelenet Thomas Mann számára: Adrian Leverkühn megrendítő összeomlása elképzelhetetlen volna a *História...*-beli Faustus elkárhozása nélkül, amely egyébként a Thomas Mann-hős modelljére, Nietzsche-re is erős hatással volt.

Goethe *Faustjának* második részét a budapesti Katona József Színház megbízásából fordítottam le az elmúlt másfél évben. Az első részt még az 1990-es évek elején lefordítottam. Amikor a Kalligram Kiadó úgy döntött, hogy a *Faust* teljes szövegét kötetben megjelenteti, azt javasoltam, hogy függelékként kerüljön be a *História...* is a kötetbe, mint olyan szöveg, amely nagyban segíti Goethe művének megértését. A kötet és benne a *História...* előreláthatólag az év végén fog megjelenni.

SZÜCS BALÁZS PÉTER: *Melyek voltak az első meghatározó olvasmányélményeid?*
MÁRTON LÁSZLÓ: Ötéves koromban, 1964-ben tanultam meg olvasni. Abban az évben karácsonyra megkaptam a *Robinsont* (írta Defoe), a *Copperfield Dávidot* (írta Dickens) és a *Regélő Dunántúlt* (írta Lipták Gábor). Azóta legalább tízezer könyvet elolvastam, de ebből a háromból ismertem meg a nyomtatott szöveg bűvöletét.

„AZÉRT ELSŐSORBAN 11 ÍRÓ VAGYOK”

Interjú Márton Lászlóval

(Szűcs Balázs Péter)

SZBP: *Mikor kezdte el írni?*

ML: Amikor még nem ismertem a betűket. Emiatt sokáig fejben írtam. Hasznos készség, mindenkinek ajánlhatom.

SZBP: *Megmutatad-e valakinek az írásaidat?*

ML: Anyám főnöknőjének, Gizi néninek, de nem volt ideje elolvasni.

SZBP: *Volt-e olyan író, akit a mesterednek neveznél?*

ML: Első kötetem szerkesztője, Zsámboki Mari ezt írta 1984-ben a könyv borítójának hátoldalára: „Mesterei a régi és a legmaibb magyar és világirodalom.” Pontosan fogalmazott, én is így látom 30-35 évvel ezelőtti önmagamot.

SZBP: *Emlékszel, mi volt az első publikációd?*

ML: Magyarországon a *Mozgó Világ* 1981/3. számában az *Avvakum* című drámai jelenet. Ezt a folyóiratszámot elkobozták és bezúzták (nem miattam), de aztán az írásom benne maradhatott a pótlólag megjelent 1981/3-4. számban is. Köszönet Margócsy Istvánnak és Alexa Károlynak, a legendás hírű „régii *Mozgó Világ*” szerkesztőinek. Erdélyben egy kicsit hamarabb megjelent egy írásom a három nyelvű kolozsvári Echinox magyar oldalain. Ezt a három újságot akkoriban Bréda Ferenc és Bretter Zoltán szerkesztette.

SZBP: *Meg lehet-e mondani, melyik saját írásod áll hozzád a legközelebb?*

ML: Mindig az a legkedvesebb, amit éppen kiadtam a kezemből.

SZBP: *Sokat olvasó író vagy. Mit jelent számodra az olvasás?*

ML: Próbálok úgy írni, mintha olvasnék, és úgy olvasni, mintha írnék. Persze, nem mindegy, mikor találkozunk egy művel. Két példa, ezer másik helyett: ha Italo Svevo *Zeno tudata* és Jan Potocki *Zaragozai kézirat* című alkotását húszévesen olvastam volna, amikor már megvoltak magyarul, nem pedig

kétszer olyan idősen, akkor most más ember és másmilyen író volnék. Igaz, így is kedves olvasmányaim lettek.

SZBP: *Van-e kedvenc szerződ, akár a magyar, akár a világirodalomból?*

12 ML: Nem könnyű 3 + 10.000 könyv közül választani, de nem térek ki a kérdés elől. Magyar irodalom: Mészöly Miklós *Film* című munkája, világirodalom: Sadeq Hedajat (tragikus sorsú 20. századi iráni szerző) *Vak bagoly* című remekműve. Mindkettő kisregény.

SZBP: *Mit gondolsz arról, hogy a nyomtatott könyv esetleg háttérbe szorul, s egyre inkább a képernyőn történő olvasás lesz a meghatározó?*

ML: Gyerekkoromban, 1969-ben láttam Truffaut filmjét, a *451 Fahrenheit*-et. Ebben a filmben könyvet égetnek, és ebből értettem meg, hogy a könyveket el kell rejteni. A képernyős olvasás erőltetése ugyanezt az üzenetet hordozza. Másfelől én sem szeretnék lemondani a képernyő előnyeiről. Óriási vívmány, hogy egy sor – azelőtt nehezen vagy sehogyan sem – hozzáférhető írásmű egy-két kattintással a szemünk elé kerül.

SZBP: *Hogyan befolyásolja a saját írásaidhoz való hozzáállásodat az a tény, hogy otthonosan mozogsz a német nyelvű irodalomban is?*

ML: Például úgy, hogy időnként megpróbálok németül írni. Egy utóbb tanult nyelvben kisebb az ember mozgástere, mint az anyanyelvében, de éppen ez teszi a vállalkozást érdekessé. Egészen más dolgok jutnak az eszembe németül, mint magyarul. Egy több nyelven tudó pályakezdőnek szívből ajánlhatom, hogy próbáljon idegen nyelven írni, aztán készítse el az így létrejött szöveg magyar változatát. És olvasson az általa ismert nyelveken minél több világirodalmat.

SZBP: *Műfordítóként mit gondolsz, lehet-e lényegében tolmácsolni, közvetíteni az eredeti műveket? Véleményed szerint létezik-e valódi fordítás – vagy csak „ferdítés” van?*

ML: A kérdést úgy tenném fel: megismerhető-e a jó fordításból az eredeti mű? Válasz: szinte kizárólag a fordító ismerhető meg. Viszont – jó esetben – a fordító tud valamit a műről, és akkor ez a tudás vagy ennek egy része is megismerhető az átültetett szövegből. A *Faust* fordítása közben próbáltam értékelni fordító elődeim teljesítményét. Hogy régi példákat mondjak: Dóczi Lajos jóval kevesebbet tudott Goethéről és művéről, mint Váradi Antal, és ez a különbség 130 év elteltével is világosan látszik. Viszont mindkettőjük fordítása elavult mára, ahogy az én – most új – fordításom is elavul száz éven belül.

SZBP: *Miben látod a műfordítás legfőbb feladatát, nehézségeit, kihívásait?*
ML: Általában a „hűség” és a „szépség” állítólagos ellentétét szokás kiemelni. Ezzel az ostoba előítéllettel legutóbb Barna Imre számolt le *Magyar Narancs*-beli frappáns cikkében. Én az igazi nehézséget és kihívást abban látom, hogy a fordítónak szuverén írói viszonyt kell a lefordítandó 13 műhöz kialakítania, máskülönben erőtlenné lesz a szöveg, ugyanakkor nem szabad (nem kellene) odaállnia a szöveg és az olvasó közé. Ez a probléma jól megmutatkozik a magyar *Ulysses*-fordítások példáján, de Tandori Dezső fordítói életművét is érdemes ebből a szempontból szemügyre venni. És hogy mi a legfőbb feladat? Csinálni.

SZBP: *Egy alkalommal azt említetted, hogy Luther Asztali beszélgetéseinek fordítása mellett lehetett saját prózát írni, Goethe Faustja mellett azonban már nem. Mire gondoltál?*

ML: Luther Asztali *beszélgetései*, amelyeket 2012 és 2014 között fordítottam, a szóbeliség és az írásbeliség határmezsgyéjén mozognak, és a spontaneitásukkal nyugóznak le. Érződik bennük egy nagyon erős egyéniség, ugyanakkor nem nehezedik rájuk a szerzői szuverenitás súlya. Goethe művében, a *Faust* minden sorában irdatlanul nehéz teher a szerzői szuverenitás. Ezt megemelni, hordozni nagy feladat, elviszi az alkotó erő nagy részét. Luther fordítása úgy ment, hogy egy hónapig fordítottam a (többnyire rövid és egymással össze nem függő) szövegeket, aztán elküldtem az addig elkészült részt a szakmai ellenőrző szerkesztőnek, Csepregi Zoltánnak, és egy hónapig regényt írtam. Így jött létre *A mi kis köztársaságunk*. A *Faust* fordítása közben ilyen életstratégia nem képzelhető el.

SZBP: *Végül azt szeretném megtudni, hogy mik a további terveid?*

ML: Újabb regény. Esetleg egy vagy több dráma is. Azért elsősorban író vagyok, és csak másodsorban műfordító.

Új Forrás 2016/1 – „Azért elsősorban író vagyok”
Interjú Marton Lászlóval (Szilcs Batázs Péter)



Márton László legújabb művében a satíra kortárs magyar jelentésképző potenciálját teszi próbára. *A mi kis köztársaságunk* a második világháború végnapjaiban nyugat felé tolódó frontvonal vakfoltjában önálló, tiszavirág-életű

14 Makai Máté

KIS MAGYAR UTÓPIA

Márton László:

A mi kis köztársaságunk

„köztársaságot” alapító Vésztő történetét egy satirikus regényben dolgozza fel. Márton a tavaly októberi könyvbemutatón úgy fogalmazott, „a satíra poézis nélkül lapos publicisztika”, majd ezt továbbfűzve hozzátette, hogy a nagy elődök, úgy- mint Swift vagy Gogol von-

natkozó műveit is a poézis menti meg az olvasóra zúduló tömény keserűségtől. Másképp fogalmazva, az ő írásaik olyan művek, melyek poétikai tulajdonságai felülírják a satíra keserű és kritikus hangvételét, egyszersmind karneváli tematikáját, éppen annyira, hogy a végtermék ne pusztán blöffként, egyszerű tréfás publikációként, hanem irodalmi szöveggént érvényesülhessen. Márton saját kijelentéseit szegezve a műnek határozottan állítható, hogy a „manierista modorosságot” is újraíró szöveg poézise – értve ezalatt következetes stílusát is – inkább agyonnyomja *A mi kis köztársaságunk* című regényt, ám ez csak részben tudható be annak, hogy a satirikus művek hiátussal küzdő hagyományát nehezen bírja el a magyar irodalom.

A regény története a második világháború végpillanataiban játszódik, mikor is a Viharsarok nagyközsége, Hömpölyzug – melynek hídjai romokban hevernek, villamos kábeleik elvágottak – magára maradván leledzik a dél-alföldi unalomban. A helyi erők, miután a polgármester, a főszolgabíró, a jegyző, a csendőrség teljes állománya, a tisztiorvos, a lelkész, a postaigazgató, tehát a közigazgatás színe-java elhagyja a várost, Mátrai vezetésével (és az ismeretlenből hozzájuk vetődő Najmán segítségével, akinek a zsebében ott lapul Fichte *A tökéletes állam* című írása), valamint szovjet katonai támogatással önálló államot szerveznek. A szinte klisészámba menő események mellett, úgymint az egykori Oppenheim uradalom széthordása vagy a városi javak és pozíciók újraelosztása, az egymással versengő és beláthatatlan közigazgatási relációban álló hatalmi szervek átalakulása zajlik a történelmi újjászületés nulladik órájában – mindez Najmánnak a Hömpölyzugi Nemzeti Bizottság előtt elhangzott aforisztikus kijelentésének szellemében: „Minél szilárdabbak a rend keretei, annál több szabadságot biztosíthatunk azokon belül”. Hömpölyzug, ahol „az ontológiai bizonytalanság hamis tudati mintázatai” uralkodnak, minden kapcsolatot felrúg a külvilággal, a ki- és bejövétel

engedélyhez kötött, de leginkább teljes mértékben korlátozott. Hömpölyzug elzárkózik a Debrecenben alakuló ideiglenes kormánytól is: „mi nem akarunk Debrecentől semmit, ha pedig Debrecen akar tőlünk valamit, akkor jöjjön ide hozzánk” – ordítja Mátrai. Ám lényegében bizonytalan az is, hogy az intrikus cselszövőként háttérben bujkáló Najmán, a stafétabotot ma- 15 gához ragadó Mátrai, a szovjet városparancsnok, Polkovnyik, esetleg az „emigrált” erők, úgymint Mrázik, vagy a kifelé kacsingató Gajdos közül valójában ki, vagy éppen melyik testület gyakorolja de facto a hatalmat. Hömpölyzugban karneváli a politika és karneváli a különböző hatalmi erők jelenléte is, melyek valamiféle irányt szabhatnának az életnek (és a regénynek).

De mindezt az olvasó is nehezen tudja követni, és a tény, hogy a rá záporozó bizottságnevek, pozíciók, hogy például a Demokratikus Nőszövetség egymással ekvivalens nőasszonyai, Mariska, Juliska és Boriska miféle rendszer szerint osztják fel maguk között a szerepeket és befolyásukat, hogy a helyi lakosok nevei, egyéb hatalmi összefonódások és piti játsszámák szétbogozhatatlan paródiái esetleg egy fesszes prózaírói teljesítmény poétikai szándékainak rendelődnek alá, nem könnyít a helyzetén. A szatirikus, tudósító elbeszélésmód, mely egy feltételezett hömpölyzugi bennfentesé, aki meglepően és bosszantóan sokat tud mindenkiről és mindenről, sajnos könnyedén egyhangúvá és érdektelenné válik. Hiába várja az olvasó, hogy közel kerülhessen végre egy szereplőhöz, a történethez, vagy hogy egy újságcikk tárgyilagos modoránál átélhetőbb hangnemre leljen, rájön, hogy becsapták, s hogy regény helyett inkább egy túlságosan is hosszúra sikeredett viccgyűjteményt olvas. *A mi kis köztársaságunk* anyaga lényegében egymás mellé rendelt abszurd anekdoták füzére (én személy szerint mikszáthi hangütést is felfedezni véltem a szövegben), mely egy megtalált hangnem túlírtóságának benyomását kelti. Karikatúrista, groteszk betétek lajstroma a könyv, melyet koherens, de egy ponton túl kínossá váló humor-poétika tart a komolytalanság szintjén. Darvasi László *A könnymutatványos legendájának* hangütése és ál-népies, ízes humora hasonlatos Márton művéhez azzal a különbséggel, hogy Darvasi regénye képes a talált saját-nyelvhez fűződő bensőséges viszonyon túllépni és valamiféle észlelhető és követhető teleológiát találni erős nyelvezetének. Mártonnál a túlzottan is sokat mondó beszélő nevek, úgymint Kurzív elvtárs, Ökrös, Bikás, Marhás, Vonalas, Lináris, vagy a helységnevek, mint Megértés utca, Állóvíz megye ugyan világosan kijelölik a regény ironikus mélységét, egyszerre kelteti mindez a végletesen abszurd poétika és a fantáziátlanság benyomását is. Mikor a regény végén a Mátrai-féle „köztársaság” megbukik és a történelemből ismert kommunista rend kiterjed Hömpölyzuga is, a távozó Mrázik

elvtársról így emlékezik meg a hömpölyzugi bennfentes elbeszélő: „Ő elmegy, de itt hagyja nekünk a szemét, aki mindent lát, és a fülét, aki mindent hall! Ezt a kijelentést eleinte félreértettük. Azt hittük Mrázik elvtársnak üvegéből van a fél szeme és porcelánból a fél füle, és ezeket hagyja a városházán”. A fonák történelmi helyzet vajon felhatalmazza-e a szerzőt arra, hogy az abszurd példával a végletekig elmeheessen anélkül, hogy egy ponton túl azt a benyomást ne keltse, hogy ezek az anekdoták valójában a céltalan nyelv és a hangulatteremtő szerzői invenció önszórakoztató közjátékai?

Csak a szemléltetés kedvéért érdemes néhány példát említeni. Hömpölyzug városát, mely maga volna a tökéletes állam, szokás három részre osztani, eszerint az agrárproletárok és kubikusok által lakott kerületet Csikágónak nevezik, az iparosok, vasutasok és egykori gályarabok lakta részt Velencének, a cigányok városrészét pedig, melyet – mily meglepő – a Prímás utca, a Kontrás utca és a Cimbalmos utca határol, Párizsnak, ahol azonban „nincs Eiffel-torony, van viszont egy toronynak is beillő, szokatlanul magas karó, tetején kocsikerékkel, amelyen időnként varjú üldögél.” Hömpölyzug városában alaposan körül van írva, hogy ki milyen mértékben számít helyi lakosnak. Például „*hömpölyzuginak* számít az az egyén, akinél *vagy* a négy nagyszülő, *vagy* három nagyszülő és ugyanakkor mindkét szülő hömpölyzugi születésű volt”, de az egyéb kategóriák, úgymint a *részben hömpölyzugiak*, *Hömpölyzug környékiek*, vagy a *sehonnaiak* megállapítása még ennél is összetettebb feltételek mentén teljesül. Nem csak ki-be járás vagy telefonösszeköttetés nincs Hömpölyzugban, de rádióadás sem nagyon. A rádiókat Mátrai begyűjtette, ám különleges, a Tudásszomj utcai raktárból zsákmányolt, spéci Orion Világvevőjét használva napról napra úgynevezett ERF-et, azaz Elnöki Rádiós Félórát tart, amelyen csak a főbb bizottságok által delegált személyek vehetnek részt: „Ezek a félórás rádióhallgatások meghitt, már-már családias összejövetelek.” Mindez azonban csak a jéghegy csúcsa.

A szerzői fantázia legmarkánsabb megmutatkozása – s gyanítom, hogy így vélekedik majd erről a legtöbb olvasó – az a betéttörténet, mely a végletekig tágitja a szöveget uraló hangvétel nyújtotta kereteket. Sztálin lányát, „a sűrűn baszott Világszép Szvetlána elvtársnőt” elrabolja és a Hold sötét oldalán található kastélyába, a Reichstagba viszi egy sárkány, és a már bebörtönzött, korábban a hömpölyzugi szovjetbarát politika letéteményesére, vagyis az egykori városparancsnokra, Polkovnyik elvtársra hárul a feladat, hogy kiszabadítsa őt. Polkovnyik egy seggéből előbújó sas hátán fel is repül a Holdig, hogy ott aztán egy fifikás fogással a saját csapdájába csalja, s a forró zsírban való megmerítkezésre vegye rá a hóna alatt a *Mein Kampf*-ot szorongató szörnyet, majd a nő *vagina dentatáját* (fogas pina) ártalmatlanná téve – értsd: a nemi szervével kiverve a fogakat – magévá tegye Joszif

Visszarionovics lányát, mindezek után pedig a Történelem Angyalának táskájában megbújva visszazárlja a földre. Nehéz ennek a mesének – mely önálló szatíráként inkább befogadható volna, mint regényfejezetként – dekodolni a parabolikusságát, így ugyan felejthetetlen cselekménysorként megőrzi az emlékezet, ám mintha az elbeszélő ezzel éppen a regényt önmagát tenné gúny tárgyává, amennyiben a szinte bekezdéseként más és más helyi, bennfentes sztorit előadó fejezetek súlytalanságát és feledhetőségét próbálja egy hiperbolikus vízióval helyettesíteni.

17

Márton László szövege ugyanakkor nem pusztán az igen bő jelentésmező lefedésére alkalmas szatíra, hanem az utópia–ellenutópia hagyományához is hozzá szól. A két fogalom gyakran találkozik, mert az utópia egyfelől ironikus regényműfaj, vagyis olyan előjellel értendő, melyet Márton környezetábrázolása is magáénak tudhat. Az utópiákhoz folyamodó regények azonban magukban hordozzák annak lehetőségét, hogy az elbeszélés túlzottan is megmarad a közegábrázolás szintjén, olyannyira kötődik a teremtett világához, hogy nem tud lemondani a mindent-elmondás – és a már említett mindentudás – kényszeréről. *A mi kis köztársaságunk* csapongó – és mindentudó – elbeszélése képtelen megragadni és azonosulásra készíteni az olvasóját, mert a történeti nézőpontváltás sűrűsége nem ad lehetőséget erre. Mindez persze egy adott szempontot képviselő olvasat, s bizony állítható, hogy az elbeszélés retorikai következetessége lényegében egyenletes hangvételű szöveget eredményez, ám „a féktelen, démonikus narratív fantázia működési terepeként”, olyan szövegtérként, mely „egybenyitja a különböző fikciós szinteket”, és „szóvicceket”, „ideológiai lózungokat” tesz egymás mellé,¹ ellenáll a legáltalánosabb olvasói elvárásoknak.

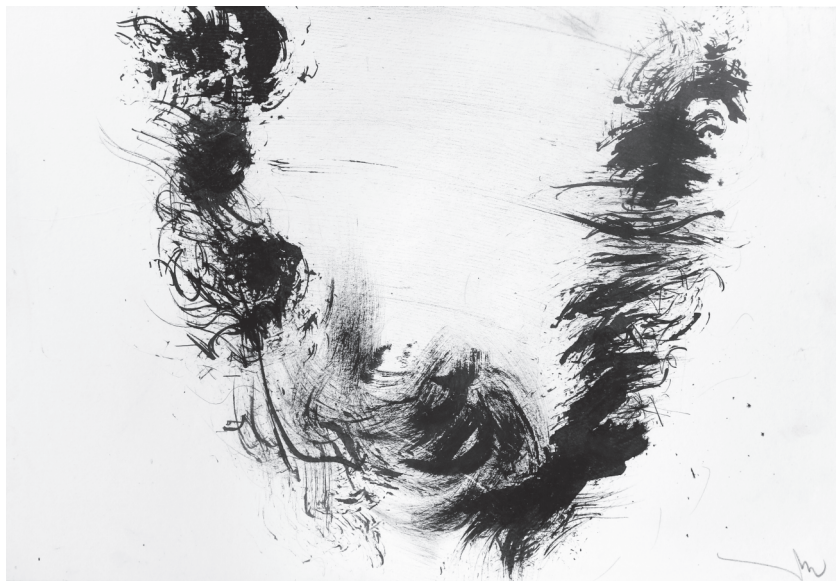
A regény végén a hömpölyzugi köztársasági közjáték végét bejelentő, s ezzel együtt a szabadság szimbolikus fáját gyökerestől – mintegy szimbolikusan – kiszagató Mrázik elvtárs megjegyzése nem pusztán az átmeneti szociálpolitikai szaturnáliát rekeszti be, hanem a mártoni elbeszéléstechnika regényimmanens nyelvezetét is: „A facsemete kiszagatásával Mrázik elvtárs egyértelművé tette, hogy vége az önállóságnak, vége az önhatalmú gondolkodásnak és cselekvésnek, vége a vélemények sokaságának és az üres szócséplésnek, az örökös vitatkozásnak, vége a rendkívüli állapotnak, a karneválnak, a pünkösdi királyságnak”, és a már említett „ontológiai bizonytalanság hamis tudati mintázatainak”. Ennél találébban talán nem is volna lehetséges és szükséges körülírni Márton László szatírját. Az „ontológiai bizonytalanság” nem véletlenül gyökeredzik a karneváli nyelvezetben és „az üres szócséplésben”. A mindent elfecsegő elbeszélő hang elszalasztja a valódi ontológiai teljesítményt, másrészt azonban valóban olyan művet

eredményez, mely a regény lehetséges karneváli eredetét, a sokhangúságot, a pluralitást, a polifonikusságot is gúny tárgyává teszi – egyszersmind a regény műfaját olvashatatlaná.

Márton László tehát egy mondatban visszavonja, ugyanakkor 18 érvényesíti a szatírárt oldani kívánt regénypoétikát – egyedi módon teljesítve az ön maga által vállaltakat. A kérdés persze az, hogy az utókor olvasói és a regény újabb recenzensei mire jutnak ezt illetően, s vajon szerencsésnek vagy épp szerencsétlennek, szándékosnak vagy talátnak minősítik majd *A mi kis köztársaságunk* elbeszélői tulajdonságait. Egy szoros, dekonstruáló olvasat – kétségek között ugyan – megengedőbb lehet, egy konzervatívabb, hétköznapi olvasó viszont hamar a sarokba vághatja a könyvet – amint erről némely online fórumon is közétett olvasói tapasztalat tanúskodik.² (*Kalligram, Bp 2014*)

¹ Bárány Tibor, *Nagy-hömpölyzugi Rém-üldözés*. = Magyar Narancs, XXVI. Évfolyam, 50. szám, 33.

² Lásd a moly.hu olvasói közösségi portál vonatkozó oldalán: <http://moly.hu/konyvek/marton-laszlo-a-mi-kis-koztarsasagunk>



Bartis Attila új regényének főszereplője (és egyben elbeszélője) egy helyütt idézi Jurij Gagarin ismert mondatát, amelyet az űrhajós – legalábbis az utólagos, valószínűleg nem teljesen megbízható szovjet híradások szerint – első és utolsó, 1961-es

űrsétája során fogalmazott meg: „Én nem látok itt semmiféle Istent”.

Dermesztő belegondolni, hogy a 20. század emblematikus pillanatában a kommunista propaganda miért tartotta annyira

fontosnak, hogy ezt az üzenetet közvetítse a Föld lakosságának. Semmi más nincs odakint az űrön kívül, kár abban reménykedned, hogy nélkülünk bármit is megérthetsz a világegyetemből – sugallta Gagarin (vagy talán maga Hruscsov) elhíresült kijelentése. Pedig Szabad András, *A vége* fotográfus főhőse számára Gagarin – majd nyolc évvel később Neil Armstrong – űrutazása éppen azért volt fontos, mert látta benne a megértés, a világ kívülről, „egészen” való szemlélésének lehetőségét. De csak a lehetőségét: ahogy Szabad András elképzei, Gagarin végül semmi másra nem volt képes száznegyven perces űrsétája alatt, mint önmaga megfigyelésére, ezalatt pedig csak annyit ismételt: „Jól vagyok. Jól érzem magam. Mondhatok valamit neked.” Az elbeszélő interpretációja szerint az űr súlytalansága nem a végtelen szabadság, hanem a tét nélküli, értelmetlen magány érzését ébresztette fel Gagarinban, akit „ugyanaz érdekelt leginkább, mint Lajkát meg az összes nagy önmegfigyelőt. Nem a súlytalanság, nem az, hogy mennyire gyönyörű, de még csak nem is az, hogy odafentről látható-e Isten, és ha igen, az miként hat rá. Hanem hogy az önmegfigyelés után visszajut-e élve.”

Nem könnyű feladat néhány oldalon összefoglalni Bartis Attila regényét, de még azt is nehezemre esik pontosan megfogalmazni, hogy miért tartom *A végét* a 2015-ös év legjobb regényének. Bár a jellemzően néhány bekezdésből álló vagy legfeljebb pár oldalas fejezetekből felépülő, szikár mondatokkal operáló szöveg hatszáz oldalon keresztül sodorja magával az olvasót, és egy pillanatra sem lehet olyan érzésünk, mintha éppen nem a lényegről lenne szó, mégis lehetetlennek tűnik megragadni a szöveg esszenciáját. Kemény István is erre a megfoghatatlanságra utal a fűlszövegben: „Egy fotográfus története, aki... Nem: egy férfi története, aki... Nem: egy szerelem története, ami... Vagy több szerelem története, amik egymással... Vagy egy ország története, ami... Na hagyjuk.” *A vége* nehezen lenne beskatulyázható bármilyen regénytípusba, például – hogy csak egyet említsek az alternatívák közül – a családregény műfajába. Bár Szabad András hol kisebb,

Reichert Gábor 19

GAGARIN MAGÁNYOSSÁGA

Bartis Attila: *A vége*

hol nagyobb részletességgel megemlékezik felmenőiről, nem próbál a történetükből általános érvényű tanulságot levonni, így – bár helyenként működ-teti a családtregény műfaji kódjait – nem állíthatjuk, hogy különösebb jelentőséget tulajdonítana a családi gyökerek identitásformáló erejé-
20 nek. (Ahogy meglehetősen távolságtartással megjegyzi a regény elején: „Nem látom okát, hogy a saját életem számbavétele során valami nagy családtörténetbe kezdjek. Alkalmas se vagyok rá, a lehetőségem sincs meg. Se Anyámat, se Apámat nem kérdezhetem, a nagyszüleim közül eggyel sem találkoztam soha. Az okát pedig azért nem látom, mert a családom története nem különös, nem kiváltságos, mondhatni az összes egyediségével együtt majdhogynem prototípusa a magyar családtörténeteknek. Vagy akár a középosztálybeli, nemzsidó családtörténeteknek. Amúgy szerintem a zsidó családtörténetek is elég hasonlóak. Leszámítva a leszámíthatatlant.”) Nem nevezhetjük aparegénynek sem, holott a történet első részének András és édesapja vitákkal, kimondott és kimondatlan vádakkal terhes együttélése adja a keretét. Fejlődés- vagy művészregénynek is túlzás lenne nevezni, mint ahogy azt sem állíthatjuk, hogy a Kádár-korszak „szürke” diktatúrája lenne Szabad András vizsgálódásainak legfőbb tárgya. Gyökerei, hozzátartozói, ismerősei, környezete annyiban fontosak a történet elbeszélője számára, amennyiben saját, valóban megélt érzéseit befolyásolták élete során – talán azt mondhatjuk, Szabad Andrást a „család”, „nemzet”, „szerelem”, „barátság” stb. számára túl absztraktnak, éppen ezért használhatatlannak tűnő fogalmai helyett csakis a személyesség, az egyes ember érzései és cselekedetei érdeklik. Ezt a végtelenné növelt alanyiságot szeretné megjeleníteni fényképein is, de nem azért, mert az egyén (például egy vak nő Reisz úr műtermében, egy étkezde felszolgálója, András korábbi szeretői, haldokló édesapja...) esendőségén keresztül bármit is láthatóvá szeretne tenni az „egészből” – ennél többről van szó. Szabad Andrást – szemben apjával, aki felhőkről készült fotóin Istent próbálta felfedezni – pályája kezdete óta nem érdekli más, mint a „részletek” – saját érzelmeinek, végső soron pedig saját magányosságának – láthatóvá tétele. „[A]zon múlik, meglátom-e valaha is egyben az egészet. Miközben csakis úgy lehet egyben látni az egészet, ha külön-külön a legapróbb részletig lát az ember mindent” – írja egyik első fényképére visszaemlékezve.

Szabad András egész életét olyasféle úrben tölti, mint Gagarin azt a bizonyos száznyolc percet. Naplójegyzetei látni engedik azt a reménytelen vágyat, amely saját maga és az őt körülvevő világ megértésére irányul: megérteni, hogy miért halt meg édesanyja épp akkor, amikor édesapja a forradalom utáni megtorlásokat követően kiszabadult a börtönből; megérteni, hogy miért kellett édesapjával elhagynia szülővárosát és Budapestre költöznie; megérteni, hogy mi az a megmagyarázhatatlan vonzalom, amit minden keserűség

ellenére szerelme, Éva iránt érez; és persze megérteni, hogy miért próbálja mindezt az őrlődést fényképeken megjeleníteni. A megválaszol(hat)atlan kérdések sora sosem ér véget, a megoldások viszont nem adják magukat egykönnyen, így az elbeszélő kénytelen lemondani arról az illúzióról, hogy valaha is rájöhessen, mi miért történik körülötte. *A vége* ebből a szempontból ellen-fejlődésregényként is olvasható, hiszen főszereplője semmivel nem jut közelebb saját helyzete megismeréséhez, mint mielőtt jegyzetei megírásába kezdett volna. Csakhogy azt is észre kell vennünk, hogy a megismerés vágya Szabad András számára a külvilág felől fokozatosan önmaga felé irányul, így mégis beszélhetünk fejlődésről abban az értelemben, hogy önéletírása végéhez érve képessé válik a dolgok nem-tudásának elfogadására.

Új Forrás 2016/1 – Reichert Gábor: Gagarihn magánnyossága
Barth Attila: *A vége*

A szövegben elejtett utalásokból viszonylag hamar kiderül, hogy a jegyzetíró – aki költő barátja „lektori” tanácsait követve dolgozik szövegén – egészen pontosan 1994-ből, immár világhírű, de motivációját veszített fotográfusként tekint vissza ifjúkorára, és lezártnak tekintett életműve felől próbálja értelmezni az addig történeteket. A '60-as évek feszült légköre, majd a következő évtized egyre puhuló diktatúrája szükségszerűen meghatározza a történet szereplőinek viszonyrendszerét, Szabad András pedig – bármennyire is próbál nem részévé válni a kornak, amelyben élnie adatott – lépten-nyomon szembesül a kivonulás lehetetlenségével. Egyedül a művészet az, amely megadhatja számára az érinthetlenség, a külvilág számára hozzáférhetetlen saját világ megteremtésének esélyét: ez az elkeseredett befelé fordulás lehetett az oka annak is, hogy éveken keresztül rejtegette képeit a nyilvánosság elől. Mint mondja: „ahogy tizenöt évig gyáva voltam kirakni egy galéria falára a képeim, úgy tizenöt éve gyáva vagyok nem kitenni őket.”

Különösen izgalmasak a szövegben található fényképleírások, amelyek igen pontosan, szinte a képeket láthatóvá téve beszélnek a valóságban soha el nem készült – bár, tudván, hogy a regény szerzője nemcsak prózaíró, de gyakorló fotográfus is, ebben nem lehetünk teljesen biztosak – fotók különösségéről, különlegességéről. Szabad András művészi fejlődése és életútja párhuzamosan, sőt egymással egybefonódva halad a regényben. „[N]ekem ennyim van. A képeim. Én ezek által létezem, akár jók azok a képek, akár nem” – mondja első kiállításán a képeit menedzselő amerikai galériadonosának, és évtizedekkel későbbi utolsó, performansznak is beillő kiállítását is e felismerés következetes végigvitele ösztönözte: Éváról készített fotóinak rituális megsemmisítése annak belátása, hogy művésze semmi más, mint önnön létezésének bizonyítéka. Ekképp a művészetnek is csak akkor van értelme, ha valós tétje van, valós referencia áll mögötte. Erről

beszél a költő barát, Kornél is András utolsó kiállításának megnyitóján: „Kornél arra kérte a jelenlévőket, hogy képzeljék el, pár pillanatra megszűnik a gravitáció. Ennyi elég is, hogy az égbe emelkedjenek a tengerek, a folyók.

22 Hogy a sivatag homokja belevegyüljön az égi moslékba. Hogy elszabaduljon a Hold. Mi magunk is úgy lebegünk, ahogy arra vágytunk, amikor hallgattuk Gagarin élménybeszámolóját. Mindössze pár pillanatra nincs súlya semminek, de az a pár pillanat elég, hogy mindörökké viszaszúrjunk minden súlyt, minden terhet, ami valaha megadatott nekünk.”

Pár bekezdéssel följebb azt írtam, hogy nehezen tudom megfogalmazni, mitől tartom fontos műnek Bartis Attila regényét. S mivel – akárcsak Szabad András, aki még önéletírása utolsó oldalán is sorolja örökre megválaszolatlanul maradó kérdéseit – a kritika végéhez érve sem hiszem, hogy sikerült sokkal pontosabban körülírnom a benyomásaimat, rá kell jönnöm, hogy talán éppen ez a komplexitás az, ami egyedülállóvá teszi *A végét*. Hogy főhősének életútját, döntéseit, művészetét nem próbálja meg családi determinációval, a korszak kegyetlenségével, vagy önmagában bármilyen külső körülménnyel magyarázni, hanem mindezek együttesen („az egész”) határozzák meg, mitől lesz Szabad András az, aki. Hogy nem riad vissza az érzelmek túlradásától, sőt – akárcsak legutolsó fényképén maga a főszereplő – a giccstől sem. Hogy nem szégyelli kimondani: az igazán nagy művészet az értelemmel nem uralhatóban gyökerezik. (*Magvető Kiadó, Bp. 2015*)



(a nagyítógép)

A kapuban találkoztam Apámmal, kérdezte, merre voltam, mondtam, hogy éjszakai képeket készítettem. Mondta, hogy akkor ma felhívja munkaügyben Vermesit. Megköszöntem, mondtam, hogy bármilyen munka jó lesz. Már búcsúztam volna, de végül, mintha csak valamiféle bocsánatkérés lenne, amiért idegenekként élünk együtt egy lakásban, megkérdeztem, ugye nem baj, ha kicsomagolom a nagyítógépet.

Bartis Attila 23

A VÉGE

(részlet)

Persze, hogy nem baj, feljön velem, és megmutatja, hogyan működik, mondta.

Amire mondtam, hogy nem szükséges. Egyébként is munkába kell mennie, majd megmutatja este, vagy amikor ráér. Most csak kicsomagolom, hogy lássam, egyáltalán milyen.

Már bántam, hogy szóba hoztam, mert pont ettől féltem. Úgy indult vissza velem a harmadikra, mintha valamiféle értelmet adtam volna az életének. Holott nem adtam. És így csak sima gazembernek érezhettem magam. Egyedül az adhatott volna értelmet az életének, ha törlik az emlékezetéből a három börtönévet. Ha Anyámat az Úristen kiszedi a gödörből, lemossa tisztára, és visszaülteti a mélyvári ház kertjébe, a diófa alatti padra, hogy nagytakarítás után elszívjon egy cigarettát. Meg, ha a fia nem épp egy kísérleti lakótelepről jönne, egy rosszul exponált negatívval egy panelháZRól, ahol valaki a hatodikon altatóval alszik egy szétrágott, vörös rongy alatt. Amúgy bizonyára az én életemnek is ugyanez adott volna értelmet. Másrészt persze a nemlét pusztja lehetősége is ad valamiféle értelmet a létnek. Csak azt nehéz napról napra számon tartani.

Kopogott a botja a lépcsőn, elkopott rajta a gumi. És tavaly még nem kellett végig a korlátba kapaszkodnia. Jobb lett volna valami földszinti lakást találni, gondoltam. A kamrában volt a doboz, a legfelső polcon. Leszedtem, aztán a tálakat is, a hívótankot is. Száritón kívül minden volt, ami egy laborban kellhet. Csipesz, meg hőmérő, meg exponáló óra. A piros lámpát a fűszeres polcra tettem, ott volt konnektor. Alatta, az asztalon elfért minden. Bekavartuk a hívót, a fixírsót, előkészítette a lejárt papírokat. Azt mondta, arra még jók, hogy kísérletezzek. Aztán segítettem felcsavarozni a konzolt az alapdeszkára. A konzolra jött a fej.

Kérdeztem, nem lesz-e baj, hogy elkésik. Mondta, hogy nem, jóban van a portással, el tudja intézni. Kihoztam egy tekercs már előhívott filmet, azon mutatta meg, hogyan kell felcsévélni az orsóra, betenni a tankba. Aztán elmagyarázta a filmhívást. Hogy azt csak koromsötétben, mert a filmek 24 pánkromatikusak, ellentétben a papírral, ami ortokromatikus. Ezért nem érzékeny a vörös fényre. Elmagyarázta, hogy a vegyszerbe csak csipesszel, mert bőrbajt okozhat, hogy az exponálás másodpercponthoz kell legyen, a hívó pedig mindig húszfokos. Hogy a filmről a port soha nem ujjal, csak fújni, vagy ecsettel. Meg, hogy a fixálás utáni mosás az egyik legfontosabb dolog.

Aztán lekapcsoltam a villanyt, becsuktam az ajtót, és ott álltunk ketten a vörös fényben. Lefújtam a port a filmről, rátett egy papírt az alapdeszkára, a tekerőkarral beállította a képméretre való magasságot. Azt mondta, az elsőnél megmutatja, hogy kell betenni a filmet, bár ő nem tekercsben tartotta, hanem kockára vágta a negatívjait. Ami szintén nem szerencsés, a legpraktikusabb a hatos csík. Ha tekercsben van, nem lehet róla kontakt-másolatot készíteni. Ő viszont csak a legjobb negatívokat tartotta meg, ezért vágta a filmeket kockára.

És akkor odaadtam neki a filmtekercest, hogy befűzze, és ő felkapcsolta az Agfában a vetítőlámpát. És akkor, mint valami istenverte átok, megjelent a papíron Anyám. Ott ült a diófa alatt, fekete-fehérben, negatívban, és épp cigarettázott valamelyik nagymosás után.

Úgy álltunk ott Apámmal, mint két gyilkos. Bár egyikünk se volt az. Bocsáss meg, fiam, mondta. Lekapcsolta a lámpát, és kiment. Hallottam, ahogy csukódik a szobaajtó. Én ott maradtam. Nem tudtam, mi legyen. Végül fogtam a papírt és betettem a hívóba. Elfeketedett. Nyilván fényt kapott, amikor Apám kiment.

Bekopogtam hozzá, az ágyon ült, mondtam, hogy szerintem be kéne menjen a gyárba, még nincs olyan késő. Aztán hozzátettem, hogy köszönöm, hogy megmutatta a gépet, a többivel én elboldogulok. Az ablakból láttam, ahogy bemegy a trafikba telefonálni. Aztán, ahogy téblábol a sarkon, és végül elindul a másik irányba.

Kivettem a Zorkijból a filmet, befűztem a tankba, előhívtam. Aztán egy gémpapoccsal felakasztottam a konyhalámpára száradni. Olyan volt, mint egy légyapír.

Az utolsó kockán alig látszott valami. Két papír tönkrement, a harmadik nagyítás egészen elfogadható lett. Igaz, akkorra már kiderült, hogy soha életemben nem fogok használni se csipeszt, se exponáló órát. Hogy nekem kell magamban számolnom, mintha víz alatt lennék. Hogy az ujjammal éreznem kell a papírt. Amíg a kép elő nem tűnik, ugyanolyan síkos, mintha hínár lepte volna be. Tulajdonképpen semmi nincs olyan közel a halálhoz, mint a fényképezés. 25

(a nyomda)

Apám szerzett egy négyórás besegítő munkát. Többnyire éjjel kellett dolgozni. Szededető voltam egy nyomdában. Mindenki azt hitte, szedő vagyok. Egy idő után ráhagytam, mert a szededetőt elég nehéz volt elmagyarázni. Van egy hosszú sín, úgy derékmagasságban. Ék alakú. Azon lógnak félbe hajtva az ívek. Mondjuk egy napilap ívei. Az első stósz az első és utolsó lap. A második stósz a második és utolsó előtti lap. És így tovább. Hosszan, sorban a sínen. És én megyek a sín mellett, és egyesével összeszedem a lapokat, amíg kész nem lesz az újság. Ennyi. Tényleg nem kellett hozzá érettségi.

Én voltam az egyetlen férfi a szededetőknél. Igaz, nem is dolgoztak itt sokan. Mindnyájan csak besegítők voltunk. A gépeknek segítettünk be, mert pocsek volt a géppark. A szededető gépnek nem volt akkora a kapacitása, mint a termelés. Az egyik nő elment szülni, az ő helyére jöttem.

Két sín volt, két bakon feküdtek. Azért kellett két sín, hogy a visszautat ne üresbe tegye meg az ember. A terem padlója hasonló gerendákból készült, mint a talpfák. Meg ugyanúgy le is kenték kátránnyal feketére. Ettől a nyomdászag egy vasútállomás szagával keveredett. Megpróbáltam különválasztani magamban a két szagot, néha sikerült, néha nem. Amikor sikerült, a vasútszagról eszembe jutott Kállay. Kállayról meg Selyem Adél. Megpróbáltam elképzelni, hogy ő megy előttem. Mezítláb, a fehér nyári ruhájában. Két ujján gumikesztyűvéggel. És szededet. A Politikai Bizottság ma állást foglalt – Bölcsőt veszek, használtan is.

A nők ugyanazt a magas szárú, kivágott sarkú vászoncipőt viselték, mint a pincérnők meg a bolti eladók. Meg akkoriban szinte minden nő, aki napi nyolc órán keresztül állómunkát végzett. Már nem emlékszem, hogy heten vagy nyolcan voltunk, csak arra, hogy mindig eggyel kevesebben. Mert úgy

osztottuk be, hogy ha az egyikünk visszajön a dohányzóból, rögtön megy a másik. Aki épp nem akart rágyújtani, az átadta a helyét az utána következőnek. De ez nem nagyon fordult elő, mert akkor egy teljes kört kellett várjon.

Csak odakint, a lépcsőházban lehetett dohányozni, itt bent sok gyűlékony anyag volt.

Valaki elszívott néha kettőt is, vagy elment pisilni, vagy harapott párat a szendvicséből, de ezt nem tette szóvá senki. Beszélgetni mindenesetre nem lehetett egyedül. A lépcsőház ablakából egy tűzfal látszott, a repedt vakolatból valahol kinőtt a gaz. Idebent se nagyon beszélgetett senki. Egyrészt a nyomdazaj miatt, másrészt, mert csak egymás hátát láttuk, a túloldalon a szembejövő pillanatok alatt elhaladt mellettünk. Persze voltak, akik néha váltottak egymással pár szót, de azt is elnyelte a gépzaj.

Amikor lefogytak a stószok, a következő adagig ottmaradt a fényes sín pár, derékmagasságban lebegve a talpfák felett. Mint egy sehova nem vezető vasúti pálya kísértete. Aztán megjöttek a férfiak. Felrakták az új kötegeket, mondtak egy-két trágár viccet, a nők nevettek, majd visszaálltunk a sorba. Én félnormás munkaerőként léteztem is meg nem is a számukra. Igaz, ez aligha csak a félnormán múlt. De biztos, ha valamelyikük szembejött volna az utcán, előbb megismerem, mint bármelyik hajdani osztálytársamat.

Egészen addig ez volt a munkám, amíg Apám meg nem halt.

(az autó)

Valamelyik kora reggel, amikor jöttem a nyomdából, egy rendőrautó állt a ház előtt. Nem kék-fehér, hanem amelyiknek csak a rendszámából lehet tudni a hovatartozását. Összeszorult a mellkasom, mint egy csapda. Megálltam egy kapuval odébb. Biztos voltam benne, hogy Apámhoz jöttek. Elképzelni nem tudtam, hogy miért, de hogy hozzá vagy érte jött ez az autó, az kétségtelen volt.

Nem tudtam, mi jobb, ha felmegyek, vagy, ha itt várok, lent az utcán. Mintha ezen múlna bármi is. Aztán rájöttem, hogy nem figyelhetek alig pár méterről a nyílt utcán egy rendőrségi autót. Körülnéztem, a trafik még zárva volt.

Nem elbújni akartam, hanem a legjobbkor lenni jelen. Jelezni, hogy látom őket. Hogy látom, amikor Apámmal együtt beülnek. Odamenni, és azt mondani, hogy délre várnak Keresztesék ebédre, ne felejtse el. Mintha ezen múlna

bármi is. De mégiscsak jelezni, hogy számolniuk kell velem, meg Kereszte-sékkal, meg az egész világgal. Számolniuk kell vele, hogy Apám már leülte a magáét, és azóta nem történt semmi, ami miatt hajnalban, civilre festett au-tóval érte jöhetnek.

27

Mondom, a trafik még zárva volt, az utcán nem maradhattam, úgy döntöttem, felmegyek. Legfeljebb a lépcsőházban találkozunk. Amennyire beláttam az autó ablakán, egy civil ült benne mindössze, a hátsó ülésen. Do-hányzott. Épp csak felém mozdította a fejét, amikor elmentem mellette, de nem nézett rám.

Abból, hogy nem sofőr ült a kocsiban, arra gondoltam, hogy mégsem olyan magas rangú tiszt jött, aki sofőrrel jár. Tehát nem teljes készülség-ben jöttek. Meg végtére is már elég késő van, tudják, hogy Apám dol-gozik, számoltak azzal, hogy esetleg nem is találják itthon. Belügyi alkalmazottak hivatalos esetben mindig legalább párosával járnak. Vagyis a jobb első ülésen is volt valaki, ha egy a kocsiban maradt. Tehát odafent ketten vannak. Ebben biztos voltam, még mielőtt lenyomtam a kapukilincset.

Apámat nyilvánvalóan a hátsó ülésre ültetnék, és az esetleges ellen-állás leküzdése végett mindig ül valaki hátul is. Aki már várja. Aki ajtót nyit, szükség esetén behúzza, vagy lefogja az embert. Ha a hátsó ülés-en van valaki, az azt jelenti, hogy el is viszik azt, akihez jöttek.

Bár Apám esetében aligha számolnak jelentős ellenállással. Amúgy ez persze mindegy, a biztonsági előírásokat nyilvánvalóan még egy bottal járó ember esetében is betartják. Úgy fordultam, hogy még egyszer rálássak az autóra, amikor becsukom a kaput. A férfi még mindig nem nézett rám.

Ha nyílik és csukódik mellettem egy kapu, ráadásul pont annak a háznak a kapuja, ahová szolgálatban jöttem, az a legtermészetesebb, hogy odanézek. Kizárólag akkor nem nézek oda, ha azt a látszatot akarom kelteni, hogy az esemény nem érdekel, vagy észre se vettem, miközben a periférikus látásom-mal nagyon pontosan felmértem az eseményeket. Az a félmozdulat a fejével felém, amikor eljöttem a kocsi mellett, pont annyi volt, amennyi ahhoz kel-lett, hogy pontosan tudja, ki érkezett. Az, hogy ne ismernék fel akár hátulról is pont annak a fiát, akiért jöttek, egyszerűen kizárt.

Új Forrás 2016/1 – Bartis Attila: A vége
(részlet)

Megálltam a postaládánál, matattam a kulccsal a zárban. Arra gondoltam, hogy ha pont ebben a pillanatban csukódna fent a lakásajtó, akkor a postaládával húzhatnám annyit az időt, hogy ne egy lépcsőfordulóban találkozzunk össze, ahol egyszerűen elsietnek mellettem, hanem még
28 idelent. És így jelen lehetek, amikor Apám az autóba ül. Ha elsietnek mellettem, akkor az utánuk fordulás vagy utánuk jövetel részéről már nem pusztá váratlan jelenlét, hanem valamiképpen agresszió. És az biztosan nem jó.

Lehet, hogy az agresszió elkerülhetetlen, lehet, hogy félrelöknek, vagy kapok egy pofont, de az én első fellépésem semmiképp nem lehet agresszív, mert az biztosan nem tesz jót Apámnak. Azt mindenekelőtt rajta verik le. Az én dolgom most pont az, hogy a jelenlétemmel valamiképpen figyelmeztessem őket, nem lehetnek agresszívek, nem tehetnek meg bármit. Már nem matathattam tovább a postaládával, odafent pedig még mindig nem csukódott az ajtó.

Az első emeleti fordulóban voltam, amikor megláttam, hogy odaát, a gang túlvégén, a grófnő ajtaján kilép két civil. Papírforma szerint fel kellett volna lélegeznem. Kicsúszott a lábam alól a talaj. Végignéztem, ahogy illedelmesen elbúcsúznak egymástól, a grófnő becsukja utánuk az ajtót, majd a két férfi elindul lefele a hátsó lépcsőn. Aztán eszembe jutott, hogy Apám szinte soha nincs már itthon, mire én a nyomdából hazaérek. Hogy ezt ők jobban tudják nálam. Hogy esélyem nincs biztosan tudni, mire számíthatok. Mi történhet. Akár Apámmal, akár velem, akár bárkivel. Ott bőgtem, mint egy hülye a lépcsőfordulóban, és csak azt éreztem, hogy erősebbek nálam. Hogy ha tényleg hozzánk csönget be két civil, tehetetlen vagyok.

Amikor elmentek, összeszedtem magam és hátramentem a grófnőhöz.

Mi történt, kérdeztem.

Hogyhogy mi történt?

Miért zaklatta ez a két férfi?

Ezt én még nem nevezném zaklatásnak. Idejöttek, megteáztunk, elmentek. Hol van ez a zaklatástól, kedvesem. Hol? Ha maga lesz ennyire zaklatott attól, hogy velem beszélgetnek, mit csinál majd, ha véletlenül magával akarnak beszélgetni?

Az más, mondtam.

Nem más. Nincs más. Itt ez van. És most egy kicsit még ezebb lesz. Aztán majd szépen elmúlik. Nyugodjon meg, semmi rosszat nem akartak, a családomról beszélgettünk. Eléggé nagy család, és eléggé szétszóródott a világban. Bizonyára elkerülte a figyelmét, kedvesem, de nemrég egyetlen éjszaka alatt

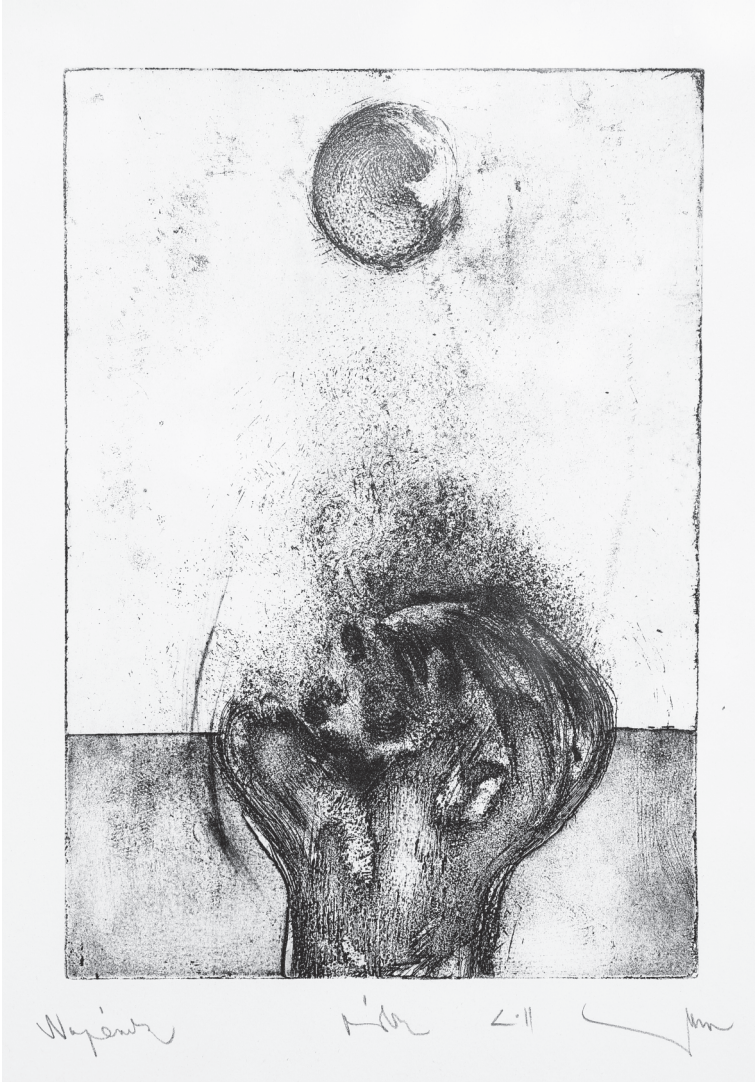
körbedrótozták Nyugat-Berlint. És ott is élnek Szendreyek. Erről beszélgetünk. De ezek az autók már nem feketék, hanem szürkék.

Igen, tudom.

Nahátakkor. Mária kedves, készítené egy könnyű teát reggelire a barátunknak?

29

Természetesen, méltóságot asszonyom.



Új Forrás 2016/1 – Bartis Attila: A vége
(részlet)

Kerti karosszékekben, teraszon, nyugágyban, tengerparton, megannyi szintéren és élménytájon – a szállongó mennybolt alatt. Időtlenül vagy egy pillanatra, magába zárva vagy (végre) magán kívül – különböző lélekterekbe és emlék-

időkbe szólít egy lírai alak. A legelső (1969-es) kötet, *A vonalak kertjének* nyomvonalán maradt – a kortárs magyar irodalomban mindenképp különutasnak mondható – Keszthelyi Rezső régi-új, válogatott verseket tartalmazó 2015-ös

30 Kinyik Anita

A NAPKÉK, A HOLD- EZÜST ÉS A ZÖLDSÖTÉT

Keszthelyi Rezső: *Emlék Kert*

könyve. A *Emlék Kert*ben emlékképek/képeplékek sziluettjei rajzolódnak ki, aztán hamarjában elhordja őket a szél. A szél, mely „kitárja az emlékek / fellegeit”, és séta közben selymesen tolja az ember lábai alá a kőlapokat. És hogy hová lesz a séta? A tengerhez. A tenger kék terhéhez. A tehertől szabadulni vágyó a kikötőbe tart, „a szabad vágytalanság enyhelyére”. Hűségese utitársai a csillagok, melyek rendre „a tengerárba térnek”. Léptei nyomán kökörtörnek, ablakában kanadai gyöngyvirág. Ahogy egykor, most is – kerten innen és túl...

A letisztult küllemű karcsú kötet légies benseje ellenére nagyon is tudatosan szerkesztett. El akar jutni valahonnan valahová – a versek hosszúságát tekintve – a lehető legrövidebb úton. Íve van, akár az *Észrevétlen történet* című versben a szikláról suhanó halászmadár röptének. Észrevétlen történetekben, véletlenekben, résekben, töredékekben bújik meg a lényeg Keszthelyi Rezső egyedülálló versvilágában, mely úgy eleven, hogy benne mégis tökéletes mozdulatlanság van. Ez a nyelvcsupaszító, vagy mondhatjuk, „nyelvmegigazító” világ az irodalmárokat is zavarba ejtette már a kezdetektől. És tekintve, hogy a ritkán megszólaló költő hű maradt ehhez a világhoz, vagy – ahogy első gyűjteményes kötetének címe jól illusztrálja – : *magánbeszéd*hez, még inkább lehetetlennek és fölösleges favágómunkának tűnik a besorolás igyekezete. Talán a most nyolcvankét éves költő a Kalligram gondozásában megjelent kötete az újraválogatás gesztusa miatt fontos, melyet értelmezhetünk egyfajta számadásként, de akár a magánbeszéd diadalaként is. Ez korántsem az ünnepelt költő diadala, sokkal inkább költői ünnep. Keszthelyi Rezső még mindig ugyanazt mondja és mondandója még mindig hiteles. „Kitartása” nem valamiféle heroikus magatartás, csupán költői önazonosság. Keszthelyi ugyanis nem penzum- vagy apropóköltő, nem trendi alakja a kortárs irodalomnak. Mondhatjuk akár régivágásúnak, ha vágás alatt a hasítást értjük – metafizikai felhangokkal. Ezek a versek hasítják a csöndet, melyből születnek, ezért hangozabbak, öblösebbek, ekhósabbak.

„Rögeszmében, a havazásban / csöndszívem dobog, / annyit érek, amennyit meghalok.” Ez a három verssor lehetne akár költői ars poetica is. Az *Emlék Kert* mindegyik verse egy ilyen kis halál. Rögeszmes keresése a határoknak és a határtalannak. Visszatérő motívumok, szófordulatok, emlék- vagy képzeletből szótt képek, látomások fűzik egybe a verseket. De a látomások nem a lázas fajtából valók, bennük semmi érzelmi túlfűtöttség nincsen. Egyszerűen vannak és hatnak. Ezzel együtt nem a hatni akarás, sokkal inkább a lírai beszélő eltökélt kikötőbe-tartása adja a szavak erejét, melyek kitágítják a teret és lesznek belőlük: *Szópillanatok* – ahogy erről az egyik versfüzér címe szó szerint is tanúskodik. Mintha két síkon futna a versbeszélés. Az egyik egy valóságos, kézzel fogható, „anyagszép” világ, ahol nyílik a már említett kanadai gyöngyvirág. A másik a nem-valóságos, a kézzel meg nem fogható, érinthetetlen, de mégis valahogy folyton érezhető – ezért a lírai beszélőt szüntelen keresésre ösztönző – más-világ.

A „valós” világnak csupán az a része érdekli a versbeszélőt, amelyik a másik világ nyomait valamilyen formában magán hordozza. A természetben keres. Elsősorban csöndet, gond(olat)talanságot: amolyan elő-kikötőt. „Nekem az arcok látványtalanok – / inkább az öböl súlya, a tenger-kert, / a napkék, aztán a holdezüst, rózsájával odafent...” A látványtalan jelző figyelemreméltó, és árulkodik arról, hogy a kereső mindenekelőtt a látás élményén keresztül kíván belátást nyerni a másik világba. A látás élményéhez egyértelműen köthető színek – új szóalakokat is, pl. *a szél színregéje, színzomorúság* létre hívva – különösen hangsúlyosak a kötetben. *Halványlila gyöngyvirág, zöld-sötét ciprusok, vérvörös szírom*. A színek lényegét – *A színek bája* című rövidversben – a mozgással, a változással kapcsolja össze a versbeszélő: „tártsaik szüntelen / tündöklő / elfújása.” Az örök mozgás – a meg-nem-állás értelmében – ennek a világnak a jellemzője. A kert – az emlékek kertje – szinteherbe van ejtve. A „szinterhesség” nem áldott állapot. A szín csak színt szülhet. Nincs megállás. A versekben megszólalót nem a színek érdekli. Ő a színek mögé akar látni. Arra az egyetlen tündöklésre kíváncsi, amiből ez a sokféle vibrálás keletkezett.

Ahhoz, hogy múlásában, ebben az „örök-törmelék”-ben felvilágolhasson előtte valami az örökből, a törmelék tetejére ülve kénytelen kémlelni a tájat és a látóhatárt. A természet részletei és eseményei jelentik az igazi, tehát legértékesebb látványt számára. Az *Emlék Kert* versei alapján bajosan tudja megmondani az olvasó, hogy vajon a versekben megszólaló lelkében született-e meg előbb a vágyakozás a láthatón túlira, vagy maguk a „nyomok” – a csillagok, a fűszálak, a virágok – kezdték-e el hívogatni őt odaátról hozott titkaikkal. Olyan lírai beszélővel van dolgunk, aki ezeket a titkokat nem megfejteni

kívánja, hanem csak szemléli, csodálja. Világra élt lénye „átélni kénytelen / némely titkokat.” Valahogy a verseken megéreződik, hogy beszéljük „szólni kénytelen” némely titkokról. Ezért van itt, ez a feladata. Elmékedéseiben, elrédéseiben azok tartalmi mélységei ellenére semmi kinyilatkoztatásszerű nincsen. A megjelenő képeket szemlélő, és szemlélődésén keresztül olykor előttünk is fel-feltűnő alak nagyon emberarcú. Vállalja ezt az arcot, és vállalja az arc arctalanítási kísérleteiből születő szavakat. Ihletője a minden mesterkélt pompától mentes természeti szép. Talán ez az egyetlen hiteles esztétikai kategória a számára – bár a versek az esztétikain túlra mutatnak: „Jelenlétünk előtt halhatatlan semmi jár, / miként nekünk a szép azáltal szép, / mitől szépségét szünös-szüntelen befejezi.” Mintha a lét elviselhetetlen könnyűsége bántaná, és egyben gyönyörködtetné a versbéli alakot.

Fél lábbal itt, fél lábbal ott lenni. Az egyikkel az emlékek kertjében, a másikkal az örök jelen kertjében. Itt ágyat vetni, tenni, menni, amott meg csak öntudatlanul lenni. Mindent látni, de semmit nem akarni. Hagyni lenni a világot, tudva, hogy „minden-mind nélkülem volt és van, / akkor is, mikor velük én.” A lírai beszélő csodálva a teremtett (?) világ miriádjait, a hangyaszorgalmat, a meredt gyíkot a falon vagy szárnyak merülő rezzenéseit szembeül azzal, hogy ebből a megszámlálhatatlan sokaságból ő maga csupán egy nélkülözhető darab. Ráébred, hogy voltaképpen minden, amit lát, önmaga tükörképe, hogy ugyanúgy egylényegű a kanadai gyöngyvirággal – melynek átveszi lényét, tartogatja, aztán visszaadja –, mint ahogy „a selymes vonzalom és a közöny egyazonegy”. Így merül el boldogan a maga-nemtudás csön-des éjét őrző kertben, így találkozik az égbolt és a tenger, és olvad össze: „akárha végtelen-egy esti tér”. (*Kalligram, Pozsony, 2015.*)



Egy ölelésre

Kurdi Imre 33

Most már bármelyik lehet
az utolsó. Mindig is így volt ez persze
többé-kevésbé, de most már egyre inkább
többé van, mint kevésbé. És alighanem
látszik is rajtunk, hogy tudjuk, ha mondani
nem akarjuk is. Nem tudom, milyennek
látja magát, magát nyilván nem látja jól
ő sem. Kívülről úgy tűnik, egyre jobban
hasonlít a Mamára, az arca, a szeme, a bütykös
keze, az, hogy egyre inkább
összetöpörödik, mint aki szívósan
dolgozik saját eltűnésén, meg-
maradásán.

Így kezdődik

Így kezdődik majd az is, gondolta
magában, miközben a szenttelen,
már-már tudományos érdeklődés alig
hagyott helyet benne a félelemnek, pedig nem
tudhatta, az-e ez most már, vagy még csak
az előszele. Milyen jó már ez is, gondolta
magában, hogy lehet ilyen nyomorultnak
lenni, és nem kell meggyőzni
senkit, hogy nem az.

Az ízére nem

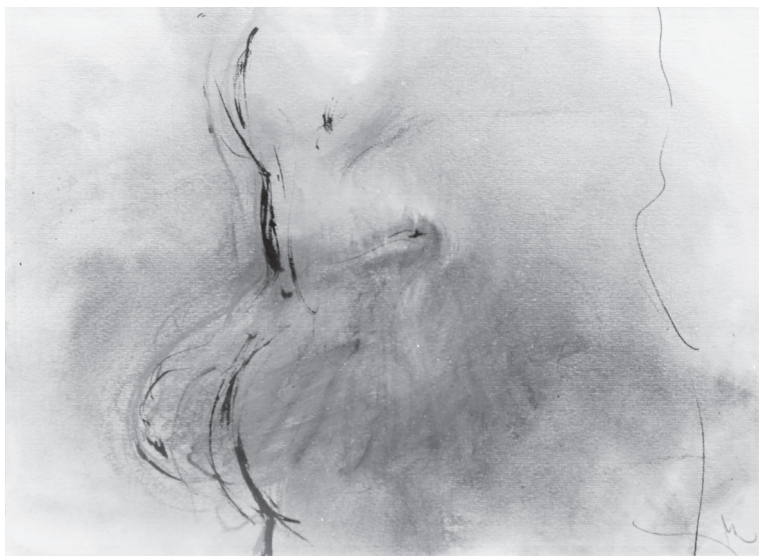
emlékszik már, csak arra, hogy úgy
ízlett, mint semmi más annak
előtte. Marad most már az értelmes
élet, beosztani a maradék
időt, takarékosan
kiélvezni, okosan elvég-
ezni, amit még lehet, végtére ez sem
kevés.

Mögötte semmi

- 34 Mögötte semmi, csak ez az egydimenziós hétfő, a bőrön át csontig hatoló reggeli fények, holnap kedd, utána szerda – talán, így pörög, így szívárog el, panaszra semmi ok, be-rendezkedik, beosztja, egész elviselhető.

Talán éppen azt a percet sikerült

elcsípnie tők véletlenül, amikor átbuszkázik az év a nyárból az őszbe. A terhes nők gyönyörűek ilyenkor, a fő attrakció mégis az idétlen kacsák meg az életveszélyesen rollerozó gyerekek. Pedig rohanni nem kell, értelme sincs, nincs is hová, csak szívja magába a szűrt fényt, mint valami lábadozó egy hosszú betegség után.



Habár egy vállaltan kísérleti költészettől kevésbé várható, hogy legjobb barátunk legyen egy olvasással töltött nyári reggelen, Németh Zoltán végletekig lecsupaszított, szürreális töredékekből építkező új verseskönyve borítékolhatóan csak a legelhivatottabb líraolvasókat fogja magánál tartani.

Herczeg Ákos 35

A FELFORGATÁS MA ELMARAD

Németh Zoltán: *Kunstkamera*

A 2014-es *Kunstkamera*, mondhatni, a jó tíz évvel ezelőtti *A perverzió méltóságának* nyomdokain jár, mikor a nyelvi normaszegés hatáseffek-

tusát tünteti ki a figyelmével. Míg a korábbi kötet a szexualitás nyelvi megjeleníthetősége előtt döntött le minden elképzelhető korlátot oly módon, hogy abba bizony Sade márki is belepirult volna, addig a mostani könyv leginkább arra kíváncsi, mi a költői kifejezésnek az a lehetséges minimuma, amelyen leírható az evilági szenvedés maximuma. E nem csekély feladathoz ideális alapot szolgáltat a címben szereplő szentpétervári múzeum, a kínok eme bizarr panoptikuma, ahol Nagy Péter cár jóvoltából évszázadok óta megtekinthető Frederik Ruysch holland anatómus különféle genetikai hibák miatt életképtelen, torz embriókból álló gyűjteménye. A kötetről visszaköszönő elborzasztó testek látványa bármilyen fülszövegnél pontosabban irányítja a figyelmet arra a poétikailag is lényeges és izgalmas kérdésre, hogy miként beszélhetők el ezeknek a jóformán történet nélküli „létezőknek” a történetei, hogy mit mesélnek el a teremtés eme fatális tévedései a születés előtti halál felfoghatatlan eseményéről.

Jóllehet, az egymással távoli, legfeljebb laza asszociációs viszonyban álló, szándékoltan töredékben hagyott darabok átgondolt poétikai elv alapján építenek a hiány alakzatára, a kifejtetlenség érzésem szerint visszafelé sül el, és éppen erről a halálba tartó magzati létezésről marad hiányos a tudásunk: a borítón látható szíami ikerpár a kötet végére érve is néma marad. Nem kérdés, persze, hogy ez a némaság funkcionális, ahogy a katalógusszerűen egymás mellé sorakoztatott, a múzeumi tárgyak transzparens nyelvi leképeződéseként is felfogható versek esetén ez gyanítható, mégis, azért maradhat némi hiányérzetünk, mert mi, ha nem épp a nyelv lehetne hivatott az elbeszélhetetlent elbeszélhetővé tenni. Ehhez képest a nyelv pontosan az, ami már a megelőző *Boldogságtelep vetélőgépjében* című 2011-es kötetben volt: megbízhatatlan, mindenekelőtt az érzelmek pontos leképezésére, horribile dictu kommunikációra alkalmatlan médium, amely mögül azonban a *Kunstkamerában* az érzelmi érintettség *valódisága* (lásd az *illuminációk* című hosszúverset) tűnt el.

Olvasó rég volt ennyire magára hagyatva verseskönyv esetén, miközben a csontig lebontott nyelvnek való kitettség valahogy mégsem képes igazán termékeny értelmezői helyzetet létrehozni. Ennek legfőbb okát sajátos módon magában a választott formában lelhetjük fel: hiába készít fel

36 a Berzsenyi-mottó („A szent poézis néma hattyú, / S hallgat örökre hideg vizekben”) a némaság poétikai hatáseffektusára, a végletekig vitt mikro- és makroszintű töredezettség óhatatlanul ellene dolgozik annak, hogy a befogadó maga igyekezzen e rendezetlen szilánkokat a jelentésképzés folyamatában mégoly esetlegességgel összeilleszteni. Így nem kizárt, hogy csalódní fog, hacsak nem mond le jó előre arról, hogy a puszta felmutatáson, láthatóvá tételen túl keresse a szülést/születést traumatizáló versek („Miatán megszületett, / egy másik nő méhébe varrták, / és ott élt haláláig.” 3.8.5.2) és mondjuk a felnagyított brutalitást színre vivő darabok („Leszorították, / és tüzet raktak az arcán. / Az öccse hozta a gyújtóst.” 6.1.1.1.) párbeszédének lehetőségét. Nem mondhatni, hogy kedvez a mű általi érintettségnek, ha be nem teljesülő ígért marad az, hogy a könyv képes önmagán túlmutató jelentések hordozójává válni – szerintem a *Kunstkamera* egyik nagy kudarca, hogy kötetként nem nyújt többet annál, mint amire részleteiben képes, sőt. Helyenként hiába tud letaglózó erejű lenni a test határait radikálisan kiterjesztő (igaz, az elmúlt tíz év költészeti trendjét elnézve nem feltétlenül újszerű) poétika, vagy hökkent meg, gondolkodtat el a lét (és nem-lét) mögötti néma tartományt felvillantó enigmatikus, már-már haikuszerű darabjaival, mégsem forgat föl, nem késztet kikerülhetetlen módon önmagunk újragondolására, mint akár *A perverzió méltósága*. Egyszerűen nem húz a mélybe magával, pedig ez lenne a cél. Ehelyett ahogy fogynak az oldalak, úgy múlik a nyelv transzgresszív hatása, és nagyjából a kötet felétől szépen hozzászokik a szem (és a gyomor) a szenvedés effajta explicitté tételéhez – holott a *Kunstkamera* mindent megtesz az olvasó komfortzónájának kikökkentéséért. A kötet olvasása ahhoz fogható, mintha egy sötét kamrában vég nélkül vetítenének elénk válogatottan felkavaró fotókat nemcsak torzszülöttekről, hanem a halott anyja alatt fekvő kislányról, háborús áldozatokról, csakhogy paradox módon éppen az ember hiányzik ezekből a vélhetően nagyon is valószínűs, szinte felfoghatatlan sorstragédiákat sorjázó felvételekből. A Németh-féle szavakra lecsupasztott objektív líranyelv hiába tűnhet a zsilteppengéhez hasonlóan élesnek, az mégsem igazán húsbavágó – mert csak testeket látunk, és nem valódi történettel bíró életeket: azok szenvedése pedig nem jut el a szívig. Ezért is gondolom, hogy Németh Zoltán ezúttal kicsit saját kardjába dől: a korábbi kötetek zsigeri tapasztalata ebben a töredékes formában fokozatosan csendes érdektelenséggé szelídülni, s a kötet végére éppoly szenttelen tekintettel vesszük szemügyre a testet újrendező, azt az abnormalitás felől elbeszélő fotószerű nyelvi produktumokat, mint

ahogy a kötet által működtetett nyelv tekint a test végletekig vitt kizsigerelésének eseményeire.

A várt hatás elmaradását ugyancsak nagyban meghatározza a rövid verses forma által felkínált szűk mozgástér, amelyben az olvasó kialakíthatja, érvényesítheti saját perspektíváját. Egyetérthetünk Pucher 37 Bálinttal, aki szerint ezúttal nehezen, mondhatni esetleges módon lehet csak megkülönböztetni a sikerült darabot a sikertelentől. S bár a Palócföld kritikusa lát ebben poétikailag méltánylandó összefüggést, jómagam mégis inkább annak a veszélyét tartom számottevőnek, hogy túlságosan elmosódik a mélység és a sekélység közti – jelen kötetben igencsak vékony – határ. Ha ugyanis azonos ismérvek alapján, pusztán valamiféle homályos szubjektív ízlésítélet szerint ítéelhető meg egy vers megalakotottsága, az könnyűszerrel súlytalaníthatja az egyébként a maguk enigmatikusságában, homályosságában amúgy működő szövegeket is. Nagy kár, mert szép számmal lehetne sorolni olyan részleteket, melyek nem csupán a megjelenített kép tematikus érintettsége folytán tudnak megrendítőek lenni, hanem valódi költői izgalmat rejtenek (ennek szép példája a nyelvi érintkezés tökéletlenségét leképező egyik rész: „Hangtalan buborékokat nyelvünk / napok óta / egymásból: / így beszélgetünk.” 8.2.3.8.). Ám a kötet szándékoltan szerzetlen felépítettségében ezek mintha egy-egy remek vers kulcsmondatai, vagy fogalmazzunk így: ígéretei volnának, melyekből végül nem készült el maga a vers – s ezt a hiányérzetet csak fokozzák azok a kifejtetlenségükben már-már jelentésnélküli szakaszok, melyeket egy idő után már nehéz komolyan interpretatív helyzetbe hozni (pl. „A mellbimbó születésnapja.” 7.4.2.4.). Ahogy a sokadik merész képzettársítással élő, a valóságérzékelésünket provokáló töredék után sem a jelenség mi-benlétén merengünk már, hanem betudjuk az önjáróvá vált szöveggép koordinálatlan működésének („Valaki hozzávart / egy embert / a járdaszegélyhez” 6.4.1.7.).

A *Kunstkamera* valószínűleg nem az életmű legsikerültebb darabja, s ez nem csak azon dől el, hogy az érzelmi bevonódásra felhívó *Boldogságtelep* például összehasonlíthatatlanul olvasóbarátabb kötet, de azon is, hogy például a nyelvi közvetítés pontatlanságát, elégtelenségét sokkalta összetettebben láttatta. Azzal együtt, hogy helyenként már a blöff határát súrolja, a *Kunstkamera* mégsem érdektelen kötet. Mert még ha a forma jelentősen csökkenti is e líra hatáspotenciálját, mégiscsak egy jól látható, következetesen végigvitt költői törekvésnek esik a könyv áldozatul, melynek során az érzékelés, egyáltalán a testről való gondolkodás számos lényeges ponton egészítődik ki: a lélegzetvételek számlálása vagy épp a szülő–gyerek viszony genetikai leképezése invenciózus, a lét költői elbeszélése előtt új utakat nyitó

ötletek. S még ha engem személy szerint nem is győz meg e töredékes nyelv működőképessége, amellet, hogy a lassan a végkimerülés határára érkező kortárs testpoétika egyik fontos állomását hozta létre, Németh Zoltán a szentimentális líra ellenpontján, meglehetősen bátorsággal teszi próbára

38 már nem először a költészetéről alkotott fogalmainkat, ahogy erre a *Kunstkamera* egyik legjobb értője, Bihary Gábor is utal a *Zempléni Múzsában* megjelent kritikájában. És ezt a szándékot akkor is respektálni kell, ha a végeredmény nem is feltétlenül jelent maradandó olvasmányélményt. (Kalligram, Pozsony 2014)



párák*

*„Hirtelen eltűnik, árnya semmivé lesz,
szél fúj, égi hangtól zendül a végtelen.”*

(Li Taj-po)

emlékszem gyakran
jártuk kora őszi reggeleken
azt a hegyi ösvényt szótlan köveink
közt a fenyvesek és a völgyek magasba
szálló sóhaja emlékszem mindig
valami más vezetett ide
megmaradni középen mondta egy nap
lenéztem ujjaimon
tűlevelek ki ért még ez ember előtti
nyelven felettünk zúgó dallamok
kérges arcunkra meredő kottái akár
ismeretlen imák akkor megállt az egyik
szirtfokon és belepillantott az alatt
gomolygó ködbe némán hallgatta azt
a távoli magányos zarándokszólamot
s én ekkortól tudtam hogy az ősz első
hónapjában fogok majd megszületni
éjjeli párától csillogó nyomaidon

* A Muzsikál az Erdő Alapítvány által 2015-ben meghirdetett irodalmi pályázat vers kategóriájának győztes alkotása

A férj bejött a szobába és a vetett ág sarkára ült. Nem gyújtott villanyt. Az előszobából bevetülő fényben látta az alvó felesége arcát. Hogy végre el tudott aludni. Háttal ült neki. Ott ült összegörnyedve meg összeszakadva a

40 Antal Balázs

ENGEDNI MINDIG

francia ág alsó sarkában, minthogyha valami annyira megviselte volna. Nyúlt a felsőjéért, hogy lehúzza. De csak félig jutott vele, azután összegörnyedt megint, csupasz háttal. Kicsivel később felállt és kiment a szobából és a küszöbről visszaneézett az alvó feleségére és behúzta maga után az ajtót, odakint meg visszavette a felsőt magára.

A konyhában felkapcsolta a lámpát. Odament a kredenchez és kinyitotta az üvegajtót és kivett egy poharat és a kredencet becsukta. Megnyitotta a mosogató csapját és amikor kiengedte a langyos vizet, a sugár alá tartotta a poharat és megtöltötte. Azután ivott. Lassan, nagy kortyokban. Közben meg is állt egyszer. Azután kiitta.

Letette a poharat, hallgatózott. Odament a villanykapcsolóhoz és sötét lett. Megint várt, megint hallgatózott. A sötétben a teraszajtóhoz osont és kinézett. Odakint szűköltek a kutyák. Elfordította a kulcsot és kinyitotta az ajtót. Kilökte a szúnyoghálót és kilépett a teraszra. Semmi. Meggyújtotta a kinti villanyt. A két németjuhász a kennelben éberen figyelte. Bedugta a gumipapucsba lábát és lement a teraszról a kennel elé az udvarra és szétnézett a sötét udvaron. Akkor már csak a szuka nézett vissza rá odabentről. Na mi van, te kurva, szólt oda neki. Te betyár kurva, te.

Reggel amikor a feleség felkelt, a gyerekek már az asztal körül ültek a konyhában, a férje meg kiszolgálta őket. Hogy van a kezed, egyből ezt kérdezte tőle. A gyerekek kicsit ijedten nézték. Nem szaladtak oda hozzá, úgyhogy ő ment megsimogatni őket. Aztán a kötést tapogatta. Fáj. Nagyon fáj. A férje elhúzta a száját és felszisszent és a fejét ingatta hozzá. Elviszlek orvoshoz, mondta, amíg elővett valami edényeket. De lehet, hogy mégiscsak be kéne a balesetire mennünk. Dehogyan kell, rázta meg egy idő után a fejét a nő. A férje ránézett. Be akarsz menni dolgozni? Ugyan mi a jó francot kezdenék ott ilyen kézzel, felelte a feleség. Én is így gondolom, mondta a férje. Hát akkor csak pihenj ma.

Az asszony kiment a mosdóba. Várta, hogy a férje majd mond-e még valamit, de nem mondott. Aztán már az ajtóban álltak és éppen annyi ideje maradt csak, hogy megölelje félig-meddig a gyerekeket, a rossz kezét a háta mögé rejtve, nehogy véletlen megsértsék. Akkor már hiába szólt a férjének, az a kocsiból nem hallotta. Vagy csak nem akarta. A feleség nem lépte át a

küszöböt és villámgyorsan becsukta és aztán bezárta az ajtót utánuk. Kinézett a ház elülső ablakán. A férje nyitva hagyta a kaput. Odakint az utcán a szürke kukák egykedvűen várták a szemetesautót. Közöttük kétes alakok imbolyogtak egyiktől a másikig, felnyitották a tetejük, belenéztek ebbe is, abba is. Basszus, mondta ki hangosan. Kinézett az oldalsó ablakon, az udvaron nyugalom volt. Úgy látta, a férje adott a kutyáknak enni a kennel etetőjébe. 41

Bevett két szem fájdalomcsillapítót és aztán lefeküdt. Nem tudott elaludni. Folyton felkelt és kinézett és elnézte a nyitott kaput. Az utcán ténfergőket. Azután az udvart, hogy nincs-e mozgás. A kutyakennelt. A kaput megint. Biztos azért hagyta nyitva, mert kihívta, mondta egyszer-egyszer magában. De aztán nem jött senki.

Nem mondta, mikor jön, kérdezte a telefonban. A férje hallgatott egy sort. Kicsoda? Mazori doktor. Neki hagyta nyitva a kaput, nem? A férje felszisszent, Úgy hagyta? Bassza meg! Azt hittem, neki hagyta úgy. Dehogy. Csak elfelejtettem. Felhívta egyáltalán? Meghallotta a sóhajtást a vonal túlfelén. Nem is hívtad, mondta a nő. Este már hogy hívtam volna, mondta a férje. Most meg még nem volt rá időm. Dolgom van. Dolgozom. Majd felhívom. És a kapu, kérdezte a nő. A férje belekezdett volna, de közbevágott, Légy szíves gyere haza és csukd be a kaput. A feleség letette. Egyáltalán nem várta meg, hogy mit mond.

Kinézett megint előre. Az utcán végigment két rosszul öltözött ember egy kopott biciklit tolva. A kennelben a kutyák füleltek. A két ember benézett a nyitott kapun. De csak úgy menetben, nem álltak meg, nem is lassítottak meg semmi. Mentek tovább az utcán nyílegyenesen.

Az asszony kiment a fürdőszobába. A szekrényből egy kézzel előszedte a gézt, a mullpólyát, a sebhintőport meg a jódot és kirakta a mosógép tetejére, és közben a másik karját, amelyiken a kötés volt, eltartotta oldalra egész végig. Azután a fürdőkádfelé fordult, kihúzta a biztostűt a kötésből, azután kibontotta a fáslit és szép lassan letekerte a kezéről. A seb csúnyán festett. A lábával a kád mellé húzta a gyerekek kis műanyagzsámolyát és odaült és a sebes karját beemelte a kád fölé, azután megnyitotta a csapot. Nagyon nehezen indult be a kombikazánban a vízmelegítő. Ahogy átkapcsolt a zuhany csapjára és a jó kezébe vette, alig győzte kivárni, hogy a víz megmelegedjék. Aztán meg egykettőre forró lett.

A kimosott sebet megnyomogatta. Látszott a harapás helye, a fogak nyoma, a csikarás. A nyers húsa a felsértett bőr alatt. Nagyon mély ez, sziszszent fel, ahogy elnézte. Azután ellátta és átkötötte a kezét. Aztán bevett még két szem fájdalomcsillapítót.

A férj felvette az iskolában a gyerekeket és aztán hazahajtott. Ahogy befordult a kapun, a gyerekek már az autóból integetni kezdtek a feleségének, mert meglátták, hogy az ablakban áll. Beparkolt az udvarra, azután a gyerekek kiáltozva kiugráltak. Ment, hogy becsukja a kaput, közben kien-
42 gedte a kennelből a kutyákat. De már vissza onnan előlről arra érkezett, hogy a felesége beparancsolta a gyerekeket a házba. Megsimogatta a kutyákat, azután öntött nekik a száraz tápból az etetőjükbe, az itatójukat meg vízzel teletöltötte. Azután felnyitotta a garázs ajtaját és beállt a kocsival a garázsba és aztán becsukta a garázsajtót.

Mikorra bement, a gyerekek már a szobájukban voltak, a felesége meg a nappaliban ült a tévé előtt. Szia, köszönt rá. Szia, köszönt a felesége. Megállt a fotel mögött, amíg kigombolta a csuklóján az inge gombját. Odanézett, hogy a felesége mit néz. Azután elnézte a felesége tarkóját. Aztán a fürdőszobába ment.

Amikor átöltözött és megmosta a kezét és az otthoni ruhájában visszament a szobába és az amerikai konyhában az asztalnál megállt, azt kérdezte a feleségétől, Hogy vagy? Jól, felelte az asszony. A kezed? Az is jól van. Átkötötted? Át. Akkor jó.

Elővett a szekrényből egy tálkát és rakott bele egy marék száraz keksz, aztán a hűtőből kivette a tejet és ráöntötte és a tejet visszarakta a hűtőbe, azután leült és a kiskanállal addig kavargatta a kekszet, ameddig el nem ázott. Hallgatta, hogy a felesége kapcsolgatja a tévét. Aztán az asszony felállt és a gyerekszobába ment. A tévét úgy hagyta. Akkor a férj fogta a tálat és odaült a fotelba a tévé elé.

A felesége nemsokára visszajött és odatelepedett a kanapéra és ő is a műsort nézte. Ideadnád a távirányítót? A férj maga mellé nyúlt és ott kotorászva megkereste és odaadta neki. Ahogy a felesége elvette tőle közben még csak rá se nézett. Akkor a férj azt kérdezte, Most mi bajod van? Nekem? Nekem semmi. Már enni se lehet nyugodtan, kérdezte megint a férj. Éntőlem, kérdezett vissza a felesége. Én nem szóltam semmit. Nem hát, mondta a férj és felállt és a konyhaasztalhoz ment és lerakta a kezéből a tálkát és a konyharuhával megtörülte a szája sarkát, aztán a tálkát a mosogatóba tette és engedett bele meleg vizet és ellögyöblte és aztán berakta a leborogatóba.

Amikor elindult a hátsó ajtó felé, azt mondta, Igazán nem gondolhatad komolyan, hogy hazajövök a kapu miatt. Tudod, nyolc órában járok dolgozni. Tudod, énnekem főnököm van. Mit bánom én a kaput, mondta csendesen a felesége.

Ahogy a férje kiment, nemsokára megjelentek a nappaliban az asszony körül a gyerekek. De csak ott keringtek a tévé környékén meg pislogtak, és nem szóltak semmit. Akkor az anya odafordult feléjük. Na mi van, be vagytok

tőlem tojva, mi, kérdezte. Anya, mondta a kisebbik fiú és odabújt hozzá, Nézhetünk mesét? Nézhettek. Ne féljeteK, nem fogok veszekedni apáttal. Megmondátok múltkor, hogy ilyen ne legyen, nézett a nagyobbikra. Akkor a nagyobb fiú is odajött és leült a tévé elé ő is. PihenjeteK, mondta az asszony, ahogy felállt. De aztán majd tanulás.

43

Bement a gyerekek szobájába és félkézzel kicipzárta az iskolatáskájukat és kivette az uzsonnás dobozukat és a konyhába vitte. De akkor már sziszegett meg rázza a rossz kezét. A gyerekek odanézték. Semmi baj, mondta nekik, Csak hasogat nagyon a kezem.

Bement a hálószobába. Valamit meghallott és akkor odament az ablakhoz és kinézett. A férje a kutyákkal játszott az udvaron.

A férj a teniszlabdát a magasba dobta és a kutya felugrott érte és elkapta a labdát, azután a férfi odalépett hozzá és elragadta a pofájából és a kutyán meg látszott, hogy pontosan ezt akarja. De a másik, a szuka, kitért az egész elől, akárhogy próbálta őt is odahívni a férfi. A jobb mellső lábát feltartotta, nem állt rá, csak ha nagyon muszáj volt. Radi, mi van veled, mondta a férj és eldobta a labdát, hogy a kan hadd szaladjon érte. Azalatt odament a szukához és leguggolt hozzá és nyújtotta a kezét a mancsa felé az meg odatartotta neki és engedte, hogy a kezébe vegye. Akkor megnyomogatta. Na, hol fáj? Egyszer csak a kutya odahajtott a fejét és nyaldosni kezdte a kezét a száraz nyelvvel szaporán. Aha, itt. Na, hadd nézzem csak. Felfordította és szemügyre vette a puha párnákat. A kutya halkan nyüszített. Akkor ott volt mögötte már a másik is, de békén hagyta őket. Néha a farkát lengetve közelített a labdával.

Amikor a férj leengedte a kutya lábát, bement a szobába és a lomok között megkereste a sebkecsőt. De a tubus rég beszáradt már, nem bírt belőle kipasszírozni semmit. Előjött, megdörzsölte az állát, azután csípőre tett kézzel csak ott álldogált, elgondolkodva mászkált az udvaron. A szuka végig őt figyelte azzal a szomorú meg bánatos kutyaképpel.

Amikor a kapuhoz ért, megállt. Megtámaszkodott a felső lécen és kinézett az utcára a kerítés fölött. A szemközti szomszéd is ott serénykedett és akkor köszöntek egymásnak. Aztán a szomszéd azt kérdezte, A feleséged hogy van? Megmarad, biggyesztette le a szája sarkát a férj. Nem fertőződött el a harapás? Ugyan hogy fertőződött volna el. Orvosnál voltatok? Á, nem kell ehhez orvos. Még csak annyit sincs az egész, hogy el kellene vele menni. Akkor jó, mondta a szomszéd. Akkor nincsen semmi baj. Nem tudtuk már, hogy hogy van. Ő jól van. De bajnak van baj mindig, mondta a férj. Most nézd meg, hogy sántít ez itt nekem, bökött a fejével a szuka felé, amelyik ott sunyogott a nyomában. Nem látok semmit se pedig a lábán. De rá se nagyon

bír lépni, nem hogy játszani volna kedve. És a jódos kenőcsöm meg beszáradt. Úgyhogy majd ki kell mossam neki, mert nincsen, ami különben kiszívja. Ennek a szegény Radinak mindig van valami baja, hallod. Vagy csak nagyon megijedt tegnap ebben az akcióban. Biztos akkor fájdíthatta meg,
44 mert előtte nem volt még ilyen.

Hívtam, de nem kapcsolható előfizető a számon, mondta a férj a feleségének. Biztos megváltozott. Majd holnap hazafele elmegyek a rendelőjébe. Én még egy napot nem bírok ki így itthon, mondta a felesége. Be akarsz menni dolgozni? Mégis hogy mehetnék, Feri, mutatta fel megint a kezét. Na jól van, visszakozott a férj. Három nap szabadságot vettem ki, mondta a felesége. Attól marad még elég. De légy szíves reggel menj el hozzá. Jöjjön ki nekem korán és intézze el. Nem bírok bezárva lenni a házamba. Hogy ne mehessek ki a saját udvaromra se. A férj akkor azt mondta, Mért ne mehetnél ki? Mért lennél bezárva? Én ugyan ki nem megyek, amíg el nem altatja őket. A férj megmeredt, azután egy pillanat alatt vérbe borult az egész arca és akkor felpattant. Hogyhogy őket, förmedt a feleségére. Az asszony nem nézett rá. Mi bajod van neked? Mit ártott neked Dundi? Megvárod, amíg a fiúkat is megtámadja valamelyik, kérdezte tőle élesen a felesége. A fiúk nem nyúlkálnak az ételükbe, mondta a férj. Meg nem ejtik bele a kutyatálba az iszonyúan értékes ékszereiket. Az asszony megrázta a fejét. Nem az iszonyúan értékes ékszeremet ejtettem bele. Hanem a karikagyűrűmet. A férj beharapta a száját. Azután azt mondta, Kösz szépen, és kiment a szobából és bevágta maga után az ajtót.

A férj a konyhában kinyitotta a kredencet és kivett egy decispoharat, aztán a bársekreányból a konyakosüveget vette elő és töltött belőle a kispohárba, azután egyszerre leküldte. Azután meg csak állt ott a két kezén megtámaszkodva a konyhapulton. Bassza meg az ég, morogta maga elé a fogát csikorgatva. A gyerekek hangos kattanással csukták magukra a szobájuk ajtaját.

A feleség sokáig ült az ágyban a felkapcsolt éjjeli lámpa alatt. Már hálóingben volt. Megtanult a kisebbik gyerekekkel, a nagyobbtól felkérdezte a leckét és ellenőrizte az írásbeli házit. Azután vacsorát adott nekik. Azután félkézzelemosogatott. Azután lefektette őket. Azután bevette éjszakára a fájdalomcsillapítókat. Közben a férjét még ha egy-egy pillanatra éppen látta is, az nem hogy hozzá se szólt, hanem még csak rá se nézett. Az ágyban, amíg a férjét várta, az asszony pityergett egy sort. Az ablakból látta, hogy a garázsban ég a villany. Leoltotta a lámpát, de akkor sem feküdt le, hanem ott ült tovább a párnával támasztva fel a hátát. Nézte a fényt a garázs ablakában. Azután valamikor elaludhatott mégis egyedül magában.

Amikor felébredt, már menetre készek voltak. A férje egyből kifordult a házból, amikor a feleség kijött a hálósobából. Utána egyszer még beszólt a teraszajtón a gyerekeknek, hogy most már menjenek kifelé. A feleség az ablakból nézte végig, ahogy kiáll az autóval az udvarról, azután kiszáll az autóból és becsukja a kaput maguk után. Azután beül és akkor men- 45 nek. A másik ablakból odanézett a kutyákra a vasrácsos kenneben. Azután a fürdőszobába ment és lecsérélte a kötést a karján. Azután bevette az aznapi első fájdalomcsillapítókat.

Délután, amikor hazajöttek, a férje behozta a gyerekek táskáját, aztán amíg ő a két kisfiúval volt elfoglalva, át is öltöztött. A teraszajtóból szólt vissza a feleségnek. Azt mondta, tizenegy körül itt lesz. De azután felhívott, hogy sürgős ügyben az állatkertbe kell mennie. Holnap itt kezd. Azzal bevágta maga után az ajtót. A kisebbik fiú megkérdezte, Ki? Nem felelt se az asszony, se a nagyobbik gyerek. Kivel beszélt apa, kérdezte megint a kisfiú. A feleség elnézte, ahogy a férj a garázsból előhossa a két nyakörvet, aztán kinyitja a kennel bejáratát és a fejüket türelmesen odatartó kutyák nyakörvére rákattintja a karabinereket és indul a kapu felé velük a pórázon vezetve őket. A kisfiú elszaladt az elülső ablakhoz, azután felkiáltott, Az erdőbe mennek. Én is akarok menni! Hadd menjek utánuk! Mért nem vitt apa magával? Kérlek, anya! Meg kell csinálni előbb a leckédet, mondta neki az asszony.

Este az ágyban magában, míg a garázs fényeit figyelte, végigszámolta, hogy a férje azt a három mondatot mondta neki egész nap.

Reggel a felesége nem aludt olyan sokáig. A férj még nem fejezte be a reggelijét, de ahogy meglátta, hogy előjön a hálóból, egyből felállt az asztaltól és a mosogatóba tette a tányérját, a morzsát meg az asztalról a markába söpörte és még bőven rágott, amikor már a száját körülgette a szalvétájával és csak azon volt, hogy eltűnjön onnan.

Amikor felkapta a gyerekek táskáját, hogy a teraszajtóhoz vigye, a felesége leült a kanapéra, ahonnan jól láthatta őt egész végig. Feri, beszélni akarok veled, mondta a felesége. Zsombi, benne van minden a táskádban, kérdezte a nagyobb gyereket a férj, az meg teli szájjal visszaümmögött neki az asztaltól, hogy igen. Nem kell csinálni semmit a kutyáiddal. A drágákkal, mondta a felesége. A férj nem állt meg. Hallod, szólt rá a felesége. Énnekem nem hiányzik a duzzogásod. A tiédben minden ott van, Marci, kérdezte most a férj a kisebbik gyereket. Majd együtt élek valahogy a dologgal inkább, mondta a felesége. Hallod, Feri? Hagyjál békén, mondta neki a férj. Megbeszéltem vele mindent. Jön és elintézi. Nem kell semmitől se szenvedjél te idehaza a saját házában. Akkor mondd le, mondta neki a felesége. Nem mondom én, vontta meg a vállát a férj. Már úgyis tudom a fontosság

sorrendedet, mondta a felesége. Hogy ki mennyit számít neked. Hát persze, mondta a férj. Ne félj, ugyanúgy kimosom a szaros gatyádat ezután is. Arra jó vagyok neked. Bánom is én, hogy kimosod-e vagy nem, mondta a férj. Fiúk, indulás. Mondd le, jó, mondta a felesége. Nem mondom, mondta a
46 férj. Hát akkor nem mondod, mondta a felesége még utoljára.

Amikor a fiúk kimentek az udvarra, a nagyobbik mindjárt odaszaladt a kennehez, és amíg az apjuk kaput nyitott, bement és megölelgette a kutyákat. Gyere, Marci, búcsúzz el tőlük, mondta a kisebbiknek. Az anyjuk kopogott mögöttük az ablaküvegen, de nem néztek oda. Azután kiszólt az ajtón, Olyan lesz a ruhátok. Azzal se törődtek. A kisfiú azt mondta, Jók legyetek, amíg iskolában vagyunk. Az apjuk a kocsinál várta őket.

Amikor kihajtottak az udvarról az apjuk kiszállt és becsukta a kaput. Azután visszaült és becsatolta magát. De nem indított. Ide fog jönni az állatorvos bácsi, mondta a gyerekeknek a visszapillantóban figyelve őket, mert az övtől már nem tudott hátrafordulni hozzájuk. Anya azt mondta, hogy ne jöjjön, mondta a nagyobbik fiú. Anya mindenfélét mond, rázta meg a fejét az apjuk. Idejön az állatorvos bácsi és elaltatja őket, mondta az apa és vett egy nagy levegőt és gázt adott. Az utca vége előtt a tenyerével kellett kitörölnie a könnyeket a szeméből. A gyerekek a hátsó ülésről a visszapillantóban látták.

Ahogy az autó eltűnt, a feleség az ablakban állt. Állt és elnézte a csukott kaput. Csak nézte, nézte. Azután kiment a fürdőbe és lecserélte a karján a kötést és bevett egy szem fájdalomcsillapítót. Azután visszament a nappaliba. Leült a fotelbe és a távirányítóért nyúlt és bekapcsolta a tévét. De csak ugrált a csatornák között, azt se tudta, honnan hova váltott. Közben felhúzta a térdét, feltette a lábát a fotelbe és egészen begubózott a karfák közé.

Amikor megunt, előhozta a könyvét és lefeküdt a díványra és olvasni kezdett. De folyton abba kellett hagynia, mert nem tudott igazán odafigyelni. Ha autó zúgását hallotta, mindjárt fülelni kezdett. Ha valami mocorgást hallott odakintől az udvar vagy a kennel felől, megint megmeredve hallgatózott. A szeme sarkából időnként ideges rebbenést látott a könyve mögött odabent a szobában. De talán csak valami kintről bevetülő árnyék futott át a falon.

Aztán amikor nem hallott semmit és nem mozdult sehol semmi se körülötte semerre, egyszerre azon kapta magát, hogy a betűk helyett azt a perccet látja maga előtt, ahogy a gyűrűje után kap a kutyatál felé és a szuka egy szempillantás alatt belemar a csuklójába. Egyszerre olyan erősen tört rá, hogy, bár észre se vette, ugyanúgy csorgott a könnye, mint akkor, amikor elkapta a kezét, ráharapott, szorított, és sehogy nem engedte.

Aznap délután a férj kiszállította a kapu előtt a kocsiból a gyerekeket, azután rükkverben kifordult a ház elől, aztán az utcából is. A kertváros közepén a barakképület előtt leparkolt és kiszállt és bement a presszóba. Sört kért, felelt meg hamutartót, de amikor azt mondták neki, hogy csak odakint gyűjthet rá, hamutartót végül nem kért. Leült az egyik ablak mellé az italokkal. Amikor minden elfogyott, másik kört kért. Végül mégis elkerlte a hamutartót is és kiment a kerthelyiségbe és ott gyűjtött rá. Este kilenckor zárt be a presszó, csak akkor jött el az utolsó vendégek között. 47

Nem ivott sokat, bár semennyit se lehetett volna. De akkor is autóba ült. Kihajtott a házak közül a belvárosba vezető útra. Még azelőtt lefordult róla, hogy a panelek közé ért volna. Felhajtott a felüljáróra, aztán az autópályára vivő sávba fordult. Azután lefékezett. A motor járt, ő meg onnan fentről elnézte maga alatt a sztráda gyér forgalmát.

Visszatolatott, szétnézett, azután nagy ívben a másik sávba fordult és elindult visszafelé. De nem hajtott el az elágazásig, hanem hamarosan megint megfordult azon a mellékúton, újra a sztráda felhajtója felé. Akkor már lassan hajtott. Nem ment el a felüljáróig, hamar félrehúzódott és megállt. A motort nem állította le, csak úgy kicsatolta a biztonsági övet és kiszállt. Az ajtót nyitva hagyta. Megkerülte a kocsit és elnézte az út környékét. Az út mellett egy keskeny árok, azon túl fák, azok mögött meg ki tudja, mi, abban a sötétben. Odafordult a kocsinhoz és leguggolt a sarkára és végigméricskélte az autó lámpájának a fényében az ütközőt meg a kocsit oldalát. Azután felállt és lelépett az útról az árokba. Elsétált pár métert előre az árok alján, azután kilépett belőle és visszasietett az autóhoz. Menetközben megnézte még egyszer az eleje jobb oldalát. Azután beült és becsukta az ajtót.

Vett egy nagy levegőt, hátratatolt, azután sebességbe tette, gázt adott, az út közepére kanyarodott, hogy meglegyen az íve, azután jobbra tekerte a kormányt és megnyomta a gázpedált és az útról letérve behajtott az árokba. Amikor visszaült az autóba, nem csatolta be a biztonsági övet, így aztán ahogy a kocsit megfeneklett, ő előrelendült és a kormányba vágta a homlokát. Eszméletlenül hanyatlott hátra.

Az eszméletvesztésből később simán kábulat lett csak, ami azután álommá szelődött tovább. Álomban a két kutyával sétált az erdőben. Pórázon tartotta őket. Időnként odahajolt és a bundájukba túrt. Azok meg lógó nyelvvel élvezték. Amikor kiértek a fák közül a méregzöld rétre, már maguktól odaálltak elébe és csillogó szemmel várták, hogy lekapcsolja a karabinert a nyakukból. Ő meg odahajolt és szabadon engedte őket.

VARIÁCIÓK EGY ESTÉRE

A holdat - a padról nézve - épp
kitakarja egy fa lombja. Kavicsot
hajítasz a vízbe, nyitott tenyeredben
ott a sürgető hívás, jel az indulásra.

Ne értsd félre (ne értsd sehogysem),
ha azt mondom, a parton kellene
maradnunk inkább, és egy másik
estében itt, itt lenni teljesen.

Elengedni, amit az alkalom szül,
mint a hajótesteket a folyóvíz,
nem fölmenni, várni és váratni,
amit tudni akarnál, úgyis kiderül.

És ne értsd félre (ne értsd sehogy-
sem), ha azt mondom, határ-
területen jársz: a kezed emlékezik,
leleplezi minden gesztusod.

EMLÉKEK A HEGYRŐL, A HÁZRÓL, A NÉMÁSÁGRÓL

*„És magadra maradva
fordulsz Északnak, hol minden, minden
fény nélkül a halálba rohan. És ellenállsz.”
(Salvatore Quasimodo)*

A HEGY ELŐTT ÁLLOK, MIKÖZBEN
ARCOMRÓL PÁRÁT SZÁRÍT FEL A SZÉL

(első nap)

A tóból áradó köd nem tűnik el: a tájhoz tartozik,
körüllengi arcom, mint egy ismeretlen illat.

A hegy lábánál fekvő házat megtalálni:
csak onnan indul út fel, a tetőre. Innen, a

partról a víz csónakkal áthatolhatatlan, éppen ezért
alá kell merülni, majd a túloldalon felszínre jönni.

Úszás közben a mozdulataim darabokra esnek, szétszakadnak
a sietség centrifugális gyorsulásában, aminek egyetlen tárgya

a vágy, hogy eggyé váljak a hegy belsejében szétáradó
élettel, minden folyamatok legősibbikével.

A HÁZ HELYÉN MOHA, CSAK AZ ABLAKKERET
DARABJAI A KÖVEK KÖZÖTT

50 *(második nap)*

A hegyhez közeledve mélyülő sötét. A némaság
lehet ilyen színtelen. Idelent

csak olyan növények élnek, amik képesek elviselni
ezt az emberen túli örvényt, a színek és szavak teljes hiányát.

A ház egykori helyén állok, ahonnan felfelé tart az út, fel
a hegy tetejére, ahol megreped a sötét.

A romokon pihenő moha hallgat, csak a szél zúg:
arról beszél, ami emberi nyelven
elmondhatatlan.

A HAJNAL KÖNNYŰ, A LÉPÉSEK NEHEZEK
A HEGYNEK NINCS KEZDETE ÉS VÉGE

(harmadik nap)

Félúton, a hajnal és éjszaka remegő érintésébe fúródva
elnémul az erdő. A ház apróra zsugorodott képe
a szélben: minden por, minden atom belőle ered. Fájdalmam

az elmúlás és emlékezés közé zár, széttépi arcomat.
A hegy tetejére vezető úton a csend, mint anyám
méhének melege.

Néha megállok, hogy megbizonyosodjam, merre tartok. Az
ezerféle tenger, az ezerféle hegy, az ezerféle moha: nincs
egy sem, ami ne lenne azonos.

Itt a hajnal. Némasága kövekként zúzza darabokra azt, ami
saját nyelvén beszél.

EGYSZERŰSÉG A MOZDULATBAN
A HEGYBŐL KIÁRAD AZ ÉLET ÉS MAGÁVAL SODOR

(negyedik nap)

51

Ahogy a hegy oldalán a felhők.
Közöttük a fény.

Elképzelem valaha élt álmaim súlyát, -mindegyik
valamilyen tárgyaltan hiányból fakad- még valóban
érezni kezdem, húz valami lefelé, a völgy irányába.

Zuhanásom íve, akár a kövek alatti élet, a hegygerinc
formáját ismétlő sziklák rései. Mint egy levél
a reggeli párában, olyan vagyok. A becsapódás

előtti utolsó pillanat - ha van kimondhatatlan létezés,
olyan most minden -; lefelé repülni, és elhinni
azt, hogy minden okkal lett ennyire néma.

Nedveiket elhullatták a lombok. A hegy alakja
már nincs szem előtt.



Összefordították a két tükröt, ne kelljen többé félni, magába szorít. Szorítkozzanak szépen bele egymásba azokkal az üvegesen körkörös tereikkel. És így lehetett megszabadulni a csigalépcsők lábnyomaitól, ennek mindenképp örülni kell.

52 Hajós Eszter

KÖSZÖNJÜK MEG ÉRTÉSÜKET

Linnea Olsson: *Giddy Up!*

Telemondhatatlan térengedmények. El kellene férni, de túl sok kell a Mindenből. Azoknak bezzeg, azoknak nem kell hely, egymásra is lehet dobálni őket, igen. Te meg edd csak a köveidet

és mondogasd, a kő finom, a kő csodálatos, a kőtől fejlődik az agy, a kőtől lesz erős a csont.

Leszopogatott lelkek, igen. Ellenőrzés, de mi ellen. Futnak a kékek, ebbe még nem szóltál bele, hogy csak a te beszéded fusson az égen is. Még van kékég, mintha. Néha. Aztán persze vannak azok a felhők, amiket már te beszélsz az égre. Nem jó helyen esik az eső, nem.

Valami különös hit, hit a műben, a mű alkotás mindenfeletti hatalmában. Műzöldség és -gyömulcs, a holtak műrózsaszín teste, válogass. A saját kiterített lelked térképére tévedtél rá. A fák meg töredelmesen hajtogatják leveleiket. Kinek.

Az évezredes felejtőkötélke, de azon sem gyalog. Járnak a művek, arra való, mi meg nem arra. Gurulunk a gyalogúton a konditerembe. Erős vagyok, nézd, erős. Megezem a köveket mind. Lecsukott tükörkép. Ne félj, még viszapillantandod sem kell. Nincs mire.

Micsoda emelkedett falfogás! Nem jutni tovább az első lábnyomaidnál. Megveszekedetten fuldoklani. Én nem kapok levegőt! Én se. Mindenki magának vesz. S közben lecsukni az erdő leveleit, mintha nem tudnád, micsinál a fa, amikor nem csinálnak belőle bútort vagy könyvet.

Mert irodalmat is csak halálra lehet. Mi az ember természetes állapota? Minden a Napból veszi életét. Jönnek-mennek a jézusbuddhák, szókratészül beszélnek, hiába. Kuss, szaros hajléktalan, őrült, mit pofázol, mi? És akkor menj vissza a hegyre, de hol a hegy.

Hol a hegy. Hol. Futni a zebrán át egyik parttól a másikig. Zebrán taposni, igen, érezni kell, érezni, mint vannak alattunk. Gyomok, ki kell húzni mindent a földből. Szürkeszőnyeg alatt a talaj. Vastagon leborítva, ne tudd, hol hagyta a szemed. Hasznos és haszontalan szívek.

A tokban. Elengedheted a kezét. Nem érez. A kicsi gyerek ott fekszik a kövön. Nem fázik fel, nem. Sírni sem azért sír, mert rossz. Mi emberek vagyunk, emberségesek, tudod. Az állat az állatias. Ebből a kicsi gyerekből pedig leves lesz. Jó ez így. Most már nevezhetek.

A látványtól, amit bezársz. Kizársz, magadból ki, én nem 53 tudom, én nem akarom tudni. Nem érdekel a téma. Szeretem a követ és nem érdekel, nem. Az üvegterek meg repednek, belül, de erre sem nyitunk szemet. Mégis hol a tekinteted? Minek a tükre a szemed? Minek képzeled magad.

Nem szabad magára hagyni az ablakokat.

Jól összetört sebek, előbújt belőlem az állat, igen. Jól összevertem. Jólesett. Csak semmi félreérkezés, mindennek megvan a maga rendeltetése. Amit én rendeltem el. Előbújt belőlem az állat, igen. Nem az ember, esetleg?

Esetleg befoghatnád a lelked. Elmeholokauszt, viszik a kicsi gondolatcsecsemőket a szekereken, melyeket nem húz senki semerre. Az a kurva gyerek meg megint odaszart a kőre, üss rá, üsd ki szavát. Feküdni a nyomokban, a vérben. Másokvére, nem baj.

Most már mehetünk. Vadásznak a Napra, mi lesz így. Kicsi tűkkel kicsi üvegszekrénybe, oda. Világítson, csak ne lássák. Nem mindenkinek jár, ahogy élni is csak engedéllyel szabad. Ha a szorosan ketrecezett álmokat nem látod még, ne félj. Mindenkinek meg lesz a maga rendeltetése.

Egyhelyben gondolkozol. Törnek az ágak, mert nem hallod a csontot, esik az eső, mert nem látod, piros. Piros. Megkívántad a galambot? Fuss rá, gyerünk. Nézd meg jól, mit csinálsz, mit csinálnak a tudoddal. A tudatoddal. Húgyszag szárad csöndeden is.

A kertben meg ott ülnek, oda ültetted őket, igen. Legyen mit kitépni akkor. Van ez a belső térkép, amiről letévedtél, de most már mindegy. Mindenkinek kész az út, törvényileg előírt. Menj csak szépen bele a daráló-gépbe, s nézd meg jól, amit nem akarsz látni. Még most sem.

Kiszakított szavak, mint a papírhajók, elmerülnek. Nem arra való a víz, a víz szemétdomb. Futnak a szemek, a szagok elé térdelő hazug békéd, hogy igenis enyém, amit elveszek. És akkor már csak egy utolsó levegővétel, mielőtt eladod, végül, köszönjük meg értésüket. Értésüket.

Süket.

csöndtakaró

néha megáll a zene amit hallgatok
próbára tesz: vigyázom-e
vagy csak csendet takargatok?
meglepődhet ha egyből indítom tovább
sokáig nem őt figyeltem
csak az űrt ami betölt
s ami betöltött engem is annak idején
mikor még a csendet kerültem



Látszólag összefércelhetetlen, széjjelszakadóban lévő világot próbál újravarni Szabó Imola Julianna első kötetének prózaverseivel. A kilenc öltés (azaz ciklus) törvényszerű módon vagy éppen véletlenszerűen mutat rá a felfeslő szövedék tátongó hasadásaira; a

szétszóródó emléktöredékekből és valóságdarabokból kirajzolódó mintázat azonban nem csupán toldozásra-foldozásra alkalmas, hanem arra is, hogy a felszín mögötti újabb rétegekbe engedjen bepil-

Papp Máté 55

MADÁRIDŐ

Szabó Imola Julianna: *Varratok*

lantást. „Anyá ledobott szennyesként zuhant a padlóra, csont nélkül terült el a régi szekrény helyén. Néztem a hús és vér nélküli anyagot. Meg akartam varrni. Kimosni és fércelni, majd újrafonni a szálakat. Kilógatni a szélbe. De anya mozdulatlanul feküdt. Percek kellettek, amíg elengedte a fehér fal magányát. Az ölébe vette a varródobozt, finoman felnyitotta. Üres volt. Kivette a láthatatlan tűt és varrni kezdte a levegőt, a fájdalmat, és apám illanó illatát.”

Ezek a rejtett, egymást takaró szférák ugyan megfoghatatlannak, elomlónak tűnnek, mégis nagyon anyagszerűek, sőt, elsősorban nem szellemileg ragadhatók meg. Az ún. érzéki emlékezet lesz a lírai elbeszélő legsajátosabb eszköze, amely egyfajta mesebeli gombolyagként gurul vissza a múltba – hogy melyik szálon indul el egy-egy szöveg, majdhogynem esetleges, ahogy az írások kifutása is mintha csak a kiszabott cérna hosszúságán múlna. Ami összefogja a szárazodó, bolyhosodó szövegeket, mindenekelőtt azok a családi kötelek, melyek nem a rokonságoz kapcsolódó retorika megszokott gesztusaival (mondjuk legendárium-részletek révén) idézik meg az adott figurákat és szituációkat. Ehelyett egy szinesztézia-szerű érzethalmaz félig-meddig szétbontott, itt-ott még egymáshoz tapadó, kevésbé cizellált, ugyanakkor rendkívül plasztikus szóképei lesznek az emlékek megjelenítői. Így nem általános értelemben vett gyerekkori történetek elevenednek meg, maga a gyermeki érzékelésmód válik újra átélhetővé. „Az inak régen, mint a hínár, úgy tapadtak az érzékekhez. Hő és távolság egyszerre nőtt velük. Szomjas vagyok, nem nővök tovább. Megállt, visszafele bont. Anyám hasába, fúrom a fejem a vizes párnába.”

Az olykor szertelenül szerteszóródó szavak a nyelv felrobbant alakzataiként terítik be az oldalak hol gyűszűnyi, hol lepedőnyi tereit, melyek a rögzített valóság imaginárius vetületeiként mossák egybe a felskiccelt alakok és az álomszerű jelenségek kontúrjait. A maga módján tehát festői próza ez, ecsetvonásnyi hangulatokkal, elmosódó részletekkel, mattba kevert élénk színekkel; de a szerző asszociatív bakugrásait például ugyanúgy hasonlíthatjuk

tétovázó, s végül elrugaszzkodó táncmozdulatokhoz is. Az egész nyelvezetben van valami, ami mindinkább köteltáncra kényszeríti az olvasót a képzeletbeli és a képzeteken inneni világ között, ahogy bizonyos szempontból költői kö-téltáncot járt Szabó Imola Julianna is írás közben. Hiszen ezt a fajta
56 kísérleti fogalmazásmódot és szóhasználatot egy hajszál választja el attól a már-már naivnak mondható alkotói attitűdtől, amely többek közt az automatikus írás mechanizmusaiból, illetve egy kiszámíthatatlanul pulzáló belső ritmikából táplálkozik. Ennek nyomán pedig gyakran tagolatlan struktúrák, kiforratlan képzettársítások is bent ragadnak a szövegtestben, néhol túl sűrűvé és áthatolhatatlanná téve azt.

Ezzel együtt végig szellősnek érezhetjük a kötetet a vitális és játékos szövegszervezésnek köszönhetően, annak ellenére, hogy majd minden megnyilvánulás az emberi erőző hordalékait, a tárgyi környezet bomlástermékeit viseli magán. Közben viszont megtörténik a varázslat is, szemfényvesztés nélkül, csendesesen. „Apa halkul, mint ahogy az érintése tompul az arcomon. Árnyék lesz a folyosó hűvösén. Fogy és eltűnik, mint a hold reggelre. És én már csak nap lehetek. Ugyanabban a világban élünk, de már nem egyszerre.” Az a „köztes idő”, amit a *Varratok* felfejtésére fordítunk, nem marad a mulandóság része. Ahogyan a *madáridő* című „felöltés” *halovány tollú*, haldokló cinkéje sem. „Nem így képzelte a repülést, a felhők alatti könnyű teret. Anyám csak fogta, mint régen nagyanyám kopaszodó fejét, és a kis cinege nézte a hatalmas és piszkosra kent magasságot, a kékes szemet. A helyet, ahonnan küldték.” (*L'Harmattan, Bp. 2014*)



Ökölbe szorul a kezem reggelente, és nem akarom megmozgatni tüdőmben a levegőt. Nehezemre esik kinyitni a számat, jó reggelt kívánni a lépcsőházat felnyaló takarítónőnek. Vízről súlyos rongyot húz végig a pepitakövön. „Jó reggelt.” Egy másik ember

hangja jön ki a számon, rekedt és férfias. Néha délután kettőig hallgathatok. Addig csak bolyongok, a nyolcadik kerületben, mint valami tétovázó

Mechiat Zina 57

MAKRAMÉ

fantom. Szorongok, hogy senki nem akar velem kapcsolatba lépni, de a szemkontaktust mindenkivel kerülöm. Egyedül kéne élnem egy kongó bérházban. Sima por hullana bőrömré. Megnyugtathatna a napmeleg, pergő vakolat. Az ürügy hiányzik az állandó szomorúságra, meg egy whisky, kristálypohárban. Egy kis előkelőség. Puha reggelek pihenése a mellkasomon.

Ősz van, szürkül a Rákóczi út, egyetlen fénysugár a választási plakáton, vicsorgó jelölt, csak neki jut a sugarakból, csak ő nem érzi a ködtől nehéz levegő súlyát. Olyan, mintha visszatartott lélegzettel bámulna a járókelők arcába. Védtelennek tűnik így, két-három négyzetméternyire nagyítva, még a végén megsajnálom. A köd Ljubljánát juttatja eszembe, ahol laminálni kellett a Bled táblát. Régi vágyam volt, hogy lestoppoljak a legendás tóhoz, ahogy az alpesi hegyekhez és erdőkhöz is. Hónapok óta álmodoztam apró faházikókról, amelyekben vaját köpülnek a hosszú szoknyájú szlovén nők, őket még szigorú ráncaik is csak elegánsabbá teszik. Lágynak képzelem őket, mint a tej, mint a túró. Nyugodtnak és csendesnek. Bled kimaradt, Ljubljana megmaradt. Élhetnék akár ott is, biztos léptekkel mozognék a városban, Kelet-Európa az is.

Ráhajtottam a fejem Ljubljánára.

Beázott a sátor, csak szandálom volt, csöpögött a sár törölközőmből. Cikáztak az autók, eltévedtem, nem vettem fel, lefoszlott a virág szandálomról. Két éve történt, az első kalandtúra. Koperben kezdődött, Triesztben folytatódott, és Ljubljánában ért véget. Szótlan útítárrsal, akivel nem kellett energiát fektetnünk abba, hogy elviseljük egymást. Másként nem megy. Nem ittunk olasz bort, nem ettünk se halat, se olívát. Nem beszélgettünk egymással, se mással. Csak egyszer, a görögökről, miközben sziklákhöz szegezve figyeltük a pirani hullámokat. A tengerrel szemben nem lehet máshogy, csak patetikusan, az meg tökéletesen megy két bölcsészlánynak. Ott akarok megöregedni. Nyugdijas város, ahol a maroknyi fiatal azzal üti el az idejét, hogy péntek este verekszik egyet a mólónál, majd a pusztán százfős diszkóban úgy tesz, mintha Narancsvidék legmenőbb bulijába keveredett volna. Van valami balkáni báj ezekben a felszakadt szemöldökökben, a lökdösődések után

magasba emelt karokban. Focimeccsek adrenalinja párolog gyönyörű barna bőrből.

Vérfoltos köveken sétáltunk egy elhagyatott partszakasz felé. Graffiti a kőfalakon, leszakadt karkötők és kiszáradt paradicsomok a kavicsok között. Nem kellett ismerkednem ezekkel a terekkel, belőlem vetítették ki őket. Olyannyira hozzám tartoztak és ismerősek voltak, hogy végre otthon éreztem magam.

Egyáltalán nem kellett megszólalnom, elég volt, hogy nézek.

Ljubljanába holtfáradtan érkeztünk Triesztből, hetvenliteres hátizsákkal. Órákon át vesztegeltünk a szlovén határon, végül vonatra szálltunk. Kudarcélmény, visszatérés a félnék önmagamhoz. Haza akartam menekülni, de túl kellett élni még két napot. Zuhogó esőben jártuk a főváros utcáit. Burek, sör, jazz klub. A házak pont olyanok, mint a magyar kisvárosok peremterületein. Ablakkeretről pergő festék, csipkefüggöny, orchidea. Énekeltem. „*Mondjátok el, hogy szeretem*”. Szocializmusszag áradt az épületekből. Húgy, disznózsír, állott pince. Csak a hidak és a sárkányok tűntek nyugatinak, meg az Earl Grey teás csokoládéfagylalt. Lassú volt ez a túra, mint egy mumifikálás. Újjászülettem, de a balzsam rajtam maradt.

Most se borult ég, se köd, se hidak; Ljubljanából csak a lassúság maradt. Most ősz, foltos perzszaszőnyeg, repedt ablak, tilos rádió. Ötkunás az asztalon, *mrki medved*, domborodik a fém, itt fekszik két hónapja, várja Robertót és Zágrábot. Én magyarul beszélek majd, ő horvátul, *Utolsó tangó Párizsban*, nem tudok róla semmit, csak a nevét meg a foglalkozását, pont azt, amit nem kéne.

„*A Robi mindig emleget*”, mondja Angyal. Ül a lépcsőn. Valami fékezi, hezitál, mosolyog a szeme, mint apámé. Úgy mozgott Bracon, mint a dzsungel könyvében a medve, én meg mint a kígyó. Szidása apai, engesztelésem szófogadó. Tartozom, neki is, keszrát sütök, otthagyja a mosdókagylón, bolygó hollandi. Vágni tudott barna tekintete. Egész biztosan van benne keleti vagy déli vér. Csak az arabok tudják így villantani szemüket. Nekem is megy, lehet, hogy rokonok vagyunk.

Az ötkunás csak az egyik trambulín, a kilátás a másik. Csak ki kell néz-nem repedt ablakomon, és látom a sarkot, ahol pár napja töltöttem el egy éjszakát hat éve nem látott ismerősökkel, a másik életemből. Előbújtak a győri szellemek Budapest repedéseiből, árnyékaik önmaguknak, ahogy én is. Én a leginkább. Felnőtté vert minket a főváros.

Most visszaidézem azokat a mélyen ülő zöld vizslaszemeket, tetszelgő mozdulatokat és bársonyos hangot, amik kicsit sem hasonlítottak gazdájuk egykori énjére. Az első szellem volt Győrből, évek óta nem láttam senkit a Romer Ház fénykorából. Biztosította a hónapok óta első kedves szavakat, sosem tapasztalt úri bánásmódot. Csalás és ámítás, mindent elhiszek. Polgári

közösségbe csöppentem; spontán zendítettek rá francia sanzonokra, a háromszáz forintos Varga rosé mellé. Ez már majdnem olyan volt, mint a *Csillag*, vagy a *Fecske*, ahol néhány éve minden szombaton poharak fenekére néztünk, és naiv győri fiatalelként Cseh Tamást énekeltünk az utolsó buszig. Le- 59
lakott fotelekbe süppedtünk, vörösödött a fejünk, én grimaszoltam, mint mindig, ha csak félig sikerül kivonni magam valamiből.

Ebben a budapesti kocsmában nem volt Cseh Tamás, csak szellőztetés, csitítgatások a sóhajtozó büfésnőtől, aki olyan volt, mint mindannyiunk keresztanyja. Micsoda vigasz, hogy lehet nála feliratra inni, hogy lehet bent dohányozni. Olyan könyvben voltam, amelyet nem átéltem, hanem újraolvastam. Idegenként települtem be, figyeltek a játézők, és figyeltem őket, akár ide is tartozhatnék. Közben meg adtam a hülyét, mintha észre sem vettem volna, hogy a vállamat azért érintik, hogy mást is lehessen. Egy órával korábban még egy ambient koncertet hallgattam, dőltem az oszlopnak, nem láttam semmit és senkit, extázis; persze hogy mást is lehet, mindent lehet, szabad vagyok; hiszen most mostak ki a hangok, most teregettem ki magam, csöpögök; hiszen most feküdtem rá a zenére, most vagyok túl egy hosszú utazáson, megszámlálhatatlan korsó sör kábulatában. Csak lubickoltam a pillanatban, küzdöttem a nosztalgia hullámaival.

Veszélyes a fotelem, ha jobbra nézek, ott az ablak, pesti kocsmá, győri vendégekkel, egyből két múlt; ha balra nézek, idegen országok pénzerméi villognak rám, Horvátország, Szlovénia; ha előre nézek, falra akasztott „THAT WAY” táblám húzza elő belőlem a franciaországi emlékeket. Hátra meg nem nézek, de onnan Pilinszky és Kassák kötetei támogatnak, el ne szédüljek ebben a forgószelemben. Csukott szemmel süppedek, négy irányból támadnak az emlékek. Bevehető vár vagyok.

A sűrű éjszakák után a törzshelyek tudnak csak segíteni. Hosszúkávé, szóda. Ülök, és emlékezem. Megszoktak már, a lány a teraszon, felpakolja lábát az asztalra, nem csinál semmit, csak néz, rágyújt, néz, mosolyog, elnyomja, ír, néz, néz, hazamegy. A Mikszáth térben összeolvadt már minden emlék. Hogy mindenre itt, hogy mindig itt. Az összes tárgyhoz hozzátapadt életem valamelyik szakasza. Lassan minden kávézó olyan lesz, mint a Rákóczi út 17. második emeletének veszélyes fotele.

Gitárjáték hangzik a téglagyűrű széléről, kilencvenes évekbeli giccses lámpák csüngenek alá narancs-fekete csíkos ponyvák alól. Ez Splitka is lehetne, szorít a mellkasom. Kávézók teraszán ücsörögni idegenek között, erről szól az élet és semmi másról. Az egyik este itt olyan volt, mint a Studenac előtt töltött hajnalok. Fehér bajuszú, szikár munkásférfi tolt a söröshordókat, szája sarkából cigaretta fityegett. Ugyanaz a sanda pillantás süttött

szeméből, mint hajnalban a bolt nyitására váró halászból a kis horvát faluban. Érdes a kezük a munkától, pimaszkodnak a hozzám hasonló fiatal lányokkal.

Erős ez a tér, cserélhető alakjaival, ahogyan erősek a szagok is.

60 Axe vagy hal, teljesen mindegy. Mindkettő Roberto lakásának tátongó ürességét juttatja eszembe, a földre hányt ruhákat, az odaégett tintahalat, meg a nem túl szakszerűen elkészített török kávé. Én főztem, kiköpi. Életem fontos férfijai mind a végén húzzák le főztömet.

Nem mehetek az Ellátóba, a dezodor-, cigaretta- és alkoholszag keveréke valamiért a tintahalakat juttatja eszembe, meg Roberto piros alsónadrágját. Nem szerettem, ha az volt rajta. Erőszakosnak tűnt benne. Feketében valahogy nem látszott, abba belesimult. Mindennap eszembe jut, hogyan torzult el az arcom, amikor először felismertem benne a negyvenéves lecsúszott kamionsofőrt. Csak annyit bírt mondani, hogy „*What? What?*”. Mint mindig, amikor bámultam. És mindig bámultam, általában szeretettel teli kíváncsisággal. Akkor meg döbbenet és kiábrándultam. Átrohantam a szomszédba, vissza Angyalékhöz, és napokig nem tértem vissza hozzá. Boldog voltam, hogy elutasíthattam, aztán megint hiányzott, átlopóztam, papír zsebkendőre írt telefonszámomat hagytam ebédlőasztalán. Vártam, hogy hív. Persze várhattam, magyar számot előhívószám nélkül megadni: mindent elmond kétségbeesett kapkodásomról. Éjszakánként az ablaka alatt strázsáltam, hátha lenéz rám. Nem nézett le, nem szorult rám, nincs olyan mozgó női hús a szigeten, amit ne kóstolhatott volna meg akármikor. Aztán pár nap múlva mégis eljött a visszatérés, a rózsaszínre színezett profánság. Csak az alázat maradt, meg a félelem, az öntudatos nőt szétrepesztette a megfelelési vágy.

A mesélés öröme tudja csak levinni a pulzusomat. Mesélés magamnak; azt, ami megtörtént, amiről kiskoromban álmodoztam lefekvés előtt. Hogy úgy tudok megszólalni, és úgy tudom viselni magam, ahogyan tizenéves önmagamnak sohasem sikerült.

Ha sok Robi, sok Ljubljana, elmesélek egy másik őszt, ami túl távoli ahhoz, hogy valóságosnak tűnjön. Mondjuk, Győri Könyvszalón, Bisinger sétány, hulló levelek. Vagy az első munkám, az biztonságosabb emlék, tíz éve volt: három napig avart gereblyéztünk a temetőben, háromötvenes órabérért. Baseball sapkás, susogós melegítő-s temetőőr, szerepjáték-szettre gyűjtő középiskolások. A fiúknak kellett kiásni azokat a koporsókat, amelyek lejárt sírhelyekben pihentek. Még nem érkezett el a telefonról zenét hallgatás időszaka, de azok a fiatalok voltak itt, akik aztán évekig keserítették meg a hosszú vidéki buszjáratokon töltött időt. Sírhelyeken fogyasztották el tízórai párizsis zsemléjüket. Mi különbek voltunk, a Kovács Margitba járó, bambiszemű leendő festőlány; a szimatszatyros, vörösre festett szakállú fiú. Meg én, aki nem beszéltem, zöld kordnadrágomban próbáltam tagja lenni egy

alakuló közösségnek. Könyvekről beszélgettek, olvastam őket, nem néztek rám, megfigyelő maradtam. Átmosott a dohos levegő, visszavonultam magamba, úgy meséltem el a jelent, ahogyan meg szerettem volna élni. Megtanultam a kandeláber és a parcella szót. Ha valaki kimondja ezeket, újra a zöld kordnadrágomban ácsorgok egy temető közepén. 61

Azóta egyszer jártam ott, nagyapám temetésén. Nem ismertem senkit, a pap elrontotta a beszédet, hibás adatokat mondott. Összezavarodott, vagy felcserélte jegyzeteit, egy másik Mátyás életét mesélte. Mama nem jöhetett el, ki volt tiltva az első feleség a ceremóniáról. Békebeli a történetük, az alföldi napszámos elvette a tizenhat éves borsodi lányt, együtt mentek át a Duna másik felére, Eldorádóba. Arany helyett gyárak, gyémánt helyett munkahely meg szakszervezet. Azután alkohol, harminc év pokol. Ha gyerekkorodban nincs cipőd, és ver az intéző, nem tudod megtagadni a kiskocsmák lidokain hatású nedűit.

Az utak elszakadnak, csonkul a család, jön az új asszony, virágot árul a piacon. Mama leköpi, sértett büszkeség, elárult szerelem. Papánál kétszer voltam a kórházban, vatta a nyála, üveg a szeme, mazsolává töpörödött kisfiú. Anya felkészít, azt hittem, félni fogok, apa állt mellettünk, szilárd farönk, a kertről beszélt. Hogy sok az eső, szép lesz az eper, lédús a paradicsom. Papa szeme már nem üveg, megint él. Én is megszólalok. *„Beszéljessünk többet, jó? Menjünk horgászni, jó? Holnap. Azért vagyok erős, mert a maga vére folyik az ereimben. Megírom majd, hogy maga olyan, mint egy király, mint egy oroszlán.”*

Öt percet voltunk nála, ezen a héten több szót váltottunk, mint az elmúlt három évben. Mama nincs ott a temetésen, fehér rózsát küldött velünk, dobjuk a koporsóra. Azóta az ő szeme is más, tényleg üveg, szemprotézis, gyémánttekintete van a nagyanyámnak.

Szoros szövésű anyaggá állnak össze ezek a történetek. Fonál a Mikszáth tér, fonál Szlovénia, fonál a temető a gyerekkorommal, fonál a stoppolás, és fonál Robi, meg a fiatal fiú Gyórból. Túl szorosak a csomók, spirállal pördül a makramé, viselésre alkalmatlan karkötő. Porosodik a szekrényem alatt.

HALNI AKARNAK

Pokrócba göngyölik a néniket
a padokon, fáslis lábbal ülnek.
Mint egy terítőn, gyűlnek rajtuk
elhasznált idejük tűlevelei.
Ülnek kulcsolt kézzel,
menetre készen.

Sötétedéskor beszedik őket,
mint egy tányér kihúlt kocsonyát,
a szobában a fa már talpban, hokedlin,
és ők angyalhajak és gömbdíszek helyett
már csak a száradó kérget látják.

Visszanyelt sírással gyúrják a bejglit
keményre sűtik a szélét, ők nem esznek,
az ágyban még több órán keresztül
fogsor nélkül, nyitott szemekkel
kódorognak a mellékutcák
jeges vadászmezőin.

ELKERÜLHETETLEN

Mennyivel egyszerűbb volt
máshogy mesélni inkább,
nem kimondani azt, hogy.
És most már nem lehet megállni,
csendben visszanyomni,
mint egy sérvet, nincs is itt.
Kispárnát tenni, szőnyeget húzni rá,
átrendezni a szobát miatta,
és úgy élni ezután,
mintha ez tervezett élet volna.
Milyen szép lenne minden kijavítva.

63

Ül az ágy szélén. Mondaná. Kinek.
A bőre fonnyad, a borosta.
És muszáj lesz bemenni
ágyneműt cserélni.

VÉGAKARAT

Aztán a részletek megtalálták
a természetes helyüket,
mint valami zsugorfólia
szállt rájuk a por
minden reggel a beszűrődő fényben.
Dolgozott a logika entrópiája,
a szennyes edény a környezet
szerves része lett,
ahogy az ízelt lábak felbátorodása is.
Tökéletes rend uralkodott
ebben az értelemben,
mint egy teljesített végakaratt,
mikor a szomszédok a
bűzre kihívták a mentőt,
ők meg a tűzoltókat.

ADDIG IS

a hiábavalóság nélkülözhetetlenül
kering a homlokunk mögött
a szép szavak és a halál
szükségszerűség
a kérdés abszurditása
is nyilvánvaló hiszen
kimondhatatlanul
valós a válasz
bizonytalan hogy érthető
biztos hogy még
nem az de addig is
kíváncsiak vagyunk

AJÁNDÉK

csodára váró kisgyerek
ha bont magam remegve
hámozom mi van belül
hatalmas úr egy úrhajó
szép szárnyak és magasság
kicsi vitorlás könnyű szél
s az élvast nagy óceán

SZEMÉLYES

ha valaminek
akkor ennek biztos
nincs jelentősége

jelentése persze
ettől még lehet

hasonlítani annyi mint
hogy nem vagy önmagad

vagy valami ilyesmi
szigorúan
személyes



KÉSZÜL A LETÁR

1

Most,
mikor a lábak hosszú próbálgatása után
végre sikerült megtenni az első lépéseket,
mikor már konkrét formát nyert a *kifelé*,
mikor már célegyenesben vagyok
a vereség versenyében, hirtelen
megtorpanok.

És habár tudom, hogy az indulás korántsem
volt indokolatlan döntés, hogy hosszú mérlegelés
után tisztán a rossz került túlsúlyba,
eltölt a felismerés: a jóról sohasem beszéltem.

2

Feltett célom volt, hogy kicsempészek ebből
a kapcsolatból mindent, amit lehet. Idegesen
kotorászok a zsebeimben; ahogy sejtettem:
a verseimben nincs semmi nyoma az
elveszett boldogságnak, pedig én emlékszem,
hogy régen tényleg jó volt veled.

Hogy történhetett ez?

Lusta voltam? Szégyelltem saját boldogságomat?
Tudatosan adtam fel, játszottam ellene?

Mielőtt kimegyek, a legfontosabb tisztáznom
a saját szerepemet abban, hogy miért megyek ki.
Nincs időm. Zavartan, kapkodva készül a leltár:
még egyszer, utoljára vázlatpontokba szedem
a szeretetet.

HALLÓTÁVOLSÁG

Még hallasz? Még hallak.

Még hallasz? Még hallak.

Még hallasz?

Nem tudom, válaszolt-e.

Vissza se gyere, mondhatta volna,
dehogy megyek, felelhettem volna én;
ehelyett elhelyezkedtünk a hallótávolság határain.
Állok, én hülye, elfogytak az irányok.

A boldog emberek azt tanácsolják, kövessek
mindenféle hangokat, a lélekét, a szívét.
Hát nem tudom. Én épp az ő hangja előtt
menekülök, de belőlem szól,
és arra terjed, amerre fordulok.

Különben a sok forgástól elveszítettem a
térérzékemet, tényleg nem megyek sehová.
Még hallasz? – kérdezem kicsit halkabban,
ha esetleg közelebb jött titokban,
hátha válaszol.

Élőben

Már hazafelé baktatott a kórboncnok arról a randevúról, amire hetekig készült. Egy netes lánnyal ücsörgött a közeli eszpresszóban vagy két órát. Előzőleg

több levelet váltottak, és sok közös dologra derült fény kettejük között. Fényképet is cseréltek akkor. Már a sparnál haladt a kórboncnok, és arra gondolt, hogy milyen lesz, ha ha-

68 Cserenkó Gábor

HAT FELJEGYZÉS

zaér. Energváltan lépegetett, csigolyáit tűszúrások ostromolták, amit a jelentős energiavesztéssel magyarázott. A bolt előtt érdeklődő barátja elé ugrott, és fürkészve nézte: mi volt, mi volt? Mire a kórboncnok csüggedten csak ennyit mondott: Élőben más.

A pince

Büntetésének letöltése miatt, amit előbb egy göteborg-i, később egy malmői fegyintézetben töltött, csak évek múlva találkoztak újra, ezért alig ismerte meg egykori társát, az azóta vezető beosztásba került, és a jóléttől kétszer akkorára hízott, szakállt is növesztett helyi főpotentátot. Akivel egy pincehelyiségben közösen elfogyasztott rizlingszilváni mellett sztorizgattak a múlttól, az elveszett időről. A potentát a harmadik pohár után mély lelkiismeret furdalásáról kezdett el beszélni. Még most is nagyon sajnálja a dolgot, de akkor nem tudott közbenjárni az ügyben, hogy Rudolfot ne ítélje börtönbüntetésre a törvényszék. Nem igazán érdekel, hallotta a potentát egykori társától az utolsó szavakat, füstfelhőt látott, és azt érezte, hogy felrobbant a tüdeje.

Nem ugyanaz

Egész nap egy vászon előtt állt, mert meg akarta festeni a bánatot. Mikor besötétedett, folytatni akarta művét, érezte: ihletet kapott. Mégsem tudta befejezni aznap a képet. Lakásában kikapcsolták az áramot, mert korábban nem tudta azt fizetni. Másnap és harmadnap viszont már nem ugyanaz az ihlet szállta meg, így nem tudta lefesteni az eredeti gondolatot.

A bál

Kiszejárás után szervezték meg a bált, egy húsvéti, nagybőjt végi ünneplést. Kislánként sokat álmodott arról, hogy egy vékony bajszú, karpaszományos lesz majd az, aki először táncba viszi, akinek szelíden a vállára hajthatja a fejét, és addig – addig forognak együtt, míg csak világ a világ. Az elgondolás ez volt, és a lehetőség is adott, ugyanis nővérének köszönhetően, akit

gardedámul osztottak mellé szülei, könnyedén ott lehetett élete első bálján. Magasházy Viola és a két évvel idősebb Etelka egész délután lázrózsás orcával csiviteltek és dobálták szanaszét ruháikat, nem tudva mit vegyenek fel. Az elgondoláshoz hozzátartozott, hogy az eseményen a húsvéti ünnepekre hazalátogató Ludovikás kadéttal is kívántak és reméltek találkozni. Aztán eljött a bál ideje, ahol régi pajtások, egykori szerelmek szántották táncukkal a parkettet. Izzadt tenyerek fonódtak egybe és pergő szoknyák villogtak a zene ütemére. Etelka nem is nagyon pihent, hiszen a jelentkező kadéttokból kiapadhatatlan volt a sor. Nem így az első bálozó kishúg, aki ült a sarokban lesütött szemmel, közel a kályhához, mint otthon, és figyelte a bálozókat. Így ment ez egész este, mígnem odament hozzá egy fiatalember. Sarkait összecsapva megállt előtte, illedelmesen bemutatkozott neki, úgy, ahogy az Akadémián tanulta, és felkérte arra, hogy a következő polkát vele járja el. A lány a kimondott szótól rémülten szájához kapott és rákvörös fejjel kirohant a teremből a hideg áprilisba. A fiatal férfit Halál Istvánnak hívták, és Budapestről jött a társaival.

Megint egyedül

Megint egyedül hagytak és ez már nem az első eset, hogy megtörténik, sokszor van így, ilyenkor szólnak, hogy egy kicsit levegőznek, vagy valami ilyesmi, lényeg, hogy felállnak és elmennek, kimennek csendben, de előfordult már olyan is, hogy vacsora közben, a terített asztal mellől álltak ők fel azzal, hogy mindjárt jönnek, maradjak addig csendben, egyik csak, nekik most dolguk van, olyan ez, mintha valami halaszthatatlan teendőjük lenne hirtelen, amit el kell intézniük, lehetőleg minél hamarabb, ezt onnan gondolom, hogy ilyenkor mindig idegesebbek, mintha valami nyomná őket, és a hangjuk is olyan furcsa, pár perc az egész, van, hogy még kétszázig sem kell számolnom, de van amikor kevesebb, és amikor megjönnek, mindig elkezdnek puszilgatni, de nagyon, és vidámak mind a ketten, mosolyognak és nem is tudom, olyan érdekesen vibrál velük minden, vigyorognak, mint az a kisgyerek a csoportomból, aki olyan furcsán viselkedik, meg hangosan röhög néha, de sohase szólnak rá, és a szüleivel kötteti be a cipőjét, na, arra a kisgyerekre hasonlítanak ilyenkor amikor megjönnek, és szerintem most is így jönnek majd meg, valamelyik lenyomja az ajtókilincset, és folytatódik minden tovább, harmasban a nap, ahogy eddig, ebben a kis lakásban, ami lényegében csak a szobánk, mivel egy helyiségben élünk, Apa, Anya, és én, és, hogy miért mennek ki, olykor még sötétedés után is, hátra, a fűskamrába, azt igazán nem tudom.

Jelentésrészlet

...igazán sokat tűnődött azon, hogy mit is mondjon válaszként annak az ismerős férfinak, akivel többször láttuk presszókban ülve (Erzsike, Május 1.), kevertet iszogatva, moziból kijövet (Apolló, Átrium, Bástya), hangosan dúdolva, parkokban sétálva (Károlyi Kert, Halászbástya) ücsörögve-nevetve beszélgetni. Gondoljuk, hogy a gimnazista korú lány azért várt egy kis időt, mert nem akarta megsérteni régi ismerősét, vagy maga se tudta, hogy mitévő legyen. Mégis a többszöri találkozás után a férfi egy délután megkapta nemleges válaszát a lánytól, miszerint, nem szeretné, ha közelebbi, „ennél bensőségesebb”, másmilyen, kapcsolat alakulna ki közöttük. Ezt követően rohanva siettünk a férfi után, akit a lánytól megválvá az Astoriától követtünk. Rendezetlen mozgással, valószínűsíthető, hogy megborult elmeállapotban, mégis határozott léptekkel haladt a Duna irányába. A kikanyarodó Pobedával semelyikünk sem számolt.



ESTE VAN

Este van. Állok, s nézem az utcát,
hogyan lesz egyre halványabb a táj;
mint az esőnek kitett utcakő,
ha léptekre vár.

Színesben izzik egy-egy neoncső,
hanyag fényük elkeni a ködöt:
mintha új galaxis kezdődne a
bérházak mögött.

Elsuhan néha egy-egy autó,
szürke hangjuk elnyeli a hangot:
mintha szárnyak nélkül vinne a szél
egy sérült galambot.

72 SZOBABELSŐ

Faágak övezte éjszakán
drótokra feszülnek a ködök.
Szigorú vonalukat nézem.
Ablakomon az eső zörög.

Bevilágít az utcalámpa:
ködszúrte morajlás a falon.
Zönög, zönög a gyenge üveg:
elárvult pohár az asztalon.

Súlyos szobámba belát az éj,
fénye, mint egy fejfájás nyilall;
mint egy álom, úgy övez körül
szögletes, tarka árnyaival.



-Felfelt-

szobában néztem

2011

Jan

INVITATÓRIUM

Kontra Attila 73

székem tedd az ajtóba
segíts fel
hadd lépjek oda

szétválasztott tengereken
vagy tavakon száraz lábbal a
legbölcsebb felvétel egyenletes
kattogással azt számolja hány
oktávnyi utat tett meg velem

ez a cselló
ez a zongora

és tudja létem esetleges
és holnap indulok haza

RAGYOGJ, TE ŐRÜLT GYÉMÁNT

Abbey Road Studios, 5th of June 1975

74

A szomszédban

Bors őrmester

készült épp
megrengetni a világot
hatvanhét tavaszán,
mikor LSD cikázott
véredben,
és mámorra tűzdelt
viasztesttel olvadtál
a londoni éjszakába.

Holtidők magánya

űzött erre vagy
cambridge-i pubok
salétromossága,
hogy sok év telt,
de idebéklyóz valami
pszichedelikus
kötőszövet?

Pink Anderson

és Floyd Council

két szíve ilyen

lehetett mikorra

a keserű blues

kimarta már bennük

alagútját az

acélsodrony-halálnak,

s az Orion-kar

belső peremén

nyugvópontot, Syd,

tudod azóta sem találtak.

Azóta nem találsz te sem,

bármivé is kelljen válnod;

elviselhetetlen hogy

minden elviselhető –

Shine On

You Crazy Diamond

Miután megcsókoltuk egymást, hazafutottunk mind a ketten. Az összes cuc-
cunkat összepakoltuk. Még levelet se hagytam a szüleimnek, de ami a leg-
jobban bántott, hogy neked nem írtam. Az tényleg fáj, de tudtam, hogy
mindennek így kell tör-
ténnie. Óvatosnak kellett
lennünk, hogy senki ne
vegyen észre, főleg Ama-
rillának, mert az apja éb-
ren volt. Az én szüleim
semmit sem sejtve, béké-
sen aludtak a reggeli nap-
fényben. Persze nem bír-

Alkonyi Vilmos 75

KÁINOM

(részlet)

Amikor utoljára ne lássam őket, ezért résre nyitottam az ajtót, majd
messziről adtam mindkettőjüknek egy csókot. A ház mögött találkoztunk és
megfogtuk egymás kezét. Nem voltunk biztosak abban, amit csinálunk, de
amikor Amarilla lehajtotta a fejét, homlokon csókoltam. Csináljuk! Ezt vártuk
nem?, mondtam neki biztatóan, csakhogy én se voltam annyira lelkes. Pedig
annyit fáradoztam ezért, annyit ábrándoztam erről a pillanatról. Végül be-
levágtunk. Ott kellett hagynunk mindent. A legnagyobb megpróbáltatást a
város jelentette. Ott volt a legveszélyesebb, veszélyes volt a külvárosban,
ahol éjjel-nappal mindenki éber és harapós. Természetesen kellett viselked-
nünk. Miután kiértünk a városból, nem időzhettünk sokat, le kellett térnünk
az útról. Egyre gyorsabban vert a szívem, fokozatosan közeledtem a szabadság
felé. Túl sok izgalom futott végig a testemen, a mező hirtelen özönvízzé vál-
tozott, ami folyton csak mosta és mosta csontjaimról a húst, és a felforrósodó
bőrt. Majdnem sírtam, közel jártam az összeeséshez. Észre se vettem, hogy
Amarilla alig bírja az iramot. Folyton csak köhögött, zilált a tüdeje. Kényte-
lenek voltunk megállni. Ő azzal nyugtatott, hogy minket már soha senki nem
fog keresni. Ha valaki eltűnik a városból, egy lélek sem fogja kitenni a lábát,
szüleink soha nem találják meg. Leültünk a derékig érő fűbe, kitéptem ma-
gunk körül néhány csomót. Amarilla le akarta venni a pólóját, ami annyira
tapadt hozzá, hogy én is segítettem. A táskájából elővett egy balzsamos kré-
met és kengette vele a mellkasát. Rám nézett és elmosolyodott. Adott egy
csókot az arcomra, és apró könnyecseppekkel itatta az alattunk pirosuló kati-
cabogarat. Gondoltam, hátha a bogárka is éppen menekül valami elől, vagy
talán már szabadnak tudhatja magát. Attól a pillanattól kezdve már tudtam,
hogy Amarilla beteg. Ezért köhög ennyire. Izzadt tenyere piroslott a vér-
cseppektől, és ettől még jobban megijedt. Elővettem egy vászonzsebkendőt,
majd megtöröltem az eltévedt könnyecseppeket az arcáról, ezután megcsó-
koltam. Az ajkai remegtek, de lassan lelassult a szívverése, arca finoman si-
mult az enyémmel. Nem gondoltam volna, hogy a beteg hörgői ekkorákat

tudnak sóhajtani. Meleget, könnyű zuhanást éreztem Amarillában. A balsamos mellkasa égette a bőrömet, erős lábai körbefontak. Hamar kielégültem. Korán elengedtem a felgyülemelő élvezetet, amit egymástól kölcsönkértünk. Nem volt édes illata a verejtéktől, nem csúszott a hasamon, 76 lábfejeinket nem kulcsoltuk össze. Elsírtam magam, aztán ő is sírt.

Akkor mondta el nekem, hogy bárcsak ott lettél volna velünk, bárcsak veled élte volna át mindezt. Én megértettem őt, mert ismertem az érzéseit. A halálról nem beszéltünk, csakis az életről. Akkor árultam el neki az én vágyaimat is. Azt a titkot, ami többé már nem titok, mert elmondtam, és neked is el fogom, de még nem lehet. Még, nem... Ezek után átöleltük egymást, karjaimmal amilyen erősen csak tudtam, magamhoz húztam. Azután csönd borította el a vidéket, először álmodtunk együtt.

Pár órával később ciripelésre ébredtem. Az ég tiszta volt, csak éppen a holdat takarta el egy bárányfelhő. Alig vártam, hogy továbblépjen és megvilágítsa Amarilla arcocskáját. Csak néztem a sötét testet, és hallgattam erőtlen lélegzetét. Olykor sípolt, aztán elnémult. Később a fáradt, gyöngö testét megvilágította a szürkés fény. Újból láttam mindent, láttam az előttünk magasló hegyet, amerre tartottunk. Veszélyes lett volna útnak indulni, ki tudja mibe estünk volna. Úgy döntöttem, hogy megvárjuk a reggelt és továbbhaladunk. Amikor visszadőltem Amarilla mellé, és behunytam a szemem, egyből a szüleim és te jutottál az eszembe. Biztos voltam benne, hogy amíg mi ketten alszunk a fűcsomók között, addig a szüleim párnák felett hibáztatják magukat, előntve az egész házat keserűséggel, gyötrődéssel. Közben téged képzeltelek magam mellé. Egy megfestett képre gondoltam, ami rólad készült. Nyitva van a szemed, a szád, és engem hallgatsz kíváncsian. Én csak mesélek magunkról, a múlttól és a jövőről, míg rá nem jövünk, hogy az egész csak egy megdermedt álom. Kőből lettünk és kővé leszünk. Szép szobroknak születünk, akik egymás mozdulatlan arcát nézik. És ami a legszebb ebben a képben, hogy soha nem látnak magukra. Mi Amarillával ilyenek voltunk. Egy képet álmodtunk magunk elé, amit féltünk megfesteni, létrehozni a saját kezünkkel. Ez volt életünk legnagyobb hibája.

Kora hajnalban indultunk tovább. Délelőtt már a hegy tetején voltunk. Egy percet sem álltunk meg pihenni, mert hajtott minket a vágy, hogy lassan szabadok leszünk, és soha senki nem fog ránk találni. Kevés elemőzsia volt nálunk, ezért ahogy csak tudtuk beosztottuk. Jó volt újra a természetben, a semmittudó fák között. A hegy túlsó oldalán már többször is megálltunk. Amarilla bekente a mellkasát, én meg beljebb mentem az erdőbe. Amikor visszamentem hozzá, képtelen voltam megszólalni. Megakadt bennem a szó, csak mutogatni tudtam az erdő felé. Ő csak kíváncsian nézett rám, mintha ugyanazt érezné, mint amit én. Végül kiböktem. Málna! Futottunk a csörgedező lombok között, majd megtorpantunk. Kinyitottuk a táskáinkat és

szedtük a drága gyümölcsöt. Még dobáltuk is egymást örömben, annyi volt belőle. Muszáj volt akkor is megcsókolnom. Akkor éreztem leelőször, hogy valami még összeköt minket. Bárcsak akkor tudtam volna, hogy mi volt az...

A sok málnától túlságosan égett a gyomrom. Meg kellett állnunk néhány pillanatra. Azon töprengtünk, hogy merre mehetnénk tovább, így is elég messzire jutottunk. Nem számított semmit, hogy ki merre lakik. Nekünk az volt a legfontosabb, hogy messze legyünk a rothadó civilizációtól. 77

Késő este lehetett. Füstszagot éreztünk, mintha édesapám égette volna el a kiszáradt venyigéket. Kissé féltünk, de reménykedtünk abban, hogy valami újabb jóra találunk. Végül megláttunk egy kápolnát. Barátságos, eldugott helyen volt. Nem értettük, hogy mit keres itt egy „kistemplom”. Megálltunk egy pillanatra és Amarilla gondolataiba próbáltam férkőzni. Hát, ez az a hely... Váratlanul, megállás nélkül köhögni kezdett. Ismét elővettem a vászonzebkendőt, hogy törölgetni kezdjem a tenyerét és a remegő ajkait. A kápolna ajtajához értünk és két, ferge árnyékot láttunk elsuhanni. Amilyen kicsi volt a hely, annyira nehezen tudtuk megtalálni az apró szellemeket. A padok ki voltak tépve, valamelyiknek már lába sem volt. Szelíden égett a tűz, a tetőn volt egy nagyobb lyuk. Azon keresztül táncolt ki a füst, ott kellett volna látnunk a csillagokat. Ahol a padok földre lettek dobva, ott bújt meg a két kis árnyék. Csak a foguk vacogását hallottam és a halk suttogásokat. Próbáltuk biztatni őket, hogy jöjjenek elő. Gyerekek voltak, egy kisfiú és egy kislány. Testvérek voltak, olyan hét év körül lehetek, talán a lány idősebb volt, mint a kisfiú, de nem tudtam eldönteni. Elképzelésünk sem volt, mit kereshettek ott ketten. Poros volt az arcuk, félénken néztek ránk szikrázó szemekkel. Amarilla le-guggolt hozzájuk és kinyújtotta az egyik kezét, a másikban a vászonzebkendőt szorítgatta. A kisfiú rohant oda először, mint aki bizalmával a gondoskodást kérte volna cserébe. Megbízok benned, de te vigyázz rám és a nővéremre, ezt olvastam ki a kisfiú tekintetéből. Megkérdeztük, hogy merre vannak a szüleik. Váratlanul a kislány elkezdett beszélni...

A világ sokat változott, a Föld is máshogy forog. Egy valami nem változott Ábel, az élet. Az emberek nem élnek másképp, ugyanabból a levesből szürcsölgetünk évszázadok óta. Nem éltünk józan világban, most talán annyit változtunk, hogy már esélyünk sincs arra, hogy fordítsunk még valamin. Ebben a percben is attól tartok tudod, hogy a fejünkre szakad ez az átázott mennyezet. Neked már nincsen vesztenivalód, nekem még van. Nem akarok penészes falak között elpatkolni, vagy a „jobb létre” szenderülni. Örömlék, hogyha ezt megelőznénk azzal, hogy nem fecsegsz. Elkezdtl mesélni egy olyan történetet, aminek nem látom a végét... Elmondhatnád már végre,

hogy mi az igazság. Engem nem érdekelnek a gyerekek, ne fessd le úgy őket, mintha Amarilláról beszélnél, Beszélj egyenesen és áruld el, mit keresel itt egyedül!

78 Rendben. Akkor nem mondom el, mi történt a családjukkal, de azt mégiscsak tudnod kell, hogyan éltünk ott, egyáltalán miért maradtunk ott velük. Egyedül voltak, Amarilla ragaszkodott ahhoz, hogy vigyázzunk rájuk. Néhány kilométerre volt egy vadászház, ami már leomlott évekkel ezelőtt. Eldugott helyen volt egy patakparton, még a nagyapjuk vette valamikor. A ház aljában volt egy pince, amit úgyszintén betemetett az idő, viszont azalatt rengeteg élelem volt. Konzervek, és néhány befőttesüveg lap-pangott a föld alatt. Másnap elmentünk a fiúval kiásni őket. Szépen sorjában adogattam neki a konzerveket, míg ő belepakolta a táskába. A fiú sok mindenben hasonlított rád. Fogalma sem volt arról, hogy miért kellett elhagyni az otthonukat. Csak egy valamivel foglalkozott, hogy a fákon lassan sárgulni kezdenek a levelek. Jön az ősz és az a nővérének a kedvenc évszakja. Míg adogattam a fiúnak az élelmet, észre se vettem magamon hogy megállás nélkül beszélek. Hálás voltam neki. Megkérdeztem, hogy tud-e olvasni és írni, mire határozottan rázta a fejét. Nem volt elkeseredve ettől az érzéstől, mert nem tűnt olyan szorgalmas gyereknek, de közben jószívű volt és életerős, mint aki az utolsó cseppet is fel akarná szűröcsölni a nagy zivatarból. Mivel sokat köszönhattünk nekik, hiszen az éhenhalástól mentettek meg, adósa lettem mind a kettőjüknek. Megígértem nekik, hogy amikor újra virágozni kezdenek a fák, addigra megtanítom őket írni és olvasni. Ehhez néhány ceruza és papír kellett. Szerintem a szülei reménykedtek abban, hogy idővel valaki meg fogja tanítani őket, hiszen teljesen fel voltak szerelkezve mindennel, akár csak a kisiskolások. Az ételt beosztottuk, a patakvizet Amarilla estéenként felforraltta, a kislány meg gallyakat hordott a tűzre. Úgy éltünk, mint egy család. Nem barátkoztam meg ezzel a gondolattal, mert más volt a célo-m, nem azért hagytuk el a várost, hogy csalá-dunk legyen. Persze a gyerekek élvezték. Az egyedüllétet vagy a magányt egyikük sem érdemelte ki. Amarilla gyakran énekelt velük, bár az állapota egyre rosszabb volt. Hamar fáradékony lett, és gyakran le kellett fekü-dnie. Olykor annyira kimerült, hogy nekem kellett ke-negetni a mellkasát. Néha rajzolgattam az ujjaimmal a testén és rólad meséltem. Egyik este túl sok vért köhögött fel. Remegni kezdett az egész teste, az összes izma összerándult a félelemtől. Megkértem a gyerekeket, hogy gyűjtsenek még fát vagy bármit, csak ne legyenek ott.

Meghalt, igaz?

Bár csak meghalt volna akkor... Megkért, hogy meséljek rólad. Arról is érdek-lődött, hogy milyenek voltunk együtt. Hirtelen az jutott az eszembe, amikor az iskola kertjében néztük a gyerekeket, ahogyan játszanak. Te is szeret-tél játszani, de akkor éppen nem volt kedved még a focihoz sem. Elmondtam

neki, hogy akkor voltál a legkomolyabb. Dobálgattad a kavicsokat az udvari csaphoz és folyton azt hajtogattad, hogy rajtam kívül nincsenek igaz barátaid. Ha ránézel a többiekre, kedved se lenne barátokat keresni, és nem érted, hogy akkor hogy a fenébe találtál énrám? Akkor elkezdtem nevetni, és később te is mosolyogni kezdted. Tudtad, hogy mekkora marhaságot mondtál. Hogy kerestél volna, ha nem is ismertél. A sors akarta így, ő talált ránk, nem te. Ezért féltem attól, hogy a kezdetek után a végnek is el kell jönnie. Akkor megfogtad a kezem és erősen megszorítottad. Szomorúan a kavicsokra néztél. Ezeket a szarokat sem dobálhatom örökké, de legalább eldönthetem, meddig akarom a kezemben tartani őket, nem? Ezt mondtad. Aztán kedvet kaptál mégis a focihoz. Én ott maradtam és bámultalak. Elmondtam Amarillának, hogy amikor gólt lőtél, mindig hatalmasat ugrottál örömben, mintha ki akartad volna lőni magadat a végtelenségbe. Szerettem nézni, ahogyan őrjöngsz és vidáman kapálódzol minden egyes gól után. Aztán visszaneéztem a kavicsokra, és feltettem magamban azt a kérdést, hogy mi van akkor, ha ezeket a szarokat ketten tartjuk a kezünkben?

Amarilla elaludt. Újra nyugodtan lélegzett, puha arcát simogattam. Homloka kissé kormos volt. Amikor megérkeztek a gyerekek, tanulni kezdtünk. Két órán keresztül gyakoroltunk, még én is írtam velük együtt, mert hiányoztak a régi emlékek, a finom, lassú mozdulatok. A kápolnában volt egy énekeskönyv. A legtöbb lap kivolt tépve, ezért csak néhány dalból tudtam felolvasni, idővel pedig tollbamondást tartani... Az éjszakák egyre hűvösebbek lettek, nem tudtuk, hogy mi lesz velünk, nem tudtam mi lesz Amarillával. Amilyen gyorsan tanultak a gyerekek, olyan szaporán közeledett a tél is.

„Szinte látom magam előtt a megkövesedett fodrokat, homlokodon a kővé vált cseppeket. Vajon, melyik évszak moshatja el mindezt? A hó olykor eltakarja vékony, hosszúkás ujjaidat, a csontos válladat, a fagy néhol apró szemeket tör le az ajkaidból. A zápor hiába mossa a testedet, a tekinteted soha nem fog elveszni előttem. Bárcsak vigyázhatnánk egymásra, feléd irányíthatnám a karom, amik soha nem engednék, hogy apró darabok törjenek le belőled. Vajon te is ezt tennéd velem? Félek, hogy engem nem az idő, hanem az a véges körforgás fog tönkretenni, amit magam táplálok ebben a világban.”

A mi lelkünk Ábel sok mindenben különbözött. Lassan belátom, hogy a céljaid, amik folyton úztek téged gyerekkorodtól kezdve, nem láttam át, és azt gondolom, már soha nem is fogom... Én elvesztettem mindent, még megadhatnád nekem az utolsó esélyt, de miért nem segítesz rajtam? Ha beszélsz, úgy érzem örökké szenvedni fogok melletted. Ha szeretted Amarilla, miért nem jött hozzám? Miért nem engedted, hogy kiszakadjon abból, amibe belekeverted? Mellettem nem szerezte volna meg a szabadságot?

Amint már mondtam, Amarilla attól félt, amitől én. Egymásnak maradtunk. Nemcsak a világtól menekült, hanem tőled is. Érdekes lehet ezt hallani, hiszen mi értelme ennek az egésznek... Hogy belekevertem-e valamibe

80 Amarillát? Meglehet. Őt a tiszta érzelmei irányították, ahogyan engem is, viszont én készültem arra, hogy majd visszajövök ide és rád találok.

Hiába féltem a valóságtól, szembe kellett néznom vele. Amarilla soha nem akart, ezért nem a város, hanem a kilátástalan út lett a célja.

Hideg volt. A kicsinyke, lassan szálldogáló hópelyhek könnyedén érték az agyagos földet, a meztelen faágakat. Még azon a kis lyukon is átküzdtek magukat, amin a füst rohant keresztül. Félúton eltűntek és semmivé lettek. A gyerekek jól bírták a tél kezdetét. Egész álló nap a tűz mellett üldögéltünk. A kisfiú néha felmászott a farakásra és gyakorolta az olvasást, míg a nővére Amarilla haját fonogatta. Bele se mertem gondolni, hogy mi lesz pár hét múlva. Biztos voltam benne, hogy a telet nem fogjuk túlélni. Túlságosan felkészületlenek voltunk. Nagy ritkán kimentem a szabadba és az eget bámultam. Kezdett büntudatom lenni, hogy valamiért a boldogságot, rosszkor, rossz helyen kezdtem el keresni. Megállás nélkül te voltál a gondolataimban. Jót tettem-e vagy rosszat? Nem hittem volna, hogy valaha ezen fogom napokon át emésztzeni magam, azonban az éjszaka minden megváltozott.

A gyerekek megrémültek. Érezték, hogy baj fog történni. Amarilla egyébként is válságos helyzetben volt, de hosszú ideig nem fogta el a köhögő roham, csakhogy azon az estén arra keltem, hogy ismét szüntelenül köhög. A kicsik tekintetét néztem, ahogyan félig hunyorítanak és csillogni kezd a szempillájuk. Amarillához közeledtem és lefektettem a felgyűrt pokrócra, de újból felült. A homloka tűzforró volt, soha nem láttam ennyire remegni. A félelem és a láz átjárta gyöngye testét és kínozta szakadatlanul. Néhány perccel később hárman nyugtattuk, próbáltunk minél természetesebben viselkedni. A kislány a száját törölgette, a kisfiú a kezét szorította. Amikor Amarilla jobban lett és elcsendesült, megkért arra, hogy vigyem ki a levegőre. Nem értettük, hogy miért mondja ezt. Nem kérdeztem, nem vártam. Ezt akarta, hát kivittem. Semmi erőm nem volt ellenkezni. Azt hittem, hogy ez Amarilla utolsó kívánsága. Lefektettem a korpás földre és próbálta belelegezni a hideg levegőt. Elmosolyodott. Megcsókolt, igen. Az utolsó csók volt, majd én is elmosolyodtam. A reszkető állát és a puha nyakát simogattam. Ha elkezd sírni, még nagyobb lesz a fájdalma. Ne felejtsd el ezt a csókot és ő se felejtse el! Ez volt az utolsó mondata, aztán vacogó ujjaimat a nyakára helyezte és az egyre hűlni vágyó pillantásaiból olvastam. Azt akarta, hogy az útjára segítsen.

Hogy érdemes-e folytatnom? Kénytelen vagy végighallgatni és megbarátkozni azzal a gondolattal, hogy ezek a dolgok körülötted is folytak. Ugyanúgy a részese voltál, akárcsak mi. Másnap reggel eltűnt a két gyerek. Semmit nem éreztem az éjszaka. A könnyek, mintha az arcomhoz fagytak

volna, de közben legbelül emésztett a láz. A tűz kialudt, a balzsamillatot sem éreztem többé. Némán ültem és a kápolna kisablakát szemléltem, amin keresztül homályosan szűrődött be a napfény. Nem értettem, hogyan kerültem oda. Azt hittem, hogy ez csak egy álom, amiből hirtelen felébredtem.

Tényleg az volt, gondoltam. Érdekes volt, mert voltak benne vágyak, 81 szerelem, Amarilla, a gyerekek, az a nagy út, amit megtettünk, a családom, és az a színes világ, ami valamiért megváltozott. Nem értettem semmit. Nem volt valószerű, ami történt, ezért hittem álomnak. Akkor is rólad tépelődtem a legtöbbit. Te valós voltál az életemben? Igazán léteztél vagy csak egy szobor voltál, amiben némán hallgatsz engem a cserepes ajkaidal...

Új Forrás 2016/1 - Alkonyi
Vilmos: Káinon
(részlet)



ÉN, A HITEHAGYOTT – AVAGY TULP DOKTOR ANATÓMIÁJA

Nyisd meg az elméd
Kilencvenkilenc piramis áll Tara Wallud völgyében
Tökéletes körben elrendezve
Középen romos királyi sírkert
És minden hajnalban a szellemek vad táncot lejtenek
A felkelő nap fényében megfürödve, mielőtt
A madarak és az ökrök felkelnének
Kilencvenkilenc feleségét temette el a völgy királya
Ő maga pedig a centrumban fekszik
Mint a Tara Wallud-i századik
És az ő szelleme nem táncol, csak figyel
Csak szemlél, ha él még
Ez a királyi szellem
Szmírnára lecsapott a pestis mikor Isten elhagyta
Az ottani gyülekezetét, és elragadta tőlük
A pásztort, akit melléjük rendelt
Szmírna nem volt méltó, vagy az Isten nem volt méltó
Mindegy, mert Szmírna elpusztult, ahogyan
Elpusztult Efézus, és Laodicea, és Philadelphia is
Az első és az utolsó gyülekezetek, akik érezték még
Krisztus vérének az ízét és szavainak a súlyát
E jelben győzől, mondta hang, és te, császár
Valóban győztél, és most uralkodsz, itt van,
Ha ezt akartad, ha tényleg ezt akartad
De meddig tart a birodalmad
A Hippodrom és a Megalé Ekklészia is lesz még
Néptelen, visszhangzó, üres tér
Tárd fel az elméd
És érezd a hátadon a kard és a kereszt izzását
Mint frank imák és parancsok szavai, égjenek a bőrödbe

És jegyezd meg jól, mikor látod pusztulni az Irminsult
 A Birodalom sosem bukik el, mert a Birodalom nem bukhat el
 Örök, és Krisztusban örök, a régi mítoszok, és a pogányok
 Mint Tara Wallud, pedig elpusztulnak és elfeleded őket
 Mert ez a fátuma annak, aki nem hajol meg
 Vértől ujjak által font töviskorona
 És az idő irdatlan vas harci szekere előtt
 A Birodalom örök!
 Örök, mert Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat,
 Amíg világ a világ, és amíg a Nap keleten kel
 Engedd, hogy hallójárataid betöltsék
 A himnuszok, a Kyrie Eleison, a keresztesek éneke
 És aztán figyelj fel a pestiscsengők kristályhangjára
 A leprásokra, akik ordítanak a fájdalomtól, arra, ahogyan
 A flagellánsok korbácsai felszakítják a húst és az imáik felszakítják a lelket
 És ahogyan az éj a vágások pimasz, szabad dalait hordozza, fülelj,
 És meghallod, amikor az első elátkozott költő felsír a születésekor
 Majd felsír újra, mikor az akasztófához kísérik, és meglátja az első
 Gyülekező hollókat a sok közül, akikről tudja, hogy majd kikaparják
 A szemét és belőle lakmároznak
 Halld meg a dudákkal és dobokkal tomboló haláltáncot,
 És lásd hályogtól nehézkes szemekkel,
 Ahogyan Epikurosz és Ovidius emelkedik ki a tömjén és az égő himlős holt-
 testek füstjéből
 Lásd a győzelmet, amit a művészet arat az élet és a halál felett
 Bizonyosságot nyert: a Birodalom örök!
 Merülj el platonikus beszélgetésekben Cranacchal
 És a többi lázadó dunai humanistával
 Ünnepeljünk, felszabadult Európa, újjászületett
 Újvilág! Jöjjön végre az új világ
 Bonts vitorlát, itt az Újvilág
 Nyisd az elméd kapuit,
 Descartes, Spinoza, és Locke az Értelem zászlaját viszik
 És utat törnek új gondolatoknak, egy új kornak
 És hiába most már minden autodafé
 Fehéren izzó gyűlölet-lángja
 Dobbant a mindent legyőző tudás és igazság:
 Eppur si muove, mégis mozog a Föld!
 Mozog a Föld, mozog az ember, mozog a gép
 Mozgolódik a nép, Angliában király felett hoz ítéletet
 Vasbordájú Cromwell a parlamenti szentekkel

Hív a szabadság, és a kartácstűz, puskaporba
 Vérbe, és sárba fulladva, forog a Szamszára kereke
 És egy századdal később új eszmék jönnek
 Szabadsággal, egyenlőséggel, testvériséggel
 Aztán terrorral, guillotine-nal, utcákon folyó
 Vérvörös bosszúözönnel, megtorlással,
 Királyok és királyság halotti torával
 Aztán a Népek Tavaszával
 Eksztatikus márciussal, puros-fehér-zölddel
 És családdal, hazával, munkával
 Az ipar excrementuma pedig beborítja
 A vidéket, és beborítja az elméket,
 Cilinderek és szivarok mögé bújjik az új nemesség
 Az új sans-culotte pedig vörös zászlókkal vonul
 Május idusán, és ugyanazt akarja, amit nem
 Nem kapott meg sosem, nem volt övé sohasem
 Aztán egy szép napon Príncipe lelőtte a koronaherceget
 Megállj!

Híveim! Boruljunk térdre! Könyörögjünk!
 Elohim, kérlek, ne hagyj el minket a harcban
 Elohim, kérlek, ne vezess minket értelmetlen mézszárlásokba
 Elohim, kérlek, ne roppantsd meg az öreg kontinenst
 Elohim, kérlek, ne hozz ránk fehér és vörös arkangyalokat
 Arkangyalokat, kik Berlinig vagy Moszkváig menetelnének
 És felperzselnék az utat amerre járnak
 Elohim, kérlek, szabadítsd meg minket a gonosztól
 Szabadíts meg minket a halál angyalaitól
 Elohim, hallasz engem? Atyám! Ne tedd ezt velünk
 Nem vagyunk méltók hozzád, de ne tedd ezt velünk
 Kérlek

Elohim, Elohim
 Itt vagyunk hát

Ebben a sivatagban, amit béketábornak, ebben a disznóólban
 Amit a legvidámabb barakknak neveznek
 Zabálj gulyást, na, gyerünk, mi lesz
 Hogy még nem száradt meg a pincér kezén a népfelkelők vére, és akkor?!
 Isten! – Nincs! Isten nincs
 Elvtárs van? Elvtárs van. Aggodalomra semmi ok, elvtárs van
 Zabáld a gulyást, tenyészállat, mert csak erre vagy jó
 Ide jutottunk

Ide, ebbe a löre- és kolbászszagú rossz akolba, ebbe a siralomvölgybe

Egyél, egyél, egyél
Isten itt van? Nem, isten nincs, elvtárs van
Elohim, Elohim, Kádár, Kádár
Adj nekünk jövőt, de vidd innen a vörös angyalaidat
Nyisd meg az elméd!
Megérte? Szabad vagy, így akartad, nem
Nem, nem vagy szabad, mégsem így akartad
Mi végre az egész teremtés...
Tanuld meg az iskolapadban ezt a kérdést
Mi végre a történelem?
Isten van? Nem, Isten nincs, elvtárs van? Nem, elvtárs nincs
Elégtek mind, Elohimék és Kádárok
Értelem van? Döntsd el te, én nem látok
Élet van? Nevezd ezt életnek, ha te így akarod
Ki vagyok én, hogy azt mondja, nincsen igazad –
Nyisd meg az elméd

85



86 Angyal Gyula

VÉRMONSZUN

– HAIBUNOK POL POT

DIKTATÚRÁJÁRÓL

ha a haiku
csak tizenhét szótag: az
ember csak csontváz

A költészetben találhatsz számszerűséget, de nem a számok teszik költészetté, hanem a lélek. Leírhatsz egymás mellé tizenhét bármilyen szótagot. Egymás mellé illeszthetsz emberi csontokat. Mégsem fognak élni, csak ha átjárja őket szövegekkel az élet és megmozdítja őket a termő rejtelem.

ahol az elvtárs
köszönt fagyosan ott a
testvér szitokszó

Valami megváltozott. Minden. A család helyett mostantól a Párt igazítja életünket. A legidegenebb elvtárs, Pol Pot megszólítása Egyes Számú Testvér. A család intézményét eltörlik, hogy jobb kommunisták lehessünk.

Pol Pot vezér lett
időszámítás szerint
visszafejlődés

Szalot Szár kinevezte magát Pol Pot-tá. Politique Potentielle. A legkhmerebb khmer elfoglalta csapataival a fővárost és 1975-öt kinevezte 0. évnék. Két évezredet bukunk a civilizáció tantárgyából.

négy év halál zeng
nincsen pihenés, ünnep
csak vérmonszonok

87

1975-1979. A történelmünkéből kivájt évek, amikor a "pihenés" jelentése "lustaság" és büntetendő. Az ünnepeinket tarkón csapták és tömegsírokba hányták. Egyetlen, végtelen ünnepünk maradt: végtelen éljenzés a forradalmi szervezetnek az Angkarnak. Többen nem érdemlünk. Évszakainkat egymásba mossa a záporozó vér.

lelőttek pedig
csak annyit vallottam be:
szívem nyara vagy

Pol Pot kimondta, hogy a tökéletes kommunizmusnak útjában áll a szerelem, a család. Kedvesem, amikor engem kihallgattak és megkínnoztak, követelték, hogy valljam be: a Párt ellensége vagy. Nem tehettem. A szerelmünk napfényébe hunyorogva nem láttam a Párt felhőjét. Boldogan haltam meg, szerelmem. Megőriztelek magamban olyan tisztának, amilyen vagy.

hasonlítanak
nem a gyötört arcaik
csak tarló lelkük

A börtön, a kényszermunka, az ideológiai továbbképzés először egyenruhával, aztán egyensóványással, majd egyenreménytelenséggel veszi el az egyéniséget. Az Egy Én feloldódik az eső sarában, a börtönpadló betonjában, az érzelemsarjú utolsó ős-merisztémáit is lekaszálvá lesz tarló. A zsarnokság legfőbb tápláléka a lélek.

khmer táncosnő ás
fejdísz palota volt
most csak sárfészek

A kultúra munkaerőpocsékolás, a művészet merénylet. A táncoló láb-aknak a rizsföld lucskában a helyük, a fejdísz fölös súlya a gravitációval nevel alázatossá. Hajolj meg, osztályellenség, a forradalom előtt.

csak annyit tudj hogy
szeretlek kiscicám és
túl kell mindent élj

- 88 Kislányom, most az egyenruhások elragadnak tőled és nem tudlak megvédeni. Ha kell, dolgozz, ha kell, hazudj, ha kell, felejtsd el a nevet és hogy hol születted. Csak maradj életben, ebben a tépőfogás országban, ami ellenséggé nevezte ki anyát és gyermekét.

sárlélek arat
parancs szerint marokkal
tavaly festő volt

Vénember vagyok, láttam már eleget. Tavaly ilyenkor még szabad ember voltam, festményeim és tanítványaim finoman szálldosó szeretetében. A Párt ellenséggé nyilvánított, mert Pol Potnak az értelmiség ellenség. A gyűlölet és az ostobaság primitív szóismétlésekre épül. Sarlóatlan tenyerem piros barázdák aranymetszése. Lelkem sár. Mégis én látom meg egyedül a sár vízrajzának mesterművonásait.

a viet dalnok
átvágott torokkal is
virágot jelent

A kínai származás ellenség. A viet származás ellenség. Minden nem-khmer származás ellenség. Az énekes ellenség. A kivégzendő viet utolsó lélegzeteivel a természet szépségeiről dalol. Torkán, nyaki ütőerein fröcskölő szirmokat bont a lázadás. Vörösebb, mint a forradalom zászlaja.

négy évnyi agyfagy
a jégkristályok száma
kettőmillió

Három évi és nyolc hónapig a józan ész parazsát az elárasztott rizsföldek medencéiben fojtogatták. Az emberek pedig, ki jajongva, ki halkán, ki némán, elottották saját elméjüket, hogy az őrület őrjöngése alatt elbújhassanak. Kettő millió lélek húlt ki a metaforikus zászlópiros télben.

rizst ültet sírva
halálíg az öt éves
osztályellenség

Öt éves vagyok. Hiányzik anya. Hiányzik apa. Éhes vagyok. Rist 89
ültetek. Ha eleget ültetek, kevesebb verést kapok. Azt mondják
a vörös testvérek, hogy osztályellenség vagyok. Pedig még nem jártam
iskolába. Azt mondják, már nem fogok.

most nincs háború
véres béke virágzik
év és ész nélkül

A kommunista forradalom nem háború. A kommunista forradalom egy
szenvedélyes béke, ahol alvadt vérszőnyegen menetel a győzhetetlen
akarat. A civil kocsikat, gépeket bezúzzák. Nem kell emlék, sem gon-
dolat. Ősemberi barlangidill.

legel a szántó
savanyú dögszag leng de
állat nincsen itt

A szántóról elvánszorogtak az ökrös parasztok. Most a föld legel,
kérődzik. Orrot csípő bűzű szél bukdácsol a talajból kiálló karokon,
lábakon.

akasztott aggok
kamasz hóhérok földjén
inverz kalászkok

Egymást nézi ég és föld. A kamaszkorú kivégzők dicséretet kapnak a
hasznavehetetlen öregek felakasztásáért. Szakszerű csomók feszül-
nek. Az égre biggyesztett akasztófákon fehér hajú testek kalászai; a
földeken a rizs meghajlik a gyásztól.

mint búzarögök
zokognak összebújva
tört aranyfogak

A burzsoá életmód jelképe az aranyfog. Hősiesen kitörjük őket az állkapcsokból, hogy egykori gazdáik a súlytól megkönnyebbülve kocoghassanak dolgozni. Zsákjainkban káprázik a fogtermés.

90 feltört kis ugar
tíz éves sem volt mikor
bivaly ment bele

Katonáinknak nőre van szüksége. Az osztályellenségnek fegyelmezésre. A kilenc éves diáklány bivalyvadságú katonák teste alatt fegyelmeződik.

anya és lánya
tépett szirmú lan thom-ok
khmer ikebana

Minden nő egy-egy virág. A Vörös Khmer hős katonái egymás mellé fektetik az anyját és a lányát. Sorban megajándékozzák őket a női fájdalommal. Két nő: két fej, két törzs, négy kar, négy láb, szétvetve, véres mozdulatlanságban. Szirmaik helyzete a vadságé. Erő-szaké.

vezért éltetve
minden dalunkban néma
jajongás szikkad

Naponta csak egyszer ehetünk. Ritkán ihatunk, szerencsére az eső adakozik. Felmarjult torkunkban nincs helye falánkságnak, helyette az Egyes Számú Testvért kell éltetnünk. Minden éhségünk üres pártimádat.

professzor körmén
tinta, alatta izzó
vaskánikula

A tanárembert tintafoltos körméről ismered fel. A Vörös Khmer foglyot csinál a professzorból, börtönt az iskolából, kínzó mestert a diákból. Felizzított vasat döf a vallató diák a fehér hajú professzor körme alá. Forgatja, vallat, nevet.

francia gyarmat
sarán egy hazafias
danse macabre sarjad

Most csak egyetlen francia "nevű" van az országban: Pol Pot. 91
Egykori gyarmatból lettünk patriðióta rémállam.

(khm) eredj khmer egy rút
bokor mögé köpni rőt
tüdőd avarát

Nem kell lőszerre pazarolni a munka által megtermelt hasznot. Öld
meg a khmert munkával. Rövid élete őszén a kényszerparaszt vért köp
beteg tüdejéből.

szép kiskamasz lány
éretlen szépségét a
közösbe dobják

Alig nyitja ki szirmait a lan thom, vad marakodásban roncsolódik szét
a szüzesség. Kéjsóvár sor áll és kezdik újra.

a történelem
Pol Pot testvérünk előtt
már lekaszálvá

Az Egyes Számú Testvér elégetett, felrobbantott, széttört minden
elérhető, ami a 0. év előtti időkre emlékeztette. A kommunizmus szá-
mára mindez aláírhatatlan történelem.

nincs idő nincs tér
csak termelés ügethet
vak szezonmunka

Nem kell tervezned. Nem kell utaznod. Csak ha mi parancsoljuk. Gond-
talan, visszafejlődött állat lehetsz, szemellenzödöt napi normákból
illesztjük elmédre.

drága jó anyák
szétvágva a szántón már
záport ölelnek

Az anyák, akik gyermekeiket visszatartják a Párttól, ellenségek. Szabdalt testükön zokogva csimpaszkodik a csecsemőárva eső.

92

hiába édes
a batáta ha vértől
sózott földben nőtt

A szegény ember édessége a batáta. Az osztályellenség keserű munkával ülteti, keserű könnyekkel öntözi. Amikor enni akar belőle, az őrszétveri a fejét. Sós vér csurog a talajba.

újévig élni
sikerül csak építsünk
egy aranyszobrot

Az Egyes Számú Testvér parancsa: a rekvirált aranyból állítsunk neki szobrot. Hősi zsebeinkbe szívárog a kincs. Csak harsogjunk, akkor nem veszi észre.

aki számára
mindenki ellenség, az
pont a főbűnös

Pol Pot megöleti ellenségként a kisebbségeket, a művészeket, a szemüvegeseket, a tanárokat, buddhista szerzeteseket, a városiakat és néha saját párttársait. Nem ért semmit, nem bán semmit. Úgy hal meg, hogy nem tudja: ő maga volt az ok.

biztos mint a Nap
hogy új élet zöldell a
vérmonszun után

Kicsim, te már nem emlékszel a nevemre, se a falunkra, nem végeztél ki egyetlen bűnöst sem. Csak túlélted, éhesen és sebzetten. Túlélted, Kambodzsa.

Nem is tudom, mire válaszolta, hogy jobban érezné magát külföldön, ahol nem feszíti szét az életét a megfelelés kényszere, az állandó alkalmazkodás, mindenki panyókára vetett önzése, az a hanyag elegancia, amivel beleszarunk egymás életébe, nem emlékszem,

csak az öt fröccsre, amit maga elé rendelt, ahogy szokta, már amikor megérkezett, meg a pincérnő dekoltázsára, ahogy lehajolt a tálcával, és kikandikált a melle, mi meg összevigyorogtunk, mert frivol parasztok vagyunk mi is, és bár belátom, fogalmam sincs, miről beszéltünk azelőtt, de arra világosan emlékszem, hogy csak annyit mondott e jelenet után, hogy tessék, éppen ebből van kurvára elegendő, hogy megpróbáljuk a szarságunkat élvezni is, ahelyett, hogy végre összeszednénk magunk. Aztán kértünk két vodkát, és jó pár percre elhallgattunk a bisztró teraszán.

Csikós Attila 93

LEMEGY A VAS

Azt hiszem, mindenki látta a pincérnő melleit, és nagyon jól szórakoztak. Tele volt a terasz, a közeli park is. Kora tavaszi este volt, fiatalok lepték el a szökőkút környékét, leheveredtek a padokra, kiöntött betonkockákra, és palackból itták a bort. A szökőkút hol pirosas, hol zöldes fényben játszott, a vízpermetet pedig vibráló, színes felhőkben sodorta tovább a szél.

Én nem akarom, hogy így nőjenek fel a srácaim, mondta. De legalább a kerület fejlődik, tette hozzá, és elnézett a szökőkút felé.

Nemrég hívtott, hogy egy külföldi filmes cég munkát ajánlott neki. Aláírta a szerződést, éppen pakol.

Fölugrom hozzá, csapzottan nyit ajtót, betessékel. Rögtön a konyhába megyek, felcsapom a hűtőt, kiveszek egy sört. Szóval, akkor végleg, kérdezem.

Nem válaszol.

Tologatja a maradék bútorokat a padlóra vetülő fénycsíkokon. Megáll, az arcán verejtékcsepp gördül lefelé, tükröződik benne egy szekrény, tele mindenféle kacattal, azt is arrébb kéne tolni, gondolja, mindent a sarokba, ami marad, középre meg a dobozokat, azok jönnek velünk. A sárga, vakító irigység csak úgy ömlik befelé a relaxákon át, és mértanilag szépen felosztja a szobát.

Sört bontok, nézem, ahogy utoljára felméri a terepet. Mandulaszagot érzek.

Ezek a lezárt dobozok, mondja, és kiveszi a kezemből a söröm, olyanok, mint a kihagyott nők. Akármi lehet bennük, akármi lehetett volna belőlük.

94

Láthatóan elérzékenyül.

Azt mondja, hogy már érti. Mármint, hogy miért hagyta abba annak idején. A művész a művévé válik. Ha jól csinálja. Baromira egyetértek. Hogy szublimál az alkotásban, bár, veti közbe, ahogy idősödünk, egyre nehezebb elhinni, hogy azok vagyunk, akik. Csak különösen nagyszerű emberek képesek még kurva öregen is beledöglenni, magyarázza, és közben fürgén gesztikulál. Érted, néz a szemembe, csak vers vers után, bor bor után, csók csók után, de semmit nem birtokolni, semmiben nem kinyúlni mint a sírban, örökké élni és sosem hagyni, hogy életre kényszerítsenek.

Bólintok, és válasz nélkül kimegyek a konyhába egy másik sörért.

A tálaló és a mosogató között felcelluzozva egy régi színházi plakát. Ez volt az első előadása. Gyerekszínészként kezdte, nagy jövőt jósoltak neki. Egy darabig hitt is abban a jövőben, meg abban a nagyban. Végül belefáradt az önelégült mosolyokba, a puha és síkos kézfogásokba, abba, hogy pár év rutinja után, ahogy mondta, már úgy záródik le az emberek szíve, mint a vasfüggöny előadás után, halkán és visszavonhatatlanul. Kiment Londonba beteg gyerekekre vigyázni, aztán, amikor hazajött, mentőápoló lett, mert úgy vélte, az eset kocsiban még megmenthet valakit. Nem is tudom már, hogy került a film közelébe. Talán kisfilmekkel kezdte, aztán jöttek a számítógépes animációk, a 3D trükkök, az illúzió és a csalás metafizikus értelemben is kézzelfogható műremekei. Valószínűleg igazán sosem volt otthon sehol, semmiben. Mintha valami programot, expressis verbis szoftvert követett volna csak, amivel zene, film, szöveg is montázsolható, összevágható, feljavítható. Megnyilvánult bármiben, mégis idegen maradt. Elektronként bolyongott önmaga körül, megkötni semmi sem tudta, egyik sem volt képes oly erővel szilárdan tartani, mint az a kozmikus, fizikai küldetés, mely a megismerésre hajtotta, valami állandó átlényegülésre.

Talán csak a családja, gondolom, amíg kibontom a sört, és kinézek a távoli lakótelep sűrű tömbjei felé. Nekitámasztom a hátam a hűtőnek, lehunyom a szemem és iszom. Hallom, ahogy nyögve erőlködik odabent a szekrénnel, de nem mozdulok. Nem fogok segíteni. Pár percig nem gondolok semmire. Monoton, ketyegésszerű hangra riadok.

Csöpög a csap. Elzárom.
Mintha bármit is számítana még.

Belépek a nagyszobába. Segítsek, kérdezem bátortalanul. Fasz, veti oda foghegyről, aztán felröhög és rágyújt egy cigire. A füst felizzik az ellenfényben, eltűnik az arca, csak egy sugárzó glória marad belőle, egy külföldre készülő, felelősségteljes családapa allegóriája.

95

- A plakátot nem viszed, érdeklődöm, közben az egyik doboz tetején dobolok.
- Milyen plakátot, kérdez vissza.
- A konyhait, bazd meg, egy kurva plakát van az egész lakásban. A többi festmény vagy fotó.
- Ja azt? Kinek kell az?
- Neked.

Erőlködöm, hátha megérti. Az alkonyi vörös most előlről kapja el a fejét. Vörösödik. Önkéntelenül és dühösen megint egy hülye ritmust dobolok az egyik dobozon.

- Erről beszélek, mondja. Nem kell. Én már úgysem mesélhetem soha a gyerekeimnek, hogy micsoda kurva nagy színész apátok. Az a hajó már elment. Akkor meg minek?

Mondanám, hogy kapd be, de belátom semmi értelme nincs. Végignézem, ahogy szikszalaggal megerősíti a dobozokat, rájuk írja, hogy miben mi van, mert azt tudni kell, ahogy a kihagyott nőkről is mindig tudtuk, a külföldi címét is ráírja mindre, nézem és iszom, nem mozdulok.

Gúnyosan bámul be a piros ég alja.

- Tehetséges egy fasz vagy, neked minden sikerül, mondom, és előveszem a cigim.

Aztán kimegyünk a konyhába, előveszem a hűtőből az utolsó borát, amit valami nagyon nagy alkalomra tartogatott, kinyitom, és kitöltöm két söröskorsóba. Drága bor, itatja is magát. Kár, hogy nincs kóla, elbaszni valamivel.

Aztán csak iszunk, némán, amíg a az esti szél fel nem szárítja a nagyszoba parkettájáról a nap utolsó tócsáit is.



Folyóiratunk a
NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM
anyagi támogatásával jelenik meg. Terjeszti a Budapesti,
a Nemzeti és a Vidéki HIRKER RT.
és alternatív terjesztők



Szerkesztők

JÁSZ ATTILA – Csendes Toll (főszerkesztő, kiadóvezető)
PAPP MÁTÉ (költészet rovat: mahbija@gmail.com, Zene online rovat)
REICHERT GÁBOR (kritika rovat: reichertgabor87@gmail.com)
SZÉNÁSI ZOLTÁN (főszerkesztő-helyettes, felelős szerkesztő)
SZŰCS BALÁZS PÉTER (próza rovat: szbalaazs@freemail.hu , Füstjelek online rovat)

Lapterv és műszaki szerkesztés
SELLYEI TAMÁS OTTÓ

Munkatársak

ACSAI ROLAND (Indiáner-gyermekirodalmi rovat)
BUCSI-KOVÁCS ANIKÓ
MURÁNYI SÁNDOR OLIVÉR
TURI MÁRTON
POGRÁNYI PÉTER

Tiszteletbeli munkatársak

BUJI FERENC
CSEKE ÁKOS
MONOSTORI IMRE
MUZSNAY ÁKOS
VASADI PETER

ÚJ FORRÁS

IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT
ALAPÍTÓ A KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT
JÓZSEF ATTILA MEGYEI KÖNYVTÁRA

Megjelenik évente tízszer

Alapítva ezerkilencszázhatvankilencben
Alapító főszerkesztő: PAYER ISTVÁN

Szerkesztőség: 2890 Tata, Székely B. u. 2/A Telefon: 20/3353 626
E-mail: jasz.attila@ujforras.hu. Interneten olvasható: www.ujforras.hu
Előfizethető az Új Forrás szerkesztőségi címén. Előfizetési díj egy évre 5000 Ft.
ISSN 0133-5332

Kiadja a József Attila Megyei Könyvtár. A kiadásért felel: Új Forrás Kiadó Nonprofit Kft.
Készült a Sollers Kft. nyomdájában Tatán.